

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

YOZGAT BOZOK UNIVERSITY
Faculty of Economics and Administrative Science

YOZGAT BOZOK UNIVERSITÄT
Fakultät für Wirtschafts- und Verwaltungswissenschaften

TÜRKİYE SİYASET BİLİMİ DERGİSİ
TURKISH JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE
TÜRKISCHE ZEITSCHRIFT FÜR POLITIKWISSENSCHAFT

E-ISSN: 2667-775X

Cilt 8 Sayı 2 Eylül 2025 • Volume 8 Number 2 September 2025

TÜRKİYE SİYASET BİLİMİ DERGİSİ
TURKISH JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE
TÜRKSISCHE ZEITSCHRIFT FÜR POLITIKWISSENSCHAFT

Sahibi / Owner

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Adına
Prof. Dr. İbrahim DOĞAN

Baş Editör / Editor-in-Chief

Prof. Dr. Hülya TOKER

Editör / Editor

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Pınar ÖZMEN

Editör Yardımcısı/ Sub Editor

Arş. Gör. Emre EZİN

İngilizce Editör / English Editor

Yusuf Serdar DEMİRTAŞ

Almanca Editör / German Editor

Doç. Dr. Mustafa YILDIZ

Yazım Editörü/Copy Editor

Arş. Gör. Pelin Sultan KARA

Mizanpaj Editörü / Layout Editor

Öğr. Gör. Mustafa TOKER

Dergi Yayın Kurulu / Editorial Management

Prof. Dr. Hazal Ilgın BAHÇECİ BAŞARMAK

Prof. Dr. Uğur SADIOĞLU

Prof. Dr. Hülya TOKER

Doç. Dr. Osman Gökhan HATİPOĞLU

Doç. Dr. Mustafa ÖZALP

Doç. Dr. Mustafa YILDIZ

Doç. Dr. Gökberk YÜCEL

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Pınar ÖZMEN

Kurucular / Founders

Prof. Dr. Yunus YOLDAŞ

Doç. Dr. Özlem BECERİK YOLDAŞ

Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi; Academic Resource Index, ASOS Index, CiteFactor ve Index Copernicus International tarafından taranmaktadır.

Bilimsel Danışma Kurulu / Scientific Advisory Board

Prof. Dr. Mahmut AKIN	Yozgat Bozok Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
JProf. Dr. Jameleddine BEN BDELJELIL	Ludwigsburg Üniversitesi, Almanya
Prof. Dr. Kutluhan BOZKURT	İstanbul Gedik Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim CANBOLAT	Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim DOĞAN	Yozgat Bozok Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Baran DURAL	Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. Erol ESEN	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Burak GÜMÜŞ	Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. Farid HAFEZ	Georgetown Üniversitesi, ABD
Prof. Dr. Hans Georg HEINRICH	Viyana Üniversitesi, Avusturya
Prof. Dr. Cem KARADELİ	Ufuk Üniversitesi
Prof. Dr. Bekhruz KHASHMATULLA	Ulusal Üniversite Odessa Hukuk Akademisi, Ukrayna
Prof. Dr. Olaf LEISSE	Jena Üniversitesi, Almanya
Prof. Dr. Gerhard MANGOTT	Innsbruck Üniversitesi, Avusturya
Prof. Dr. Mehmet ÖCAL	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Uğur SADIĞLU	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Hülya TOKER	Yozgat Bozok Üniversitesi
Prof. Dr. O. Can ÜNVER	İstanbul İstinye Üniversitesi
Prof. Dr. Evren YAŞAR	Onursal Üye, Yozgat Bozok Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Yunus YOLDAŞ	Milli Savunma Üniversitesi
Doç. Dr. Sertan AKBABA	Yozgat Bozok Üniversitesi
Doç. Dr. Ejder ÇELİK	Yozgat Bozok Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan DİNÇER	Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Sadık ERDAŞ	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Esra GEDİK	Yozgat Bozok Üniversitesi
Doç. Dr. Hakan KARAASLAN	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Doç. Dr. Alper MUMYAKMAZ	Yozgat Bozok Üniversitesi
Doç. Dr. Erjada PROGONATI	Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç. Dr. Gökberk YÜCEL	Amasya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Karol KUJAWA	Illinois Üniversitesi, ABD; İşletme Üniversitesi, Polonya
Dr. Öğr. Üyesi Valeriy MORKVA	Kapadokya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Pınar ÖZMEN	Yozgat Bozok Üniversitesi
Dr. Tural BAHADIR	Bremen, Almanya
Dr. Gürsel DÖNMEZ	Viyana Büyükelçisi
Dr. Farid HAFEZ	Georgetown Üniversitesi, ABD
Dr. Christian Johannes HENRICH	Siegen Üniversitesi, Almanya

Bu Sayının Hakem Kurulu / Reviewer Board of This Issue

Prof. Dr. Ekrem Yaşar AKÇAY	Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Erdal BAYRAKCI	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr. Adem DAĞ	Bursa Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Yiğit Anıl GÜZELİPEK	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Eray GÖÇ	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Betül BİÇEN GÖREN	Polis Akademisi
Dr. Öğr. Üyesi Selcen KÖK	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Alihan LİMONCUOĞLU	Marmara Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil YAŞAR	İstanbul Gelişim Üniversitesi
Dr. Fatih MUSLU	Haliç Üniversitesi

TÜRKİYE SİYASET BİLİMİ DERGİSİ

TURKISH JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE

TÜRKISCHE ZEITSCHRIFT FÜR POLITIKWISSENSCHAFT

Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi (TSBD), Yozgat Bozok Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi tarafından yılda iki kez Mart ve Eylül aylarında yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Dergiye gönderilecek yazılar derginin yazım kurallarına uygunluğu incelendikten sonra, iki kör hakem değerlendirmesine gönderilir. Hakem raporlarına göre dergi yayın kurulu çalışmayı yayınlar veya yayınlamaz. Dergide intihale (kendinden intihal dâhil) karşı sıkı bir politika izlenmektedir. Yazılar intihale karşı yayından önce, yayın aşamasında ve sonrasında denetlemeye tabi tutulur ve intihal bulgusu durumunda değerlendirme sürecinin herhangi bir aşamasında reddedilir. Dergide yayınlanan yazılarda ileri sürülen görüşler yalnızca yazarların kendisine aittir, yayınlanan kurumun görüşlerini yansıtmaz. Yayıncılar bu görüşler için herhangi bir yasal sorumluluğu kabul etmez.

Turkish Journal of Political Science (TSBD), is an international peer-reviewed journal published twice a year, in March and September by Yozgat Bozok University Faculty of Economics and Administrative Sciences. After a preliminary inspection, manuscripts meeting the format requirements undergo a double-blind peer review process. According to the outcome of peer review reports editorial board publish or do not publish the article. A strict policy towards plagiarism (including self-plagiarism) is followed in the journal. Manuscripts are screened for plagiarism before, during, and after publication, and if found they are rejected at any stage of processing. The opinions expressed in the published articles are the author's own and do not reflect the view of the publisher institution. Publishers do not accept any legal responsibility for these opinions

İletişim Bilgileri / Contact Information:

Adres: Yozgat Bozok Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Atatürk Yolu 10. km. 66200 YOZGAT

Telefon: (354) 242 10 42

E-mail: siyasetdergisi@yobu.edu.tr

ETİK İLKELER VE YAYIN POLİTİKASI

Genel

Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi, yayın amaçlarında belirtilen hedeflerine ulaşmak için yaptığı çalışmalarda akademik ilkeler doğrultusunda, etik açıdan belirlenmiş olan standartlara uygun bir yayıncılık anlayışıyla hareket etmeyi ilke olarak kabul etmiştir. Dergimizde yer alan makaleler hakemler tarafından tarafsız bir şekilde değerlendirilerek. Dergi yayın sürecinde, dergiye katkı sağlayan başta yayıncı olmak üzere, editör, yazar ve hakemler etik kurallara uymak zorundadır.

Bu süreçte Yayın Etiği Komitesinin yayınlamış olduğu kılavuzda belirtilen ilkeler doğrultusunda hareket edilmesi gerekmektedir. Dergiye gelen makalelerin yazarlar tarafından DergiPark üzerinden sisteme yüklenmesiyle başlayan başvuru sürecinden itibaren etik ilkeler dikkate alınmaktadır. Sisteme yüklenen makalelerle ilgili Türkiye Siyaset Bilimi Dergisinin düzeltme yapmak, makaleleri yayımlamak veya reddetmek hakkı bulunmaktadır.

Yayın Kurulunun Sorumlulukları

- Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi'nde yayınlanmak üzere sisteme yüklenen makalelerin yayım süreci ve sonraki süreçlerden Dergi Yayın Kurulu ve Edirtörler/Editör yardımcıları sorumludur.
- Dergi Yayın Kurulu, dergiyle ilgili değerlendirme süreci, kör hakemlik, etik ilgiler, yayınların yapılmasıyla ilgili tüm konuların tespit edilmesi ve uygulanmasını sağlamak zorundadır.
- Dergiye DergiPark üzerinden yüklenmiş olan makalelerin Yayın Kurulu tarafından hakem sürecine alınmış olması makalenin yayınlanacağına dair taahhüt anlamı taşımamaktadır. Makalelerle ilgili hakemler olumlu rapor verseler dahi Yayın Kurulu, Editör/Editör yardımcılarının kararının olması gerekmektedir.
- Yayın Kurulu, dergide yayınlanacak makalenin özgünlüğünü ve intihal oranını kontrol etmek amacıyla iThenticate programı ile makaleyi denetler ve makalenin orijinalliğini tespit eder.
- Dergiye gelen ve yayınlanmış olan makalelerle ilgili olarak Yayın Kurulu, herhangi bir intihal ve suiistimal iddiaları karşısında söz konusu makale için inceleme süreci başlatır. Herhangi bir intihal durumunda ise Yayın Kurulu makaleyi geri çekme hakkına sahiptir. Ayrıca bu konudaki tespitlerini yazarın ilgili olduğu kurum amirlerine bilgi verme gibi hakları da mevcuttur.

Editörler / Editör Yardımcıları / Sayı Editörlerinin Sorumlulukları

- Türkiye Siyaset Bilimi Dergisinin editör, editör yardımcıları ve sayı editörlerinin, makalenin yayım sürecinde fikri mülki haklarının yanı sıra etik ilkelere aykırı davranışlar ve intihal konusunda önlemler almak gibi sorumlulukları bulunmaktadır.
- Derginin Editör, editör yardımcıları, sayı editörleri, sistem üzerinden gelen makaleler konusunda verecekleri her türlü kararda gelen makalenin özgünlüğü, alana sağlayacağı katkı, makaledeki araştırma yöntemlerinin güvenilirliği ve geçerliliği, makalenin anlatımının anlaşılabilir olması gibi hususların yanı sıra makalenin derginin yayım politikasıyla uyumlu, amaç ve kapsamına uygun olup olmadığıyla ilgili unsurları göz önünde bulundurmaları zorundadır.
- Derginin Editör, editör yardımcıları, sayı editörleri, herhangi bir suiistimali önlemek amacıyla kör hakemlik politikası uygulayarak. Makalenin yazarları ve hakemler değerlendirme sürecinde gizli tutulur, böylece herhangi bir kayırma veya olumsuz tavır önüne geçilmiş olur.
- Derginin Editör, editör yardımcıları, sayı editörleri, yayım politikası ve etik ilkeler çerçevesinde kişisel bilgilerin muhafaza edilmesini sağlar.

- Derginin Editör, editör yardımcıları, sayı editörleri, yayımlanacak olan makalelerde bilimsel özgünlüğün yanı sıra insan ve hayvan haklarının korunması konusunda oldukça hassas davranır.
- Derginin Editör, editör yardımcıları, sayı editörleri, yayımlanacak makaleler deneysel araştırma veya anket çalışmalarını içeren bir özelliğe sahipse etik kurul onayının olup olmadığına dikkat eder, bu gibi makalelerde onay olmama durumunda yazıyı reddeder.

Hakemlerin Sorumlulukları

- Dergiye gelen makalelerin yayımlanması konusunda Yayın Kurulunun karar verebilmesi için hakem raporlarında yer alan görüşler esas alınmaktadır.
- Hakemler, değerlendirilmek üzere kendilerine gelen yazıların kör hakem usulüncü isim yazılmadan gelmesi nedeniyle bu usule uyarak değerlendirmeyi bu çerçevede yapmak, adil ve tarafsız olmak zorundadır.
- Hakemler, belirlenmiş olan gizlilik politikaları doğrultusunda hareket etmeli ve makaleyle ilgili bilgileri paylaşmamalıdır. Bu süreçte elde ettiği bilgileri kendi menfaatleri için kullanmaması gerektiği bilinciyle hareket etmelidir.
- Hakemler kendilerine değerlendirilmek üzere gönderilen makaleyle ilgili yapacakları değerlendirmelerde objektif olmalıdır. Yapılan değerlendirmeler alana katkı sağlayacak ve bilimsel çerçevede destekleyici argümanlar doğrultusunda yapılmalıdır. Yayın Kurulu taraflı ve bilimsel verilere dayanmadan yapılan eleştirileri dikkate almaz. Ayrıca onay veya ret işlemi gerçekleşmemiş değerlendirmeleri de kabul etmez. Bu tür durumlardan yeniden hakem atama süreci başlatılır.
- Hakemler, kişisel veya kurumsal çatışmalara neden olabilecek makalelerle ilgili değerlendirme teklifini kabul etmemelidir.
- Hakemler, herhangi bir intihal veya çoklu yayın, eş zamanlı başvuru durumlarını tespit etmeleri halinde Yayın Kurulunu haberdar etmelidirler.
- Hakemler, gizlilikle ve tarafsız bir şekilde inceledikleri makaleleri değerlendirmeyle ilgili süreç tamamlandıktan sonra yok etmelidir.
- Hakemler, değerlendirdikleri yazılarda, cinsiyet, dini inançlar, uyruk, siyasal görüş gibi unsurları göz ardı ederek tarafsız bir şekilde rapor hazırlamalıdır.
- Hakemler, kendilerine değerlendirilmek üzere gönderilen makaleyle ilgili belirlenmiş olan süre içerisinde değerlendirme yapmak zorundadır. Makaleyle ilgili yapılan eleştiriler, yazara gönderilir, hakemin istemesi durumunda hakem düzeltmeleri yeniden görebilir.

Yazarın Sorumlulukları

- DergiPark üzerinden Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi'ne gönderilen makaleler intihal içermemelidir. Ayrıca makaleler özgün olmalı, alana katkı sağlamalıdır.
- Yazar kendi yayınlarından aktarımlar yapsa dahi intihalin her türü ciddi bir etik problemidir. Gelen makalelerde herhangi bir intihal durumunda makale iade edilir, yayın süreci başlatılmaz. Yayın yapıldıktan sonra herhangi bir intihal tespiti durumunda ise Yayın Kurulu gerekli önlemleri alır.
- Yazar yayın sürecinde makalesini geri çekebilir. Ancak bu durumu yayın kuruluna bildirmek zorundadır.
- Yazar yayınlamak istediği makalesinde ırk, cinsiyet, dil, kültür, inanç, sınıf vb. gibi kimlik üzerinden herhangi bir ayrımcı dil kullanmamalıdır.
- Makaleler, diğer kişilerin fikri mülkiyet hakkı veya üçüncü bir tarafın mahremiyetine zarar vermemelidir.
- Makaleye katkı sağlayan kişilerin isimleri makalede yer almalıdır. Makalede en fazla katkı sağlayan kişiler ortak yazar olarak yazılmalıdır. Makaleye katkı sağlamayan

- kişilerin adları yazar olarak yer almamalıdır. Ortak yazılan bu tür makalelerde, makalenin yayımlanması yazarların hepsinin onayı doğrultusunda yapılmaktadır.
- Yazarlar, yayım süreci sırasında makaledeki ortak yazar isimlerinin çıkarılması veya sırasının değiştirilmesi konusunda öneride bulunmamalıdır.
  - Yazarlar, eğer yazı başka bir yerde eski sürüm olarak yayımlanmışsa veya tezden üretilmişse bunu ilk sayfada belirtmelidir.
  - Yazarlar, telif haklarıyla ilgili mevcut yasalarda yer alan esaslar çerçevesinde hareket etmek zorundadır.
  - Yazardan değerlendirme süreci sırasında kendilerinden istenilen makaleye ilişkin bilgileri talep durumunda dergi editörlüğüne vermelidir.
  - Yazarlar, kendilerine hakemler veya editörlük tarafından önerilen düzeltme önerilerini yerine getirmek durumundadır. Söz konusu önerilere katılmamama durumunda gerekçelerini editörlüğe sunma hakkı bulunmaktadır.
  - Yazarlar, yayımlanmış olan makaleleriyle ilgili herhangi bir hata tespitinde dergi editörlüğünü haberdar etmelidir. Bu konuda bir düzeltme yayınlanması konusunda editörlükle iş birliği yapılmalıdır.
  - Etik kurul kararı gerektiren çalışmalarda gerekli onay alınmış ve bu onayın makalede belirtilmiş olması gerekmektedir.

Etik İlkeler Uymayan Durumun Editöre Bildirilmesi

Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi'nin editör, hakem ve yazarlarla ilgili herhangi bir etik kurala uymama durumu tespitinde veya derginin erken görünümü esnasında herhangi bir makaleyle ilgili etik ilke ihlali durumunu lütfen siyasetdergisi@yobu.edu.tr adresine eposta yoluyla bildiriniz.

ETHICAL PRINCIPLES AND PUBLICATION POLICY

General

The Journal of Political Science of Türkiye has adopted the principle a publishing approach compliant with ethical norms and academic principles in order to fulfill the aims indicated in its publication objectives. The referees for journal will review the manuscripts impartially. During the journal's publication process, editors, writers, and referees, particularly the publisher, must follow ethical guidelines.

This approach requires adhering to the regulations specified in the Publication Ethics Committee's guide. Ethical considerations are taken in to account throughout the submission process, which begins with the authors' uploading their works to the journal's system via DergiPark. The Journal of Political Science of Türkiye has the right to amend, publish, or reject any articles uploaded to the system.

Responsibilities of the Editorial Board

- The Journal's Editorial Board and Editors/Assistant Editors are in charge of the publication and following processes for articles submitted to the system for publication in the Journal of Political Science of Türkiye.
- The Journal's Editorial Board is responsible for determining and implementing all aspects of the evaluation process, including blind refereeing, ethical interests, and journal publication.
- The acceptance of articles uploaded to the journal via DergiPark in the referee process by the Editorial Board does not guarantee publication of the work. The Editorial Board and Editor/Assistant Editors must make the final decision, even if the referees state that the papers are insightful.

- The Editorial Board employs the iThenticate application to assess the originality and plagiarism rate of each article that is recommended for publication in the journal.
- In response to any claims of plagiarism or other misconduct, the Editorial Board conducts an evaluation process for the article in question once it has been submitted to the journal and published. The editorial board reserves its right to remove an article if it contains any instances of plagiarism. Furthermore, the author is entitled to notify the administrators of the organization he works for.

Responsibilities of Editors / Assistant Editors / Issue Editors

- The Journal of Political Science of Türkiye's editors, assistant editors, and issue editors are accountable for safeguarding intellectual property rights, moral standards, and plagiarism during the article publication process.
- The Journal's editor, assistant editors, and issue editors are required to consider a number of factors, including the article's originality, contribution to the field, validity and reliability of the research methods used in the paper, the paper's comprehensibility, compatibility with the journal's publication policy, and suitability for the paper's intended audience and purpose.
- To avoid any misuse, the journal's editor, assistant editors, and issue editors implement a blind review policy. During the evaluation process, the identities of the referees and the article's authors are kept private to avoid bias or partiality.
- The Editor, assistant editors, and issue editors of the journal ensure that personal information is kept within the framework of publication policy and ethical principles. Regarding the defense of human and animal rights as well as the scientific novelty of the articles to be published, the journal's editor, assistant editors, and issue editors are exceedingly perceptive.
- The editor, assistant editors, and issue editors of the journal pay attention to whether there is ethics committee approval if the articles to be published have a feature that includes experimental research or survey studies and reject the article in case of a lack of approval for such articles.

Responsibilities of the Referees

- The Editorial Board uses the recommendations in the referee reports as a guide for deciding whether to publish the articles that are submitted to the journal.
- Since the articles the referees receive for evaluation are anonymous in compliance with the blind referee procedure, the referees are required to evaluate the articles within this framework by adhering to this process and being fair and impartial.
- Referees shall abide by the laws governing and not divulge any information about the submitted articles, including article details. They must act ethically knowing that the information they acquire during this process is not to be used for their personal gain.
- Referees should be impartial in their assessment of the submitted article for evaluation. Evaluations ought to be conducted within a scientific framework and in accordance with justifications that would advance the field. Biased criticisms lacking scientific evidence are not considered by the Editorial Board. Moreover, reviews that have not been acknowledged or denied are not permitted. Re-appointing an arbitrator is the first step taken in such circumstances.
- Evaluation of publications that might lead to institutional or personal conflicts shall not be accepted by the reviewers.
- Referees are required to report any instances of plagiarism, multiple publications, or simultaneous submissions to the Editorial Board.

- Referees should discard the articles they have impartially and discretely read after the evaluation process is completed.
- Referees shall provide an unbiased report by disregarding the gender, nationality, religion, or political viewpoint of the articles they assess.
- Referees must review the article that is provided to them for review within the allotted time. The author receives criticisms of the article, and the referee can view the corrections again upon request.

Author's Responsibilities

- Plagiarism is not permitted in any articles submitted via DergiPark to the Journal of Political Science of Türkiye. The articles should also advance the field and be original.
- Plagiarism in any form is a significant ethical concern, even if the author uses excerpts from his own publications. If an article is found to contain plagiarism, it is returned and the publication process is not initiated. In the event that any plagiarism is discovered after publication, the Editorial Board takes appropriate action.
- During the publication process, the author has the right to withdraw the work. She/he must, however, inform the editorial board of this circumstance.
- The author shall refrain from using any language that discriminates against people based on their identity, including terminology related to race, gender, language, culture, belief, class, etc.
- No third party's intellectual property rights or privacy shall be infringed upon by articles.
- The article ought to contain the names of all the contributors. The co-authors of the article should be those who contributed the most. The author list should not contain the names of anyone who did not contribute to the paper. When an article is co-authored, all of the authors must give their consent to the publication.
- During the publication process, authors are not permitted to propose that the names of co-authors be removed or changed.
- If the manuscript was created from a thesis or has been published previously, the authors should state this on the first page.
- Authors are required to adhere to the guidelines set forth by the laws pertaining to copyright ownership. On request, the author should provide the journal editor with the information about the paper that was requested from them during the evaluation process.
- The editors or referees may offer corrections, and authors are required to make those changes. They are free to provide the editor with an explanation should they disagree with these recommendations. Any inaccuracies in published articles should be reported by authors to the journal editor. In this sense, the author ought to collaborate with the editor to issue a correction.
- The appropriate approval must be obtained for studies that call for an ethical committee decision, and the required approval must be sought and disclosed in the publication.

Notification to the Editor of the Situation that does not Comply with Ethical Principles

In the event that the Journal of Political Science of Türkiye violates any ethical criteria concerning editors, reviewers, or authors, or if any article published in the journal prior to its early publication violates ethical standards, please send an email to siyasetdergisi@yobu.edu.tr with your concerns.

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Editöryal / Editorial	XII
Araştırma Makaleleri / Research Articles	
Reflecting Parliamentary Public Opinion on General Election Results and Justice in Representation: 1982-2023 <i>Milletvekili Genel Seçim Sonuçları Üzerinden Halk İradesinin Meclise Yansıması ve Temsilde Adalet: 1982-2023</i>	
Fırat Demirkol	91
Devletlerin Akıllı Sınır Uygulamalarına Yönelik Bir SWOT Analizi <i>A SWOT Analysis of States' Smart Border Applications</i>	
Ayşegül Bostan	103
31 Mart 2024 Yerel Seçimleri; AK Parti Neden Kaybetti, CHP Neden Kazandı? Sosyolojik Bir Analiz <i>The March 31, 2024 Local Elections; Why Did The AK Party Lose, Why Did The CHP Win? A Sociological Analysis</i>	
Alper Mumyılmaz	115
Türkiye'nin 7552 Sayılı İklim Kanunu: Kentler ile Yerel Yönetimlerin Rolü ve Sorumlulukları Üzerine Akademik Bir Değerlendirme <i>Türkiye's Climate Law No. 7552: An Academic Assessment of the Role and Responsibilities of Cities and Local Governments</i>	
Berfin Göksoy Sevinçli	129
Göçmen ve Sığınmacı Kadınların Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Temelinde Türkiye ve Avrupa'da İş Yaşamındaki Yeri <i>The Place of Immigrant and Asylum Seeking Women in Labor Life in Türkiye and Europe on the Basis of Gender Inequality</i>	
Umut Kedikli & Mehmet Ali Yüksel & Gülay Günay	143

EDİTÖRYAL

İktidar ilişkilerini, toplumların yönetilme biçimlerini, karar alma mekanizmalarını, devletlerin işleyişini olgusal bağlamda inceleyen siyaset bilimi hukuk, tarih, ekonomi, sosyoloji, psikoloji ve diğer sosyal bilimlerle etkileşim içinde gelişmiştir. Siyaset alanındaki olguların tarihsel, toplumsal, kültürel ve ekonomik temelleriyle ulusal, bölgesel ve küresel ölçekte derinlikli analizinin yapılabilmesi disiplinler arası bir yaklaşımla mümkün olmaktadır. Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi yayın hayatına başladığı günden itibaren disiplinler arası bir yaklaşımı benimseyerek siyaset biliminin tüm alanlarından (siyaset teorisi, kamu politikası ve uluslararası ilişkiler dahil) ve ilgili sosyal bilim alanlarından son bulguların ve gelişmelerin sergilenmesi için akademik bir platform sunmaktadır. Uluslararası hakemli, elektronik akademik bir dergi olan Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi Yozgat Bozok Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi tarafından yılda iki kez Mart ve Eylül aylarında yayımlanmaktadır.

Dergimizin bu sayısında yer alan çalışmalar, Türkiye ve dünyadaki siyasal, toplumsal ve çevresel gelişmelere farklı disiplinler ve yöntemlerle yaklaşarak geniş bir perspektif sunmaktadır. İlk makalede, milletvekili genel seçim sonuçları üzerinden halk iradesinin Meclis'e yansımaları ve temsilde adalet sorunu incelenerek 1982 Anayasası çerçevesinde seçim sisteminin güçlü ve zayıf yönleri tartışılmış ve demokratik temsilin derinlemesine bir analizi ortaya konulmuştur. İkinci makalede ise devletlerin akıllı sınır uygulamalarına yönelik SWOT analizi bağlamında güvenlik teknolojilerinin yükselişiyle insan güvenliği arasındaki gerilim sorgulanarak hem fırsatlar hem de riskler değerlendirilmiştir. 31 Mart 2024 yerel seçimlerini sosyolojik bir analizle ele alan makalede, Türkiye'de siyasal iktidar ve muhalefet dinamiklerinde yaşanan kırılmalar ve seçmen davranışlarındaki dönüşümün anlaşılmasına yönelik ip uçları sunulmuştur.

Türkiye'nin 7552 sayılı İklim Kanunu'nun kentler ve yerel yönetimler üzerindeki etkilerini değerlendiren çalışmada, ulusal iklim politikalarının yerel düzeydeki uygulanabilirliğini sorgulanmıştır. Göçmen ve sığınmacı kadınların Türkiye ve Avrupa'daki iş yaşamındaki konumları toplumsal cinsiyet perspektifinden inceleyen makale ise, küresel ölçekte artan eşitsizliklere dikkat çekilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde dergimizin bu sayısındaki makalelerde yer alan, temsilden yerel yönetime, güvenlikten iklim politikalarına ve toplumsal cinsiyete kadar uzanan geniş bir alanda hem teorik hem de ampirik bulgularla güncel tartışmalara katkı sunmak hedeflenmiştir.

Dergimizin bu sayısının hazırlanmasında emeği geçen bütün dergi kurulu üyelerimize, bilimsel bir titizlikle makaleleri değerlendirerek katkı sağlayan hakemlerimize, kıymetli çalışmalarlarıyla sayımıza değer katan yazarlarımıza ve desteklerini esirgemeyen kıymetli okuyucularımıza içten teşekkürü sunarım.

Prof. Dr. Hülya TOKER

TÜRKİYE SİYASET BİLİMİ DERGİSİ
TURKISH JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE
TÜRKISCHE ZEITSCHRIFT FÜR POLITIKWISSENSCHAFT

REFLECTING PARLIAMENTARY PUBLIC OPINION ON GENERAL ELECTION RESULTS AND JUSTICE IN REPRESENTATION: 1982-2023

MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİM SONUÇLARI ÜZERİNDEN HALK İRADESİNİN MECLİSE YANSIMASI VE TEMSİLDE ADALET: 1982-2023

Abstract

Elections and electoral processes in Türkiye are subject to significant scrutiny and are linked to considerable optimism. As a result, voter turnout rates in Türkiye exceed those of countries categorized as developed. This study examines the reflection of voter preferences in parliament as evidenced by the results of parliamentary general elections conducted under the 1982 Constitution, including the year 2023. This study examines the extent to which the existing electoral system and constitution influence the alignment or misalignment of election outcomes with the principle of 'justice in representation.' The analysis encompassed 12 parliamentary general elections conducted during the specified period, assessing not only party votes but also voter turnout rates and the representation of votes relative to voter turnout. Efforts were undertaken to analyze the factors influencing the reflection or non-reflection of votes in parliament and representation, alongside proposed solutions to address these factors. The findings suggest that, despite advancements in equitable representation, the system remains only partially reformed. Proposed solutions involve updating the threshold system, expanding areas such as parliamentary composition, increasing representation rates, and enhancing democratic participation.

Fırat DEMİRKOL *

* Dr. Öğr. Görevlisi, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

E-posta/E-mail:

firat.demirkol@nisantasi.edu.tr

Orcid: 0000-0003-0887-0898

Keywords: Political Science, Representative Behaviour, Representative Justice, Turkish Political Life.

Öz

Türkiye'nin henüz tam olarak ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarını çözememiş olması ve gelişmekte olan ülke liginden gelişmiş ülke ligine atlayamamış olması seçimleri ve dolayısı ile liderleri doğrudan önemli konuma getirmektedir. Bu durumun en önemli yansımalarından birisi olarak Türkiye'de seçimler ve seçim süreçleri önemli ölçüde takip edilmekte ve büyük bir umut bağlanmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak da seçimlere katılım oranları gelişmiş ülke olarak adlandırılan ülkelerden daha yüksek bir oranda ortaya çıkmaktadır. İlgili çalışma 1982 Anayasası kapsamında 2023 yılı dahil olmak üzere gerçekleşmiş olan milletvekili genel seçim sonuçları üzerinden seçmen tercihlerinin meclise nasıl yansıdığına incelemeyi amaçlamaktadır. Mevcut seçim sistemi ve anayasanın 'temsilde adalet' kavramına uygun bir biçimde seçim sonuçlarının yansıtıp yansımamasına katkı sağlayıp sağlamadığı incelenmektedir. Bu kapsamda ilgili dönem içerisinde gerçekleşmiş olan 12 milletvekili genel seçimi sonuçları parti oylarından bağımsız olarak katılım oranı ve katılım oranı içerisinde bulunan oyların meclise yansımaları üzerinden değerlendirilmiştir. Bu çerçevede oyların meclise ve dolayısı ile temsiliyete yansıtıp yansımalarının nedenleri anlaşılmasına çalışılmış ve bu nedenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar, temsilde adalet noktasında zaman içerisinde ilerleme olsa da sistem henüz tam olarak yenilenmemiştir. Bunlar arasında baraj sisteminin güncellenmesi,

Başvuru/Submitted: 29.04.2025

Kabul/Accepted : 07.07.2025

parlamento dağılımında Türk heyetinin açılması gibi alanların genişletilmesi, temsil oranının artırılması ve demokratik katılımın güçlendirilmesi bulunuyor.

Anahtar Kelimeler: Seçmen Davranışı, Siyaset Bilimi, Temsilde Adalet, Türk Siyasi Hayatı.

Introduction

In modern democracies, electoral processes, which are crucial for meeting popular expectations and demands via representatives, are assessed primarily on two essential characteristics. The first principle is "justice in representation," which underscores political participation and aims to integrate varied demands and aspirations; the second principle is "stability in governance," which guarantees the establishment of a government capable of fulfilling public expectations and demands following each election. While the coexistence of both criteria in voting systems is significant, it seems difficult in practice to achieve an ideal reconciliation of these two principles concurrently. This challenge emerges when these two inversely connected criteria may hinder countries from effectively representing the varied choices of people at the voting box. In practice, although the principle of stability in governance aids in the creation and execution of public policy, it may result in a deviation from equitable representation. Conversely, prioritizing justice in representation within the legislature complicates decision-making and may compromise the principle of stability in governance. The fundamental concern is how to reconcile these two concepts, albeit their challenging integration.

The application of electoral thresholds is not exclusive to Türkiye; it is utilized in other countries, taking in to account the principles of representational justice and stability (see Table 1 and Table 2).

Table 1. The Legal Electoral Threshold in Majoritarian Electoral Systems

The Legal Electoral Threshold in Majoritarian Electoral Systems	
Country	Legal Electoral Threshold
Belarus	No
England	No
France	Receiving at least 12.5% of the vote in an electoral district or being one of the top two parties in order to qualify for the second round
The Legal Electoral Threshold in Mixed Electoral Systems	
Country	Legal Electoral Threshold
Albania	A threshold of 2.5% for parties and 4% for electoral alliances
Germany	Achieving at least 5% of the vote at the national level or winning a seat in three electoral districts
Hungary	Obtaining 5% of the vote at the proportional representation level, either to win seats at the proportional representation level or at the national level
Italia	%4
Lithuania	%5
Russia	%5 (When a mixed electoral system is implemented)
Ukraine	%4 (When a mixed electoral system is implemented)

Table 2. Legal Electoral Threshold in Proportional Representation Systems

Legal Electoral Threshold in Proportional Representation Systems			
Country	Legal Electoral Threshold	Country	Legal Electoral Threshold
Austria	It is required to win a seat in the lowest-tier electoral district or to obtain at least 4% of the vote at the national level	Latvia	5%
Belgium	A candidate must receive at least 5% of the vote in an electoral district to be eligible for election	Luxemburg	No
Bosnia-Herzegovina	No	North Macedonia	No
Bulgaria	4%	Moldovia	6%
Croatia	5%	Russia	7%
Czechia	5%	Norway	4%
Denmark	Parties must either win a seat in a lower-tier electoral district, secure a sufficient level of votes in two out of three constituencies based on the simple quota principle, or obtain at least 2% of the vote at the national level.	Poland	5%
Estonia	5%	Portugal	No
Finland	No	Romania	5%
Iceland	No		
Ireland	No	Slovenia	4%
Netherlands	0,67%	Slovakia	5%
Spain	In order to secure a seat from an electoral district, at least 3% of the votes in that district must be obtained		
Sweden	4% at the national level or 12% in an electoral district	Ukraine	3%
Switzerland	No	Greece	3%

Source: (Zariç, 2019:253)

Numerous countries implement diverse rates and systems, as shown in the table above. The table above illustrates the application of diverse rates and systems across multiple countries. Critics argue that the electoral threshold has been employed to specifically exclude far-right parties from parliament and to obstruct the representation of certain political movements deemed 'marginal'.

Türkiye, as a developing nation, has not yet completely resolved its issues. The Republic of Türkiye anticipates that political actors will address its numerous challenges across economic, social, and political domains. It positions politics as central to life, emphasizing the significance of politicians and elections. Due to a lack of confidence in the system, leaders have initiated a significant action. The persistent systemic issue facilitates the establishment or enhancement of democratic institutions via leaders rather than through the system itself. The history of democracy in Türkiye is characterized by a series of shocks (Erdem, 2019). The design of the system, influenced by crises, necessitates that civilians pursue political solutions. Individuals perceived as products of the coup, exhibiting a rudimentary understanding of democracy, have consistently regarded the constitutional developments that followed the coup as deficient. The assessment of legal texts and the formal evaluation of objections to them adhere to a comparable standard

regarding the political legitimacy of constitutions as perceived by the public. The issue of whether democracy and the electorate's will are adequately represented in the political arena has become a significant concern. The democratic spheres that began to diminish following the murder on March 12, 1971, peaked with the implementation of the 1982 Constitution and the 1983 Election Act, which were enacted after the military coup of 1980. The 1982 Constitution did not provide political parties the opportunity to organize within the sectors of women and youth (Ercan, 2016:61). The lifting of the ban on organizing, after a designated period, has considerably impeded political engagement and the public's capacity for self-expression. The implementation of the electoral barrier has emerged as a primary concern, raising significant issues related to justice in representation. The 1982 Constitution established the Election Act, which became effective in 1983 and significantly influenced the political landscape. The stipulation that a political party must surpass a 10% electoral threshold nationwide to gain parliamentary representation has emerged as a significant systemic intervention mechanism (TBMM, 2023b). The reduction of the threshold to 7 percent due to the 2022 legislative amendment continues to raise concerns regarding equitable representation. Currently, certain ideas and representatives perceived as disadvantaged by the system have been excluded from parliament, thereby constricting the democratic avenues for protecting democracy. The change has heightened public interest in elections and led to significantly higher turnout rates in Türkiye, contrasting with low turnout in developed countries (Durul and Doğan, 2019).

The issue of representative justice in Türkiye's elections has frequently faced criticism regarding the electoral barrier and the electoral law overall. This situation has started to influence voter behavior and decisions, resulting in a shift towards parties that are perceived as capable of overcoming the notion of "do not waste the game." Despite the prolonged restrictions on electoral law, efforts have been undertaken to circumvent these barriers through list alliances and independent candidate strategies. The 2018 legislative amendment has enabled parties to circumvent the barrier through alliance voting; however, it continues to present significant challenges for non-allied and independently operating parties (TBMM, 2023b). It is clear that voters supporting these parties face inequitable representation. This study analyzes the outcomes of parliamentary general elections conducted since the implementation of the 1982 Constitution, evaluated through the lens of justice.

1. Methodology

This current study seeks to analyze the manifestation of voter preferences in parliament as evidenced by the outcomes of general parliamentary elections conducted under the 1982 Constitution, extending to the year 2023. This study examines the extent to which the existing electoral system and constitution facilitate the principle of fair representation, evaluating the accuracy of election result representation. In this regard, we have assessed the outcomes of the 12 general parliamentary elections that took place throughout the specified time, irrespective of party votes, focusing on voter turnout and its representation in parliament.

This approach aims to elucidate the factors contributing to the underrepresentation of votes in parliament and suggests remedies to address these issues. The study seeks to determine if the existing election system and constitution conform to the principles of equitable representation and whether modifications are necessary to accurately reflect voter choices in the legislative process.

2. The Judiciary and Election System in the State

Electoral laws and systems are fundamental ideas for the operation of democracy. Formulating election laws ideally steers them towards particular goals. Election rules and the resultant election systems aim to guarantee equitable representation while also stabilizing governance (Tuncer, 2003:167-168). The possibility of these two conceptions coexisting reveals

a considerable ambiguity. The duality between justice and resistance in representation, akin to the balance between security and freedom, is observed at two distinct points on the spectrum. The absence of others precludes discussion of their presence; nevertheless, emphasizing one notion exposes a vulnerability in the other. This situation has repeatedly manifested in Turkish political life, with the principle of justice being disregarded in favor of stability.

Electoral systems are not invariably constructed to ensure optimal representation and cannot assure a completely equitable result. Election votes produce unrepresented ballots, similar to the outcomes of representation, which exceed or fall short of the vote proportions mandated by the system's regulations. This outcome may occur directly via the electoral barrier or as a consequence of the calculation mechanism established by the electoral framework. This circumstance is infrequent in representative systems and more often in systems prioritizing stability (Tuncer, 2003:168).

Election systems are formulated depending on a nation's specific circumstances and political attributes, employing approaches such as single-degree, two-degree, one-to-two, circular or barrier-free, and list-based majority or national representation. This approach differs based on the importance of the nation's political system and the prevailing circumstances.

The period from 1923 to 1950 in Türkiye is characterized as the one-party period in political life. The 1946 elections, while seemingly multi-party, are deemed unfair due to the existing electoral law and its implementation, as well as the electoral context of the time. Conversely, the 1950 elections are widely viewed as a transition toward a multiparty system. Various electoral systems and governmental models have been evaluated within Türkiye's political framework. The examination of these points reveals the simplicity of the established electoral system, the regulations governing political parties, and the priorities set by the system's founders as outlined in the constitution. The system experiences a conflict between periodic stability and the representation of justice, resulting in an ambiguous decision-making process. An analysis of the electoral systems implemented in Türkiye reveals the following: the list majority procedure, the d'Hondt system with an environmental barrier, the national balance, the non-barrier d'Hondt, the double barrier d'Hondt, the dual barrier d'Hondt combined with containers, and the country barrier associated with the d'Hondt systems (Tuncer, 2003:169).

The national balance sheets system, as previously outlined, prioritizes the principle of fairness. The elections held under this system markedly diminish the probability that the won parties will govern autonomously. This is crucial for fortifying democracy and improving the actualization of equitable representation; nevertheless, it also signifies a vulnerability in governance stability. The list-based majority system exemplifies the notion of administrative stability. Currently, representation is declining; nonetheless, there is an increased probability that the dominant parties will govern independently.

When we look at the elections held between 1950 and 1977, the representation rates of the top-ranked parties are shown below.

Table 3: 1950-1977 General Election Results and Representation Rate

Year of election	1st Party	Vote Rate (%)	Representation Rate (%)
1950	DP	52,7	85,2
1954	DP	57,6	92,8
1957	DP	47,9	69,6
1961	CHP	36,7	38,5
1965	AP	52,9	53,3

1969	AP	46,5	56,9
1973	CHP	33,3	41,1
1977	CHP	41,4	47,3

The implementation of electoral barriers along side election systems directly influences the representation of voter preferences and the equitable manifestation of national will. Voting barriers are universally recognized as a mechanism employed inside the electoral systems of all nations. The primary rationale for employing this system is its stability and the efficient management of the barriers. Upon examining the mechanisms for creating electoral barriers, we identify two approaches to address them. These refer to the national barrier and the barrier imposed by a specific electoral district (Sabuncu, 2006:192). The establishment of the disclosed barrier significantly influences the political scene. Elections conducted in Türkiye pursuant to the electoral law established following the ratification of the 1982 Constitution occur under the nation's overarching threshold. The longstanding 10-percent electoral threshold has evolved into a mechanism for obstructing political movements, particularly those deemed marginal or threatening by the establishment, in addition to serving as a pragmatic practice. The restriction of long-term coalitions in the electoral legislation has engendered apprehension that voters will be compelled to favor major parties, as they may perceive their votes as squandered. The legislation aimed specifically to guarantee representation of regional parties in parliament, necessitating that all parties engage with the entirety of Türkiye. This enduring system, which underwent modifications over approximately 35 years, initially permitted political alliances and subsequently lowered the electoral threshold to 7%, so alienating representation from the perspective of fairness. The establishment of the barrier engenders inequities in relative representation, both at the national level and within specific constituencies. (Özbudun, 1995:527).

3. A General View To The Council General Elections from 1982 to 2023

After three years of stringent governance following the 1980 military coup, a constitutional referendum in late 1982 somewhat facilitated normalization, enabling Türkiye to engage in the electoral process. Notwithstanding the prohibition on pre-1980 politicians, the elections instilled optimism for the future as they represented a significant stride towards normality among the populace.

The process began in 1983 with the general election of lawmakers, and until the last election in 2023, there were 12 general elections. Throughout this process, Türkiye's democratic experience and electoral practices have been shaped by the populace through many mechanisms, including local government elections, referendums, and presidential elections, extending beyond mere general elections. Nonetheless, owing to the study's scope, only the outcomes of the parliamentary general election were analyzed.

- The inaugural general election, conducted in 1983, was regarded as a significant advancement from a procedure characterized by bans and the prevailing ordinary system. The election recorded a turnout of 92.3%, with parties and independent candidates (YSK, 1983) accounting for all legitimate votes in parliament. A significant outcome of this election was Turgut Özal's ascension to power and the perception of the Motherland Party (ANAP) as a proponent of civil policy by the populace. The political party and candidate endorsed by President Kenan Evren, who orchestrated the 1980 military coup, did not succeed in the election. This triumph has been deemed a manifestation of the public's democratic reaction to the coup and the ensuing proceedings.

- The subsequent election occurred in 1987, four years thereafter. The turnout rate in this election rose by 1 percentage point to 92.3%. Özal and ANAP maintained power despite a decline of approximately 9 percent. Turkish politics has experienced the repercussions of the dam since this election, resulting in 19.81 percent of the voting parties being unrepresented in parliament (YSK, 1987). It is essential to acknowledge the popular vote that resulted in the lifting of political bans in 1987. This vote facilitated Türkiye's entry into the structured political landscape of the 1990s and concurrently removed political bans imposed by the coup administration. Özal, who sought to participate in the referendum, experienced his first electoral defeat (Demirkol, 2022:131-132).

- The evolution of domestic and international policy culminated in the 1991 legislative general elections, during which Türkiye saw a phase of political turmoil due to the reemergence of previous politicians in the political landscape (Demirkol, 2022:131-135). Despite a decrease in turnout from about 10 percent to 83.9 percent, the impact of their coalitions has resulted in a significant reduction in current votes outside parliament to 0.57 percent (Sabuncu, 2006:192-193; YSK, 1991).

- In the 1995 general parliamentary elections, the turnout rate remained unchanged at 85.2% compared to four years prior. Nevertheless, as the collaboration between the SHP and the DEP had no favorable political outcomes, the parties contested the elections independently, resulting in the current percentage of votes excluded from parliament increasing to 14.45% (YSK,1995).

- After the postmodern coup on 28 February, Türkiye encountered a renewed 'democracy balance', as the military once again influenced its political landscape. The minority government, which succeeded the administration overthrown in the 1995 election and was established under Prime Minister Ecevit, experienced a successful phase in combating terrorism. Prior to the early 1999 elections, it initiated an operation to apprehend and prosecute the leader of a divisive terrorist organization in Kenya. After two major breakthroughs in the republic's history, 87.02% of the electorate engaged in the pronounced nationalist sentiments and democratic interference process. In this election, five parties were elected to the people's assembly, with 3.02% of valid votes not represented in the Assembly (YSK, 1999).

- Following the 1999 elections, Türkiye entered a challenging period. The new government of Türkiye is thought to have enhanced its capacity to address economic and social issues due to a decrease in terrorist incidents. A robust security presence is anticipated as the country moves into the 2000s, particularly following the late 1990s, marked by notable advancements and democratization efforts. Subsequently, the DSP-MHP-ANAP government, which assumed power following the 1999 elections, encountered one of the most significant earthquakes in the Republic's history approximately three months later, succeeded by the second-largest earthquake three months post-election. The culmination of changing priorities and economic and social issues occurred during the 2001 economic crisis. The government, having faced challenges for 3.5 years, opted to conduct early elections in November 2002 due to escalating health issues of Prime Minister Ecevit and the fragmentation of the DSP. Furthermore, only two parties, the Ak Party and CHP, exceeded the electoral threshold and gained entry into parliament, securing 46.33% of valid votes, while 10% of the electorate remained unrepresented in the assembly (YKS, 2002). The results indicate significant issues regarding voter participation and representation. The legitimacy of the Justice and Development Party's representation during its initial term has been debated by the opposition (Bahçeçi, 2005:373-375). The 2002 elections marked a significant turning point in Turkish political life, resulting in the dissolution of all parliamentary parties from the previous term by the electorate, without the involvement of power-sharing arrangements or coalitions.

- Following a phase of significant, unilateral authority, Türkiye conducted the 2007 elections, which featured an exceptional presidential election and a dispute about the 367 parliamentary votes. The electoral turnout rate was 84.25%, although the current parliamentary votes decreased markedly to 13.03% (YSK, 2007). A notable feature of representation in these elections is the influx of deputies entering parliament as independent MP candidates. Following the collaboration between the DEP and SHP during the 1991 elections, candidates from parties previously dissolved due to systemic obstacles successfully sought to contest as independent candidates in this instance. This approach has led to the enactment of a law in 1983 that undermines the 10% electoral threshold by a group regarded as discontented with the system. The votes, concentrated in the Eastern and Southeastern Anatolian regions and previously unrepresented in parliament, have commenced representation, but not proportionately.

- The success of the 2010 referendum led to substantial support for the Ak Party from diverse societal segments. Concurrently, the opposition party is gearing up for the 2011 election with renewed motivation, influenced by shifts in government and leadership within the CHP. Amid increasing political tensions and mutual expectations, voter turnout has not significantly risen; rather, it has decreased by approximately 1% compared to the previous election, standing at 83.16%. The independent advocacy solution, established in 2007, has been further organized, with both the ruling and main opposition parties enhancing the process, resulting in a reduction of the out-of-parliament vote to 4.61% (YSK, 2011). The 2007 elections demonstrate that an increase in the representation rate of an alternative party prior to entering parliament suggests that the barrier issues faced by parties outside of parliament lead voters to favor the ruling and main opposition parties, which do not encounter such barriers. The data indicates that voting is primarily strategic, rather than driven by emotional or ideological factors.

- The year 2015 marked one of the most complex electoral periods for Türkiye. This year's elections have resulted in the formation of an electoral government for the first time, necessitating renewed elections due to the inability to establish a government. In the June 2015 elections, the Ak Party was unable to independently form a government for the first time in 13 years, attributed to various factors: the effects of the opening process, the increasing nationalist sentiment, the emergence of the HDP, and Erdoğan's resignation from his position as party chairman. The HDP, achieving an 83.92 percent turnout, shifted from its strategy of independent candidates to participate in the election with party candidates, thereby risking the electoral barrier. The Ak Party consequently lost the majority of councillors required for unilateral governance, with the current out-of-parliament vote recorded at 4.77% (YSK, 2015 June). The current situation, characterized by a government crisis, an increase in terrorist incidents, the government's suspension of the opening process in response to a nationalist surge, and the security and terrorism agenda that arose in November 2015 following five months of intensified tension, has regained attention. The MHP, which garnered nationalist reaction votes, and the HDP, which amplified the effects of the opening, experienced a decline of approximately 1.5 points, resulting in a total of 85.23%. In contrast, the Ak Party, despite public warnings in the initial election, achieved a 9-point increase in votes and regained power independently. The current out-of-parliament voting rate has decreased to 2.52% (YSK, 2015 November).

- The 2018 elections marked the beginning of a new process for Türkiye. The presidential system of Turkey, characterized as a Turkish-type presidency, first underwent elections following the July 15 coup attempt and the subsequent constitutional referendum, which facilitated a transition to this system. The election was founded on a rigorous separation of powers, with the legislature elected independently, thereby permitting legal alliances for the first time. In the initial round of the presidential election, President Erdoğan was declared the winner as the candidate of the Ak Party. A new situation has emerged regarding the parliamentary elections. The July 15 coup attempt and the subsequent referendum process shifted Turkish politics closer to the nationalist wing, including parties like the MHP and the BBP, while the Ak Party participated in

a single-candidate parliamentary election. The opposition entered the presidential election for the first round with its own candidates but joined the election of the National Assembly as an alliance. The primary advantage of alliances for the parties is the removal of the electoral barrier, allowing them to participate in voting even if the coalition's overall performance exceeds the threshold. In 2018, the electoral process yielded a turnout rate of 86.22%, with 0.69% of valid votes excluded from parliamentary representation (YSK, 2018). This representation has arisen from the impact of alliances. In addition to major party candidates like the DP and the BBP, alliance votes have facilitated the participation of parties that have previously failed to meet the electoral threshold, allowing them to be represented in parliament with their logos.

- The selection of the second option within the updated system has occurred following the completion of both the legislative and implementation phases in 2023. This election period's most significant innovation is the decrease of the electoral threshold to 7%. This time, the recalibration of parliamentary vote calculations has diminished the prospects for low-vote parties to secure their deputies, resulting in their votes inadvertently bolstering the major parties within the alliance. The Alliance of Nations, led by the CHP and the Anamuhalefet party, has opted to participate in the elections with a unified list that includes four smaller parties, excluding itself, in conjunction with the second major party of the alliance, the Good Party, across 17 districts. The opposition strategically consolidated into a unified list, whereas the alliance bloc spearheaded by the Ak Party included a vote for limited parties like Hüdapar and DSP. In contrast, other alliance members, including MHP, BBP, and the Party of Rejuvenated Prosperity, participated in the election under their own names and logos. The presidential election proceeded to a second round for the first time, influenced by the economic crisis and discussions surrounding immigration. Meanwhile, parliamentary participation in the general election was recorded at 87.05% (YSK, 2023). The election results indicated a notable achievement for the seven parties that remained, while the BBP did not share in this success, as the votes of eight parties were directly represented in parliament. In addition to these parties, voters from the Ak Party, CHP, and YSP lists, as well as DEVA, Future, HUDAPAR, DSP, Democratic Party, Saadet Party, Party of Democratic Regions, HDP, Labour Party, and Türkiye's Exchange Party lists have secured the opportunity to have representatives in parliament. The unification of the Future and Saadet party MPs into groups under the Saadet Party, along with the Turkish Exchange Party's affiliation with the CHP, has led to the representation of 15 parties in parliament based on the election outcomes (TBMM, 2023a). The out-of-the-parliament voting ratio reached 4.92 percent in 2018, even with the diverse number of representatives involved (YSK, 2023).

Conclusion

Today's societies primarily rely on legislative activity to establish the rules of common life. Legislative activity, considered one of the most fundamental indicators of democracy, also means monitoring and setting the framework for its implementation. In this context, it is crucial that the legislative activity fairly reflects the votes of the electorate. The aforementioned review framework has yielded relevant findings.

- The electoral barrier poses a problem in terms of representative justice for Türkiye.
- The liberation of the alliances eliminates the electorate's fear that the game will be wasted but has not yet succeeded in achieving sufficient representation of justice.
- The reduction of the general electoral barrier to 7% is not a positive development, but it is not sufficient.

The following aspects are expected to contribute to the examinations carried out in the interests of justice in the country's subsequent proceedings.

- Decrease the election barrier.
- Implementation of the electoral barrier should occur within specific electoral districts rather than nationwide, focusing on subregional or more localized areas.
- The appointment of 100 out of the 600 deputies to the Turkish parliament, along with extending legislative representation to candidates and parties for every 1% of votes received, will occur independently.
- The elimination of design efforts that were intended to promote political stability is a result of the direct election of the executive body and its dismissal by Parliament.

References

- Bahçeçi, B. (2005). 1982 Anayasası Döneminde Çoğulcu Demokrasi Açısından Milletvekili Seçimi Hukukunda Karşılaşılan Sorunlar. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 54 (2), 365–396.
- Demirkol, F. (2022). *Liberal Demokrasi ve Adalet ve Kalkınma Partisi (2003–2018)*. Nobel Bilimsel Eserler.
- Durul, T. ve Doğan, S. (2019, Nisan 25). Dünyada Seçimlere Katılım Düşük Seyrediyor. *Anadolu Ajansı*. Retrieved June 15, 2023, from <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunyada-secimlere-katilim-dusuk-seyrediyor/1462264>
- Ercan, M. S. (2016). Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Siyasal Parti Yasakları. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3(1), 49–70.
- Erdem, T. (2019, Temmuz 15). Türkiye’de Darbe Ve Müdahalelerin Kısa Tarihi. Stratejik Düşünce Enstitüsü. Retrieved June 23, 2023, from <https://www.sde.org.tr/tevfik-erdem/genel/turkiyede-darbe-ve-mudahalelerin-kisa-tarihi-kose-yazisi-10443>
- Özbudun, E. (1995). Seçim Sistemleri ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44(2), 521–539.
- Sabuncu, Y. (2006). Seçim Barajları ve Siyasal Sonuçları. *Anayasa Yargısı*, 23, 191–197.
- Sayın, A. (2022, Mart 31). Seçim Yasası: Baraj Yüzde 7’ye İndi, Seçim Kurullarında Kıdemli Hâkimin Görev Almasına Son Verildi. *BBC Türkçe*. Retrieved July 10, 2023, from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-60925836>
- Tuncer, E. (2003). Türkiye’de seçim uygulamaları/sorunlar ışığında temsilde adalet - yönetimde istikrar ilkelerinin işlevselliği. In E. Tuncer (Ed.). *Osmanlı’dan günümüze seçimler (1877–2002)* (pp. 167–182). Tesav Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2023a). 28. Dönem Milletvekili Sandalye Dağılımı. Retrieved July 30, 2023, from <https://www.tbmm.gov.tr/sandalyedagilimi>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2023b). Milletvekili Seçim Kanunu. Retrieved May 20, 2023, from <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2839.pdf>
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (1983). Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 1983. Retrieved April 20, 2023, from <http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/1983-2007-MVSecimleri/Turkiye.pdf>
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (1987). Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 1987. Retrieved May 18, 2023, from <https://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/1983-2007-MVSecimleri/Turkiye.pdf>
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (1991). Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 1991. Retrieved June 14, 2023, from <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1983-2007/Turkiye.pdf>
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (1995). Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 1995. Retrieved May 2, 2023, from <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1983-2007/Turkiye.pdf>
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (1999). Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 1999. Retrieved June 18, 2023, from <https://web.archive.org/web/20150402150011/http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/1983-2007-MVSecimleri/Turkiye.pdf>
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (2002). Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 2002. Retrieved June 16, 2023, from <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2002MilletvekiliSecimi/gumrukdahil/gumrukdahilgrafik.pdf>
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (2007). Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 2007. Retrieved June 20, 2023, from <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2007MilletvekiliSecimi/gumrukdahil/gumrukdahilgrafik.pdf>

- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (2011). Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 2011. Retrieved June 22, 2023, from <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/2011MilletvekiliSecimi/gumrukdahil/gumrukdahil.pdf>
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (2015, June). Milletvekili Genel Seçim Sonuçları Haziran 2015. Retrieved June 20, 2023, from <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/7Haziran2015/KesinSecimSonuclari/ResmiGazete/D.pdf>
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (2015, November). Milletvekili Genel Seçim Sonuçları Kasım 2015. Retrieved June 21, 2023, from <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1Kasim2015/KesinSecimSonuclari/96-D.pdf>
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (2018). Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 2018. Retrieved June 20, 2023, from <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/24Haziran2018/KesinSecimSonuclari/2018MV-96C.pdf>
- Yüksek Seçim Kurulu (YSK). (2023). Milletvekili Genel Seçim Sonuçları 2023. Retrieved July 1, 2023, from https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/14Mayis2023/KesinSecimSonuclari/SIYASI_PARTILERIN_CIKARDIKLARI_MILLETVEKILI_VE_BAGIMSIZLARIN_SAYISI_MM25.pdf
- Zariç, S. (2019). Türkiye'de Seçim Barajı ve Avrupa Ülkelerinde Durum. Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute, (37), 247-259.

DEVLETLERİN AKILLI SINIR UYGULAMALARINA YÖNELİK BİR SWOT ANALİZİ*

A SWOT ANALYSIS OF STATES' SMART BORDER APPLICATIONS

Öz

Bir yandan yapay zekânın ortaya çıkışı diğer yandan uluslararası göçün devletler tarafından bir güvenlik sorunu olarak işlenmesiyle birlikte sınır güvenliğinde yeni nesil teknolojilerinin kullanılması gündeme gelmiştir. Ülke sınırlarını yeni nesil teknolojilerle donatarak akıllı güvenlik duvarları inşa edilmektedir. Değişen sınır yönetimi anlayışıyla birlikte silahlı kuvvetlerden ziyade sınır güvenliği artık sivillere bırakılmaya başlanılmıştır. Mobil Keşif Gözetleme Sistemi, Risk Analizi Ağının kurulması, robot köpekler, Zeplin, İHA'ların vb. araçların kullanılmasıyla sınırın gerisi, sınır hattı ve hatta sınır ötesi artık kontrol edilebilmektedir. Yeni nesil sınır uygulamalarının hayata geçirilmesiyle yasadışı geçişlerin tespiti, önlenmesi ve caydırıcılık oluşturmasının yanında sınırlar daha etkin bir şekilde denetlenebilir olmuştur. Literatürde bu durumun hem sınır güvenliğini hem de insan güvenliğine olumlu katkı yaptığı ileri sürülmüştür. Buradan yola çıkarak bu çalışmada devletlerin yeni nesil sınır güvenlik uygulamalarının insan ve sınır güvenliğini koruyup koruyamadığı analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda SWOT metoduna başvurulmuş ve yeni nesil sınır uygulamalarının güçlü ve zayıf tarafları ortaya çıkartılırken bu uygulamaların insan güvenliğine yönelik olası tehditlerinin neler olabileceği ve insan güvenliğinin sağlanması adına ne tür fırsatlar yaratabileceği tartışılmıştır. Böylelikle yeni nesil uygulamalarının insan ve sınır güvenliğine yönelik kapsamlı bir analizi yapılmaya çalışılmıştır.

Ayşegül BOSTAN*

* Dr. Öğr. Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Uluslararası İlişkiler ve Bölgesel Çalışmalar ABD

E-posta/E-mail:

aysegul.bostan@msu.edu.tr

Orcid: 0000-0002-8731-2757

Başvuru/Submitted: 20.04.2025

Kabul/Accepted : 18.09.2025

Anahtar Kelimeler: Akıllı Sınır, Sınır Güvenliği, Yapay Zekâ, Uluslararası Göç, Mülteci Çalışmaları, Uluslararası Güvenlik.

Abstract

The advancement of artificial intelligence and the perception of international migration as a security issue by governments have led to the exploration of next-generation technologies in border security. Advanced technologies are being implemented at the nations' borders for the development of intelligent security barriers. Due to the evolution in border management policy, the responsibility for border security is now being delegated to civilian officials instead of the military. The deployment of the Mobile Surveillance System, the formation of the Risk Analysis Network, and the application of technologies such as robotic dogs, airships, and unmanned aerial vehicles have facilitated the efficient monitoring of the territory behind the border, the border itself, and areas beyond it. The deployment of sophisticated border technologies enhances the identification, prevention, and deterrence of unlawful crossings while improving border surveillance efficacy. The existing literature indicates that this circumstance enhances both border

* Bu makale, 12-14 Aralık 2024 tarihleri arasında düzenlenen IV. Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi'nde özet halinde sunulan "Devletlerin Akıllı Sınır Uygulamalarına Yönelik Bir SWOT Analizi" başlıklı bildiriye türetilmiştir.

security and human security. This study aims to evaluate the effectiveness of new border security technology implemented by nations in safeguarding human and border security. The SWOT technique is utilized to assess the strengths and weaknesses of new-generation border applications while also examining the possible threats they may present to human security and the opportunities they may offer for enhancing human security. This study aims to conduct a comprehensive analysis of next-generation applications concerning human and border security.

Keywords: *Smart Border, Border Security, Artificial Intelligence, International Migration, Refugee Studies, International Security.*

Giriş

2021 yılının ağustos ayında Belarus – Avrupa Birliği sınırlarına yaklaşık 50.000 yasadışı göçmen gelmiş ve bu göçmenler Birlik sınırlarına doğru sınırdan yasadışı bir şekilde geçmeye çalışmışlardır. Bu girişim Belarus ile Avrupa Birliği'nin doğu sınırlarını temsil eden Litvanya, Polonya ve Letonya arasında ciddi bir gerilim yaşanmasına neden olmuş ve bu durum uluslararası bir krize dönüşmüştür. Avrupa Birliği olağanüstü hâl ilan ederek yasadışı sınır geçişlerini durdurmuş ve Birliğin doğu sınırlarını daha korunaklı ve güvenli bir hale getirmek için eylem planları hazırlamaya başlamıştır. Bu bağlamda da sınır hattında yüksek teknolojik ürünlerin kullanılması, gözetleme aygıtların sınırlara konuşlanması ve gerekli tüm fiziksel bariyerlerin inşa edilmesi için Avrupa Birliği'nden gerekli yardımların Polonya, Letonya ve Litvanya'ya yapılacağı dile getirilmiştir (Surwillo ve Slakaityte, 2022:2).

Bu durumdan devletlerin kendi egemenliklerinin bir uzantısı olarak gördükleri sınırları korumanın büyük önem arz ettiği anlaşılmaktadır. Sınır giriş çıkışlarında kişi ve nesnelere akışını kontrol etmek devletin sorumluluğundadır. Etkin bir sınır kontrolüne sahip olunması devletin gücüyle doğru orantılı olduğu düşünülmekte olup bu sınırlar ülke güvenliğinin sağlanması ve düzenin korunması için önemlidir (Sari, 2023). Yukarıda bahsedilen örnekte 2021 yılında Avrupa Birliği ülkeleri yaşamış oldukları yasadışı göçmen krizi neticesinde sınır güvenliğini artırma yoluna gitmiş ve sınır kontrol devriyelerini artırarak Frontex gibi kurumların sahada aktif rol almalarına talep etmiştir. Bunların yanında yüksek teknolojilerin de sınır güvenliğine katkı yapması amacıyla bu teknolojiler zamanla Avrupa'nın sınır yönetimine entegre edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda da Polonya'nın Bialowieza Ormanı dahil olmak üzere doğal koruma alanlarındaki ağaçların kesilmesiyle akıllı duvar inşası başlamıştır (Straczuk, 2024:6-13).

Akıllı duvar inşası günümüzde dünya genelinde devletlerin sınır yönetimini iyileştirmek adına başvurdukları popüler bir yöntem olmuştur. Mobil gözetleme sistemlerin kurulması, biyometrik verilerin toplanması ve bu verilerin veri analiz süreçlerinden geçirilmesi, yapay zekânın aktif olarak kullanılması gibi pek çok etmenin bir arada bulundurulmasıyla daha iyi bir sınır yönetiminin inşa edilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma günümüzdeki yüksek teknoloji içerikli ürünlerin sınır yönetimine entegre edilerek oluşturulan yeni nesil sınır uygulamalarını konu edinmektedir. Bu çalışmada araştırma sorusu ise yeni nesil sınır uygulamaları sınır ve insan güvenliğini ne kadar koruyabilmektedir. Bu soruya cevap verebilmek amacıyla makale boyunca devletler tarafından yeni nesil sınır uygulamalarının kullanılmasıyla sınır güvenliğini tesis etmekteki öne çıkan güçlü ve zayıf yanları analiz edilmeye çalışılacaktır. Bunun yanında bu uygulamaların devletler, bireyler açısından yaratabileceği fırsat ve tehditler de ayrıca incelenecektir. Bu çalışmanın amacı giderek yükselen bir trendle güvenlik amaçlı kullanılan bu yeni nesil sınır uygulamalarının ne ölçüde bireyin ve devletin güvenliğini sağlayabildiğini ortaya çıkarmak ve ilerleyen zamanlarda karşımıza çıkabilecek tehdit ve fırsatları öngörebilmektir. Bu amaçla da yeni nesil sınır uygulamalarının SWOT analizi yöntemiyle incelenmesi uygun bulunmuştur.

Bu makale öncelikle sınır üzerine kavramsal bir çerçeve sunmakta ve geleneksel sınır yönetiminden yeni nesil sınır yönetimine geçiş hakkında genel bir literatür bilgisi vererek bu iki sınır yönetiminin benzerliklerini ve birbirlerinden farklılıklarını ortaya koymaktadır. Bunu takiben akıllı sınır uygulamalarını içeren teknoloji ve uygulamalar hakkında detaylı bir bilgi verildikten sonra yeni nesil sınır uygulamalarının SWOT analizi gerçekleştirilmiştir. Böylelikle devletlerin kendi sınır güvenliğini sağlamak adına akıllı sınır uygulamalarına başvurduklarında ortaya çıkabilecek güçlü ve zayıf tarafları irdelenecek ve bu uygulamaların devlet ve bireylerin güvenliği için yarattığı tehlike ve fırsatlar analiz edilecektir.

1. Kavram Olarak Sınır

Bugünkü anlamıyla sınırlar, modern devletlerin kurulmasıyla meydana gelmiştir. Kavramsal olarak sınır, bir devleti egemenlik hakkını kullandığı toprak parçasından diğer devletlerin kendi egemenliklerini kullandığı bir başka toprak parçasından ayıran çizgidir (Gören, 2023:33). Uluslararası Göç Örgütü'nün tanımına göre ise sınır, iki veya daha fazla devletin kara, deniz ve hava alanlarını ayıran çizgidir (Perruchoud ve Redpath, 2024:74). Sınırlar, devlete yönelik korumacı ve caydırıcı bir karaktere sahipken diğer taraftan ise sınır ticareti ve emniyetli geçişin sağlanması yönüyle işbirlikçi işlevi ile ön plana çıkmaktadır. Sınır güvenliği kavramı ile, bu sınırlar içerisinde halkın güven içinde hayatını sürdürmesi ve toprak parçasının her türlü tehlikeden korunması ve sınırlar arasından mal ve insanların emniyetli bir şekilde geçişi kastedilmektedir (İstanbullu ve Emiroğlu, 2022:226).

Sınırlar, bireylerin iki ihtiyacını karşılamak için vardır. Birincisi onu dış tehditlerden korumaktır. Çünkü dışarıdaki düşmana karşı duvar, engel görevi görür. Hem düşmanı hem de düşmanın bu engeli geçemediği için olası yaratabileceği tehlikeyi sınırın ötesinde bırakır. Sınırdan geçemeyen düşman, egemen için herhangi bir tehdit yaratamaz. İkincisi ise siyasi, sosyal ve kültürel açıdan kendi bölgesinin belirlenmesi, işaretlenmesi ve diğerinin egemenliğini nerede başladığını göstermesidir. Bu da sınırın sosyokültürel ve siyasi boyutu olduğunu gösterir. Ulus devletleri birbirinden ayıran sınırlar, kendi bölgeleri içerisinde homojen bir sosyokültürel yapı kurabilirler. Farklı siyasal sistemi benimseyebilir ve hemen sınırın ötesindeki komşusu ile farklılaşabilir. Bu da sınırın kendi içerisinde siyasi, kültürel ve sosyolojik açıdan homojenleşmesine katkıda bulunur (Scott, 2015:27-36). Başka bir deyişle, bireyin hem güvenliğini hem de siyasi, sosyal ve kültürel kimliğini korumaya yardımcı olur (Vallet ve David, 2012:112). Bu yüzden de devletler için sınırlar önemlidir. Sınır ihlalinin yapılması devletin egemenliğine yapılmış bir ihlal olarak algılanmaktadır.

Sınır anlayışı zamanla değişim göstermiştir. Uluslararası sistemdeki kutuplaşmalardan küreselleşmeye kadar birçok değişiklik sınırı ve sınırlara atfedilen değer ve anlayışı dönüştürmüştür. Soğuk Savaş döneminde sınırlar sizin hangi blokta olduğunuzla ilgili olmuştur. Berlin duvarının batısı ve doğusu olarak siyasi açıdan ayrılan devletlerde sınır anlayışı daha farklı iken SSCB'nin çöküşü ile yıkılan Berlin duvarı sonrası batı ve doğuda sınır denilince devletlerin bu kavrama bakışı farklı olmuştur. Bilhassa küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin baş döndürücü bir hızla gelişmesi günümüzdeki sınır kavramını çok farklı yerlere götürmüştür. Literatürde sınır anlayışı iki ana kategoriye ayrılmaktadır: Geleneksel sınır anlayışı ve yeni nesil sınır anlayışı.

2. Geleneksel Sınır Yönetiminden Yeni Nesil Sınır Yönetimine Geçiş

Geleneksel sınır anlayışında devletler sınır güvenliklerini daha somut ve görülebilen sınır ihlalleri üzerinden bakmıştır. Somut tehditlere karşı sınırlar askerî araçlarla korunmasını gerekli kılmıştır. Bu sınır bölgeleri askerî bölgeler olarak benimsenmiştir. Sınırların güvenliği caydırıcılık üzerine kurgulanmıştır. Kaçakçılık, terörizm, organize suçlar gibi tehditlerle başa çıkmak için askerî personeller tarafından sınırlar korunmuştur. Devletlerin bu sınır anlayışında

güç kullanması ve güvenlikleştirmesi söz konusu olmuştur. Bu tehditlere karşı alınan askerî araçlarla toplumun değil, devletin güvenliği korunması ifade edilmektedir. Başka bir deyişle, devletin güvenliği ile sınırların güvenliğinin sağlanması arasında pozitif bir ilişki vardır. Soğuk Savaş sonrası sınır anlayışında birtakım değişiklikler olmuştur. Bu değişikliklerden biri tehdit algısıdır. Tek bir merkezden/devletten ziyade çok yönlü risk temelli bir tehdit anlayışı gelişmiştir. Sınırların askerî personel tarafından korunması gerektiğine dair anlayışlarda çözümler başlamıştır. Tehditlerin sınıra ulaşmadan sınır ötesinde tespit edilmesi ve bertaraf edilmesiyle ilgilenilmektedir. Bu risklerin bertaraf edilmesi askerî personellerden ziyade sivil personelle yapılmaktadır. Bu da sınırlarda askersizleştirme durumunu ortaya çıkartmaktadır. Sınır, sınır ötesindeki risklerin saptanması ve analiz edilmesi için de yeni nesil teknolojilerin kullanılmasını gerekli kılmıştır. Bunlara örnek olarak mobil gözetleme sistemleri, yapay zekanın kullanılması, biyometrik verilerin toplanması, veri merkezi oluşturulması ve bu verilerle risk analizinin yapılması için kurulan ortak veri tabanlarıdır. Sınırlarla ilgili kararların siyasi ve ekonomik tabanlı verildiği ve ulusal kimliği güçlendirici bir etki yaratmaya başladığı gözlemlenmektedir (Gören, 2023:32-46).

Bu yeni sınır yönetimi ile geleneksel sınır yönetimi arasındaki farkları ve benzerlikleri şu şekilde sıralayabiliriz. Birincisi, geleneksel sınır yönetiminde sınır geçişlerini kontrol etmek manuel denetimlere ve insan emeğine dayanmaktadır. Oysa akıllı sınır yönetimi denilince yapay zekâ algoritmaları, dron ve mobil gözetleme araçları, biyometri ve bu tüm verilerin analiz edildiği veri merkezlerinden bahsedilmektedir. Otomasyon karar alma mekanizmaları mevcuttur. Bu mekanizmalar risk analizi yapar ve gerekli savunma mekanizmalarını harekete geçirir (Pesch ve Boehm, 2024). Bu nedenle de geleneksel sınır yönetiminde insan daha ön plana çıkarken yeni nesil sınır yönetiminde yapay zekâ ve yüksek teknoloji içerikli ürünler daha ön plandadır.

İkincisi, geleneksel sınır yönetiminde sınır hattında ve sonrasında tehdit olarak görülen hedefler durdurulmaya çalışılırken yeni nesil sınır yönetiminde ise bu durum daha çok sınıra yaklaşımadan sınır ötesinde yapılabilmektedir. Üçüncüsü geleneksel sınır yönetimi tehdit tabanlı iken yeni nesil sınır yönetimi ise risk temellidir. Bu da riskin büyüklüğü ile orantılı olarak ilgili birey veya hedefin sınırdan geçiş yapabilmesi mümkün olabilmektedir. Benzerlik açısından ise sınırlar ilk günkü gibi devletin ulusal egemenlik alanlarıdır ve devletler başka bir aktör ile bu egemenliği paylaşmak istemezler. Sınırların güvenliği ulusal güvenlikle doğru orantılıdır. Fakat ulusal güvenliği tehdit eden elementler tek taraflı olmaktan ziyade çok taraflı ve karmaşık bir hale gelmiştir. Bu yüzden de sınır yönetiminin eski usullerle değil yeni teknolojinin insanoğlunu bahşettiği imkanların seferber edilmesi ile korunmasını gerekli kılmıştır.

Yeni nesil sınır yönetimi, diğer adıyla akıllı sınır yönetiminde akıllı duvarlar vardır. Duvarlar daha öncesinde de insanoğlunun hayatında vardı. Fakat günümüz teknolojileri ile donatılmış bugünkü anlamdaki duvar olgusu, ulus devletlerin sınır yönetiminde bambaşka bir yerde olduğunu ortaya koymaktadır. Duvar, ben ve ötekiyi birbirinden ayıran bir semboldür. Duvar ötekiye dışarıda bırakmak amacıyla tek taraflı olarak örülmektedir. İçeride olan beni, dışarıdaki ötekiye karşı koruyan bu duvarlar, SSCB'nin çöküşü ile yıkılmıştı. Artık insanları birbirinden ayıran bu duvarların kalkması, uluslararası sistemde insan hareketliliğini arttırmıştır. Avrupa Birliği'nin en büyük genişlemesi olarak bilinen doğu genişleme dalgası ve Schengen bölgesini ilan etmesiyle üye devletler arasında iç sınırlar ortadan kalkmıştır. Fakat günümüzde birtakım sebeplerden dolayı bu sınırlar yeniden inşa edilmeye başlanmıştır. Devletleri birbirinden ayıran dünyada toplam 28 adet duvarın bazılarının inşası tamamlanmış ve bazısının da inşa edilmek üzere planları yapılmıştır (Vallet ve David, 2012:112-115; Arıboğan, 2017:169; Bostan, 2023a: 53-55).

Türkiye-Yunanistan ve ABD-Meksika sınırlarına inşa edilen duvarlar artık eskisi gibi sadece betonla oluşmamaktadır. Bu sınırlar yapay zekâ ve bilgi teknolojileri ile akıllandırılmıştır. Bu duvarlar, devletin ve insan güvenliğine yönelik tehditlerin zamanla dönüşüm geçirmesi ve yeni

tehditlerin ortaya çıkmasıyla vuku bulmuştur. Bu tehditlerden geleneksel sınır yönetimi anlayışı ile savaşlamayacağını fark eden devletler, farklı sınır yönetim anlayışlarına yönelmişlerdir. Örneğin, sınır güvenliğinin tesisi için ülkeler arası iş birliğinin sağlanması ve karşılıklı istihbarat paylaşımının yapılması günümüz sınır yönetimi anlayışına örnektir (İstanbul ve Emiroğlu, 2022:226). Bir yandan bilişim ve bilgi teknolojilerin baş döndürücü hızı ve insan güvenliğine farklı bakış açılarıyla yeni bir sınır yönetimi anlayışı doğmuştur. Yeni nesil sınır yönetimi, diğer adıyla akıllı sınır yönetimi, devlet merkezli ve askerî temelli olmaktan çıkmış, daha ziyade teknolojiyle bütünleşen ve risk merkezli sivil bir anlayışa bırakmıştır.

3. Akıllı Sınır Uygulamaları

Yeni nesil sınır yönetiminde akıllı sınırlar vardır. Akıllı sınırlar, yüz tanıma, parmak izi gibi biyometrik verilerin bir araya getirildiği büyük veri tabanlarının yapay zekâ teknolojileriyle zenginleştirilerek risk analizinin yapıldığı ve karar alma süreçlerini içeren bir yapıdır (Korkmaz, 2024:68-69). Sınır kavramı ile ilgili üç temel güvenlik halkası olan sınırın gerisi, sınır hattı ve sınır ötesinde güvenliğinin tesisi ve kontrolü söz konusudur (İstanbul ve Emiroğlu, 2022:226). Akıllı sınır uygulamaları bu üç halka içerisinde güvenliğinin tesisi için çalışır. Sınır ötesinden sınıra doğru gelen birey ve nesnelere analiz eder. Onların bir risk analizini yapıp risk haritası çıkarır. Sınır hattında ise yasal geçişlere yardımcı olarak geçiş sürelerini kısaltır ve etkin bir sınır yönetiminin uygulanmasına yardımcı olur. Sınır gerisinde de olası riskleri önceden belirlemeye çalışıp güvenliği korumaya çalışır. Akıllı sınır uygulamaları, etkin ve verimli bir sınır yönetiminin tesisi için oldukça kullanışlı ve elzemdir. Bu şekilde ulus devletlerin sınır geçişlerindeki yetkinliği ve verimliliği artırılmış olur.

Akıllı sınırlar kabaca üç bileşenden oluştuğunu söyleyebiliriz. Bu bileşenlerden birincisi, gözetim teknolojileridir. Zeplin gibi mobil gözetleme sistemleri, dronlar (İHA vb.), pasif kızılötesi, ultrasonik ve kamera sensörleri, sosyal medya ve iletişim araçlarından toplanan her türlü bilgi (büyük veri), yüz tanıma ve parmak izi vb. gibi biyometrik veriler ve yapay zekâ algoritmaları ve derin öğrenme tekniklerini kapsamaktadır. Bu araçlarla toplanan tüm veriler, risk analizine tabi tutulur ve ilgili birey ve nesnenin geçişine izin verilip verilmeyeceği saptanır. Bu teknolojiler sayesinde sınır ötesindeki faaliyetler bile izlenebilmekte, tespit edilen nesnelere tanımlanması ve bu nesnenin oluşturabileceği risklerin analizi saniyeler içerisinde yapılabilmektedir (Singh ve Singh, 2022:884-890; Sert, 2023:496; Seufferling, 2024:5041-5042). Dronların profil çıkarma, profili izlemeye alma ve hatta hedef alma gibi fonksiyonları da bulunmaktadır. Ayrıca bu dronlar birbirleriyle istihbarat paylaşımı da yapabilmektedir (Topak, 2023:315).

İkincisi ise veriye dayalı risk analizlerinin yapılması için büyük verilerin elde edilmesi, saklanması ve analiz edilmesidir. Örneğin, Avrupa Seyahat Bilgi ve Yetkilendirme Sistemi gibi sistemlerin büyük verileri toplaması ve risk değerlendirmesi yapmasıdır. Böylelikle düzensiz göçle etkin bir şekilde mücadele edilebilir (Pesch ve Boehm, 2023:3-5). Son olarak ise bu tüm teknolojilerinin birbirleriyle entegrasyonunun sağlanması ve her geçen gün güncellenen büyük veri setleriyle yeniden risk haritasının oluşturulmasıdır. Özetle, akıllı sınır olarak tanımladığımız sınırlarda, yapay zekâ algoritmalarının, dron, mobil keşif gözetleme sistemleri, uydu görüntüleri ve sensörlerle verilerin alınması ve bu büyük verilerin toplandığı veri tabanlarının birbirleriyle entegrasyonu söz konusudur. Bu teknolojik araçların birbirleriyle entegrasyonu sayesinde yetkisz geçişin tespitini yapmak ve bunu önlemek söz konusu olabilmektedir.

Biyometrik verilerin toplandığı sistemlere örnek olarak, EURODAC, yani Otomatik Parmak İzi Tanımlama Sistemi verilebilir. Her bir Avrupa Birliği ülkesine gelen sığınmacıların ve yasadışı yollarla girmeye çalışan kaçakların vermiş oldukları bu parmak izleri bu sistem üzerinde depolanmaktadır. 2015 yılından itibaren ulusal polis teşkilatlarının bu veri sistemine erişimi sağlanmıştır. Böylelikle suç eylemlerinin önlenmesi, soruşturulması ve tespiti için bu veri

tabanından faydalanılmaktadır. Parmak izlerine ek olarak yüz görüntüleri ve alfanümerik verilerin saklanması üzere biyometrik verilerin hacmi genişletilmiştir. Başta EUROPOL olmak üzere kısıtlı da olsa üçüncü taraf ülkeler de bu veri tabanından faydalanabilmektedir. Biyometrik Eşleştirme Sistemi ise dünyanın en büyük biyometrik veri sistemlerinden biridir. Bu sisteme EURODAC, ETIAS, VIS, EES gibi veri tabanları da dahil edilerek göç ve suç kontrolünde geniş bir altyapı oluşturulmaya çalışılacaktır (Martins, Liden ve Jumbert, 2022: 480-481). ETIAS, başka bir deyişle Avrupa Seyahat Bilgi ve Yetkilendirme Sistemi, otomatik risk değerlendirme ağıyla gözetim araçlarından gelen büyük verileri analiz eden ve bu analizine göre üçüncü ülke vatandaşlarına Birlik içerisinde seyahatlarına izin verecek bir sistemdir. Bu sistemin 2025 yılının ortalarında aktif olarak kullanılması öngörülmektedir (The Diplomatic Service of the European Union, t.y.). Bunların dışında Afrika'da AB fonları ile kurulan WAPIS programını burada dile getirmek gerekir. Bu program insan kaçakçılığı, uyuşturucu, terörizm gibi suçlarla mücadele etmek ve önlemek amacıyla kurulmuştur. Afrika ulusal/yerel polis birimleri tarafından suçlu profil ve bilgilerinin paylaşıldığı bir ağ olan bu veri tabanı INTERPOL tarafından da kullanılabilmektedir (INTERPOL, t.y.).

4. SWOT Analizinin Uygulanması

Devletler ve bireyler özelinde bu akıllı sınır teknolojilerinin kullanılmasına yönelik SWOT analizi yapılacaktır. Bu bağlamda öncelikle akıllı sınır uygulamalarının güçlü ve zayıf tarafları tartışılacaktır. Buna takiben akıllı sınır uygulamalarının devletler ve bireyler için oluşturabileceği tehdit ve fırsatlar ortaya konulacaktır.

4.1. Akıllı Sınır Uygulamalarının Güçlü ve Zayıf Tarafları

Akıllı sınır uygulamaların devletlere sağladığı en büyük faydalardan biri sınırların kontrol süreçlerini en kısa zamanda en verimli biçimde yapılmasına yardımcı olmasıdır. Yolcu kayıt isimleri (PNR), aşı pasaportları, elektronik seyahat izinleri, gümrük beyannameleri vb. uygulamaların artması sınır yönetiminin yayılmasını ve daha etkinleştirmesini sağlamıştır. Örneğin, ABD tarafından uygulamaya giren mobil pasaport kontrolü (MPC) uygulaması, yolcunun varmadan pasaport kontrolü yapabilmesine olanak sağlamaktadır. Bu da daha yolcu sınıra gelmeden sınır güvenliği için yapılması gereken işlemi daha öncesinde yapmış olması anlamına gelmektedir. Bu durum sadece yolcular için değil aynı zamanda malların uluslararası dolaşımında da bazı iyileştirmeler ve kolaylıklar sağlamaktadır (Frowd, Muller ve Mutlu, 2023:318-322).

İkinci güçlü tarafı ise büyük veri analizi ve yapay zekâ ile entegrasyonu sayesinde birey ve nesnelere giriş izinlerinin verilmesi hususunda daha rasyonel ve bilinçli bir karar verebileceği düşüncesidir. Riskin önceden saptanması ve sınır ötesinde bu riskin önlenmesi gibi birtakım sınır yönetimini iyileştiren avantajlar sağlanmaktadır. Büyük veri analizleri ile riske dayalı sonuçlara göre ePassports işlemleri yapılabilmekte ve daha verimli ve hızlı karar alma süreçleri gerçekleştirilmektedir (Trochu ve Touret, 2013:281-284). Bu süreçlerin yapay zekâ algoritması ve otomasyon araçları ile yapılarak daha tarafsız ve rasyonel karar verileceği öngörülmüştür.

Devletler arasında büyük veri tabanlarının paylaşılması ve bu veri tabanlarına veri aktarımının yapılmasıyla sınır güvenliğinin devlet tekeline çıkıp bölgesel hatta küresel bir güvenlik ağına dönüşmesine neden olmuştur. Devletler arası bu iş birliği sayesinde karşılıklı istihbarat ve bilgi akışının sağlanması, duruma anında el koyma ve sınır ötesinde riskli bireylerin önceden tespit edilip içeriye sızmasının önlenmesi gibi faaliyetlere yardımcı olmaktadır. Bu da uluslararası bir güvenlik ağının kurulması demektir. Böylelikle uluslararası suç örgütleriyle mücadelede çok ciddi başarılar kazanılabilir.

Son güçlü tarafı ise mali tasarrufun sağlanmasıdır. Kullanılan yüksek teknolojiler sayesinde insan kaynaklarına olan ihtiyaç azalacaktır. Bu da devletler için ekonomik bir kazanç olacaktır

(Sideridis ve diğerleri, 2015). Fakat diğer taraftan da sınır güvenliği için yeni teknolojilere ve altyapıları için ciddi bir yatırımlara ihtiyaç vardır. Bu yatırımların ve yüksek teknolojilerin satın alınması ciddi bir mali yük getirebilir. Bu da mali tasarruftan ziyade daha fazla mali harcama ve fonların kullanılmasını gerekli kılabılır (Brunet-Jailly, 2006:3-21). Bu durum devletlere mali bir yük getirebileceği için akıllı sınır uygulamalarının zayıf noktası olarak görülmektedir.

İkinci zayıf noktası ise akıllı sınır uygulamalarına yönelik cihazları üretenlerin, devletlere silah üreten ve satan şirketler olmasıdır. Bu şirketlere kamu fonlarının akıtılması sıkıntılı bir durum yaratmaktadır. Ayrıca bu fonlar, göçmen ve sığınmacılar için özel ayrılan bütçeden çıkartılması sorgulanması gereken üçüncü bir noktadır. Çünkü göçe neden olan politik ve ekonomik sorunlara çözüm aramak yerine bu fonların gözetim teknolojilerini üreten ve geliştiren firmalar için harcanması söz konusudur (Korkmaz, 2024).

Bir başka zayıf tarafı ise Çoklu Kimlik Dedektörü ve Avrupa Seyahat Bilgi ve Yetkilendirme Sisteminin veri toplama süreçleri ile ilgili eleştirilerdir. Toplanan verilerin toplama süreçleri ne kadar hukuki meşruiyete sahip olduğu ve bu verilerin saklandığı büyük veri tabanlarının ne kadar güvenliği olduğu ciddi anlamda sorgulanmaya başlanmıştır (Pesch ve Boehm, 2023:27-30). Birlik'in bireysel özgürlüklere ve özel yaşamın korunması vb. bazı hakları ihlal edilebilmektedir. Ayrıca verilerin korunması da önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunlara ek olarak, akıllı sınır yönetiminin yetkinliği büyük veri tabanlarında biriktirilen veri kalitesiyle doğru orantılıdır. Verilerin yanlış toplanması ve yapay zekâ teknikleri özelinde oluşturulan algoritmaların vermiş olduğu kararlar dijital ayrımcılığa ve yanlış kararların alınmasına neden olabilir (Bostan, 2023b:234; Everuss, 2021:339-356). Örnek olarak yapay zekâ tabanlı teknolojilerin kadın ve koyu tene sahip bireyler hakkında yapmış olduğu analizlerin hatalı çıkma olasılığının yüksek olması verilebilir (Molnar, 2023:307-312). Bu da sığınmacı başvurusu yapan bir birey hakkında vize kararının yanlış verilmesine neden olabilir. Bu tarz yapay zekâ ve büyük veri tabanlı birtakım ayrımcılıklara ve haksız kararlarla akıllı sınır uygulamalarının yetkinliği sorgulanabilir.

4.2. Yeni Nesil Sınır Yönetimi Devletler için Tehdit mi Fırsat mı?

Yeni nesil sınır yönetimi devlet ve bireyler için hem fırsat hem de tehditler barındırmaktadır. Teknolojinin giderek daha da gelişmesi ve büyük veri tabanlarında biriktirilen kümülatif veri setlerinin hacimlerdeki genişleme ve de yeni teknolojilerinin kullanılmasıyla elde edilen tecrübe ve alınan derslerle birlikte gelecekte daha iyi korunan sınır yönetimi oluşturulabilir. Sınır ötesi kaçakçılık faaliyetlerinin kontrol edilebilmesi ve terörist ve organize suç şebekelerinin faaliyetlerini takip edebilmek için akıllı sınır uygulamaları devletlere büyük avantajlar sağlamaktadır. Bilhassa insan ve göçmen kaçakçılığı, silah kaçakçılığı ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi faaliyetlerin yoğun olarak gerçekleştirildiği bölgelere kurulan akıllı sınırlar, insan ve mal hareketliliğini büyük ölçüde kontrol edilebilmekte ve denetleyebilmektedir. Dünyanın en yoğun kaçakçılığın yaşandığı bölgelerden biri olan Sahel bölgesinde yeni nesil sınır yönetiminin inşası, insan güvenliği açısından önemlidir. Fakat yeni nesil teknolojilerin sağlamış olduğu bu fırsatın dışında birtakım tehditler de barındırmaktadır.

Bunlardan birincisi, yapay zekâ teknolojilerinin dron ve uydu vb. aracılığıyla elde edilen verilerin insanları ırksallaştırmaya çalışmasıdır. İngilizler tarafından sömürge yönetimi altındaki Hindistan'daki nüfusu tanımlamak ve kontrol altına almak adına İngilizlerin sömürge dönemlerinde kullanmış olduğu bir yöntem olan ırksallaştırma çalışmaları günümüzde de yüksek teknolojik ürünlerle yapılmasına olanak sağlaması ciddi bir tehdit barındırmaktadır. Günümüz teknolojileri ile eski sömürge tarzı yaklaşımın yeniden gündeme gelmesiyle ileri teknolojiler aracılığıyla insanlardan toplanan parmak izi, yüz tanıma sistemleri gibi araçlarla sınıflandırılmaya çalışılması ürkütücüdür. İkinci tehdit ise insan hakları ve etik sorunlara yol açmasıdır. Bunun nedeni, bu araçların sığınmacıların güvenliğini sağlamaktan ziyade onları sınır yolunda durdurup

geri itme politikasıyla yüz yüze bırakmaktadır. Bu da kendi ülkelerinde güvende olmadıkları için Avrupa'ya doğru giden sığınmacıların güvensiz yerlere doğru gitme/geri ittirilmesi, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve diğer uluslararası anlaşmalara aykırıdır. Sığınmacıların kendi ülkelerine doğru geri ittirilmeleri onların o ülkelerde işkence görmelerine ve insanlık dışı muameleyle karşılaşmalarına neden olacaktır (Topak, 2023:313-317).

İnsan hakları ve etik sorunlara neden olmasının bir başka sebebi ise kişisel verilerin bireylerin rızası dışında alınması, saklanması ve kendi aleyhlerine kullanılabilme riskinin barındırması ve mahremiyet alanlarının ihlal edilmesidir. Bu büyük verilerin saklanması ve dışardan hacklenmemesi için yeterli güvenlik ağının oluşturulması lazımdır. Bunun yanında yüksek teknolojiyi üreten belli başlı ülkelerle bu teknolojilerinin üreticileri olmayan üçüncü dünya ülkeleri arasında kuzey-güney uçurumu gibi bir eşitsizlik yaratacaktır. Yüksek teknoloji üretici ülkelerin kendi büyük veri havuzlarında üçüncü dünya ülke vatandaşlarına ait verileri tek tarafı olarak saklamaları bu ülkelere yönelik bir dezavantaj oluşturmaktadır. Bununla birlikte sahip olunan büyük veriyle birlikte Avrupa sınırlarına daha gelmeden göçmenler hakkında detaylı bilgilere sahip olunacak ve böylece bu göçmenlerin sınıra dahi ulaşmadan onun içeriye alınıp alınmayacağı tespit edilecektir. Bu da bu teknolojiler vasıtasıyla göçmenlerin izlenmesi ve yeni göç hareketlerinin keşfedilmesi gibi amaçlara hizmet edilmektedir. Aslında bu durum gözetim teknolojilerinin “kapitalizme küresel işçi sınıfını şekillendirme” amacını taşımaktadır. Daha açık bir ifadeyle, bu teknolojilerin sınıra gelen göçmenlerin potansiyel değerinin hesaplanmasını yapmak, sadece hedef ülkenin iş piyasası ile uyumlu olmayan göçmenlerin ülkeye girişini önlemek gibi işlevlere hizmet etmektedir. “Bu seçme süreç(leri) ve kapitalizmin iş piyasasını biçimlendirme” konusundaki çıkarları düşünülünce teknoloji, askerî ve finans şirketlerinin (Airbus, Microsoft, Elbit, Palantir gibi) yeni nesil teknolojilerine büyük bütçelerle yatırım yapmaları makuldür. Örnek vererek açıklamak gerekirse, Almanya hemşirelik, doktorluk gibi yüksek vasıflı işçi ihtiyacını Türkiye'den gelen göçmenlerle doldurmaktadır. Fakat yine aynı Almanya düşük vasıflı meslekler için Türkiye'den gelen başvuruları reddetmektedir. Ev işçisi açığı Filipinlilerce doldurmakta ve tarım işçi açığı ise Romanya'dan gelen göçmenlerle tamamlanmaktadır. Bu durum kapitalizmin çalışan sınıfını ülkelere göre kategorileştirerek biçimlendirmektedir (Korkmaz, 2024:22, 35-36, 39, 46, 50, 83).

Son olarak da akıllı sınırların ulusal ve uluslararası doğal koruma altındaki alanlara inşa edilmesi olasılığıdır. Örneğin, 2021 yılında Avrupa Birliği'nin yaşadığı yasadışı göçmen krizi neticesinde sınır güvenliğini artırma yoluna gidilmiş ve Polonya'nın Bialowieza Ormanı dahil olmak üzere iki doğal koruma alanlarına akıllı duvar inşası başlanmıştır. Bu durum ciddi miktarda ağaçların kesilmesi ve doğal yaşam alanların tahrip edilmesiyle sonuçlanmıştır (Stracuk, 2024:6-13). Bu nedenle de yeni nesil sınır yönetimi için inşa edilmesi öngörülen akıllı sınırların hangi alanlar üzerine inşa edileceği de bir sorun teşkil etmektedir.

Sonuç

Bir yandan yapay zekâ ve yüksek teknoloji içerikli ürünlerin ortaya çıkışı diğer yandan uluslararası göçün devletler tarafından bir güvenlik sorunu olarak işlenmesiyle birlikte sınır güvenliğinde birtakım dönüşümler olmuştur. Geleneksel sınır yönetiminde askerî personel ile manuel olarak yapılan denetlemeler ve güvenlik temelli anlayış yerini yüksek teknoloji ve yapay zekâ içerikli sınır uygulamalarına bırakmış, personeller sivilleştirilmiş ve yarı otonom denetlenme biçimine dönüştürülmüştür. Devletin egemenlik haklarını kullandığı sınırların korunması devletin gücüyle orantılı olarak görülmüştür. Bu da devletlerin sınır yönetimine ciddi önem atfetmesine neden olmuştur. Bunun yanında artan kaçakçılık faaliyetleri ve organize suç ve terörist grupların faaliyetleri nedeniyle sınırların gözenekli yapısı olabildiğince kurutulmaya çalışılmıştır. Bir ülkenin sınır güvenliği; tespit, engelleme ve caydırıcılık olmak üzere üç halka üzerinden değerlendirildiğinde, yeni nesil sınır yönetimi anlayışı, sınır ötesinde hedeflerin tespiti, kimlik taramasının yapılması ve sınır güvenliği için tehdit oluşturup oluşturmadığı üzerine kuruludur.

Daha sınıra ulaşmadan bireylerin tespit edilip ülke güvenliği için tehdit olup olmadığına dair algoritmik bir çıktının oluşmasıdır. Yapay zekâ ve akıllı sınır denetim mekanizmalarının hayata geçirilmesiyle birlikte yasadışı geçişlerin tespiti ve bu geçişlerin engellenmesi ve yasadışı göçmen ve insan kaçakçılığı gibi suç şebekeleri için caydırıcılık oluşturması planlanmıştır. Bu nedenle de devletler kendi sınırlarına yeni nesil teknolojileri ile donatılan güvenlik duvarları inşa etmektedir.

Bu duvarlar literatürde hem sınır güvenliğine hem de insan güvenliğine olumlu bir katkı yaptığı ileri sürülmektedir. Bu çalışma yapay zekâ, göç ve sınır güvenliği ilişkisini SWOT analizi yöntemi ile analiz ederek yeni nesil sınır teknolojilerinin insan ve sınır güvenliğini ne kadar koruyabildiği literatürün dışında başka bir gözle incelemektedir. Literatürün aksine yeni nesil teknolojilerin günümüzde ve sonraki yıllarda ciddi biçimde insan güvenliğini tehdit edebilir hale gelebileceği savından yola çıkmıştır. Bu çalışma ezber bozan bir yerden yaklaşarak yeni nesil sınır uygulamalarının güçlü ve zayıf yönleri saptamaya çalışarak, bu teknolojilerin yaratabileceği olası tehdit ve fırsatları sunmaya çalışmaktadır.

Yeni nesil sınır yönetiminde akıllı sınırlar vardır. Akıllı sınırlar, yüz tanıma, parmak izi gibi biyometrik verilerin bir araya getirildiği büyük veri tabanlarının yapay zekâ teknolojileriyle zenginleştirilerek risk analizinin yapıldığı ve karar alma süreçlerini içeren bir yapıdır. Bunların yanında devriye gezecek robot köpekler, sınır ötesinden istihbarat toplayacak zeplin gibi araçlar da buna dahildir. Bu makalede yeni nesil sınır uygulamalarının gerçekten de sınır ve insan güvenliğini ne kadar koruyabildiği sorusuna cevap aranmıştır. Öncelikle bu yeni nesil sınır uygulamaları verimli ve etkin bir şekilde sınır güvenliğinin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Kaçakçılıkla mücadele ve terörist ve suç şebekelerinin faaliyetlerini önlenmesi bağlamında sınır güvenliğinin sağlanması ve yeni nesil araçlarla donatılarak sınırların daha güvenli ve denetlenebilir hale gelmesi oldukça önemlidir. Yeni nesil araçlar sınır güvenliğinin artırılması hususunda ciddi bir katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda sınır güvenliğinin tesis edilmesinin yanında göç akınlarına karşı bir çözüm olarak da görülmektedir. Daha korunaklı ve geçit vermeyen sınırlar karşısında göç akınlarına maruz kalma riskini azaltılabilmektedir. Bunların yanında karar alma süreçleri, yapay zekâ destekli olduğu için çabuk ve rasyonel bir şekilde karar alınabilmeyi sağlamakta ve sınırdaki yoğunluğu ve kargaşayı azaltabilmektedir. Daha iyi yönetilebilir bir sınır güvenliği hizmeti sunmaktadır. Bunların yanında ulusal düzeyin yanında bölgesel ve hatta küresel bazlı bir güvenlik ağının oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Fakat bu yüksek teknoloji uygulamaların maalesef büyük maliyetlere neden olabilmektedir. İyi bir sınır yönetim ağı kurulmasına izin verse de devletler için ciddi bir maliyettir.

Diğer bir handikap ise akıllı sınır uygulamalarına yönelik teknoloji üreten şirketler aynı zamanda silah üreten ve satan şirketlerdir. Bu uygulamaların insan güvenliğini sağlamadaki handikapı ise insanlara ait verilerin saklandığı veri tabanlarının ne kadar dışarıya sızdırılması konusunda ne kadar güvenli olabilecekleridir. Hukuki altyapıdaki zayıflıklar, bireysel özgürlüklerin ve özel yaşamın korunması vb. bazı hakların ihlal edilmesi ve şirketler tarafından kişisel veri edinme amacıyla başvuru yöntemlerinin ne kadar hukuki olduğu da ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Bunların yanında verilerin yanlış toplanması ve yapay zekâ teknikleri özelinde oluşturulan algoritmaların vermiş olduğu yanlış kararlar dijital ayrımcılığa neden olabilir. Örneğin yapay zekânın bir siyah tenli bir insanın bir beyaz tenli insana göre tehlike olma oranını yüksek hesaplaması gibi. Bu da akıllı sınır uygulamalarının yetkinliği sorgulanabilir hale getirmektedir. Bilhassa Yunanistan'ın Akdeniz ve Ege kıyılarında sıklıkla tanıklık ettiğimiz geri itirme uygulamaları düşünülürse yeni nesil sınır uygulamalarının sığınmacıların güvensiz yerlere doğru yönelmesine neden olmaktadır. Bu durum 1951 Cenevre Sözleşmesi ve diğer uluslararası anlaşmalara aykırıdır. Sığınmacıların kendi ülkelerine doğru geri itirilmeleri onların o ülkelerde işkence görmelerine ve insanlık dışı muameleyle karşılaşmalarına neden olabilir. Bu durum insan güvenliğinin tesisi konusunda ciddi bir handikap oluşturmaktadır.

Ayrıca yeni nesil sınır uygulamaların aslında insan güvenliğinden çok kapitalizme küresel işçi sınıfını şekillendirme görevi üstlenmektedir. Diğer bir deyişle, daha ülke sınırlarına ulaşmadan sığınmacıların ve göçmenlerin o ülkeye alınıp alınmayacağı ve alınırsa hangi iş kolunda çalıştırılabileceklerine dair ön bilginin oluşmasına hizmet etmektedir. Bir yandan göç yollarına düşmüş göçmen ve sığınmacıların iş piyasası ile uyumlu olup olmadığı analiz edilirken diğer yandan da kapitalizmin çalışan sınıfını ülkelere göre kategorikleştirilmesine neden olmaktadır. Son olarak da insan haklarının ihlal edilmesi ve etik sorunları gündeme getirmesi ile bireylerin özel hayatı ciddi tehdit altında olduğu düşünülmektedir. Bireylerin kendi rızaları dışında kişisel verilerin toplanması, saklanması ve kendi aleyhlerine kullanılabilme riskini barındırması insan mahremiyet alanlarına bir saldırıdır. Bunun yanında yeni nesil sınır yönetimi için inşa edilmesi öngörülen akıllı sınırların hangi alanların üzerine inşa edileceği de bir sorun teşkil etmektedir. Akıllı sınır sitelerinin kurulması için çevrenin ve doğal yaşam alanlarının tahribat edilmemesine büyük özen gösterilmelidir.

Sonuç olarak, yeni nesil sınır uygulamaları sınır güvenliğinin tesisi için büyük önem arz etmektedir. Sınırların korunması ve denetlenebilir olması hem devletlerin hem de bireylerin güvenliği için ciddi katkıları bulunmaktadır. Fakat diğer taraftan bu durum kendi içinde birtakım handikapları da beraberinde getirmektedir. Başka bir deyişle, yeni nesil sınır uygulamaları sınır ve insan güvenliğini bir noktaya kadar koruyabilse de bu uygulamaların başka birtakım sorunlar ve handikaplar barındırdığı düşünülmektedir. Bu nedenle de politika önerisi olarak yapay zekâ ve yüksek teknolojili ürünlerin mühendislerin dışında sosyal bilimciler tarafından da çalışılmalı ve bireye ve topluma yönelik etkileri ciddi bir biçimde araştırılmalıdır. Bu teknolojilere yönelik araştırmaların olası bireysel ve toplumsal etkileri literatüre kazandırılması büyük önem arz etmektedir. Ayrıca sınır bölgelerinde kullanılan yeni nesil teknolojilerin otonom şekilde kullanılmasının önüne geçilerek, yarı otonom şekilde kullanılmaları ve nihai karar alıcıların insan olması oldukça önemlidir. Bu teknolojilerin otonom şekilde kullanılmasının önüne geçebilme adına hukuki düzenlemeler yapılmalı ve uluslararası hukuktaki boşluklar doldurulmalıdır. Bunların yanında büyük verileri toplayan dünyada belli başlı şirketlerin (Amazon, Microsoft, Oracle, Google, IBM vb.) devletler tarafından ciddi bir şekilde denetlenmesi ve kontrol edilmesi gerekmektedir. Bu şirketlerin dünya piyasasında monopolleşmesi veya belli ülkelerin angajmanında kalmaları ciddi tehlike barındıracağından bu konuyla ilgili gerekli önlemlerin ele alınması gerekmektedir.

Kaynakça

- Arıboğan, D. Ü. (2017). *Duvar*. İstanbul: İnkılap Yayınları, 22, 23.
- Bostan, A. (2023a). *Avrupa Birliği Parlamentosunda Kültürel Ortaklık Tartışması: Suriyeli Sığınmacılar Örneği*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 234.
- Bostan, A. (2023b). Dijital Ayrımcılık. Y. Özkaya, V. Erat, K. Demirci ve A. Duran (Ed.). *Göç Ansiklopedisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 53-55.
- Brunet-Jailly, E. (2006). Security and Border Security Policies: Perimeter or Smart Border? A Comparison of the European Union and Canadian-American Border Security Regimes. *Journal of Borderlands Studies*, 21(1), 3-21.
- Everuss, L. (2021). AI, Smart Borders and Migration, in A. Elliott (Ed.), *The Routledge Social Science Handbook of AI*, London: Routledge, 339-356.
- Frowd, P. M., Muller, B. J. ve Mutlu, C. E. (2023). The Rise of the Borderapps. *International Migration*, 61(5), 318-322.
- Göç Terimleri Sözlüğü. R. Perruchoud ve J. Redpath (Ed.). Uluslararası Göç Örgütü, No:31, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf (Erişim Tarihi: 17.11.2024).
- Gören, K. B. B. (2023). Sınır Güvenliği Paradigmasının Değişimi Ekseninde Türkiye'nin Sınır Güvenliği. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 25(1), 30-49.
- INTERPOL (t.y.). Strengthening Exchange of Police Information in West Africa, WAPIS Programme, <https://www.interpol.int/en/How-we-work/Capacity-building/Capacity-building-projects/WAPIS-Programme> (Erişim Tarihi: 13.11.2024).
- İstanbullu, İ. ve Emiroğlu, H. (2022). Sınır Güvenliği Mantiği. *Savunma Bilimleri Dergisi*, Sayı: 42, 224-240.
- Korkmaz, E. E. (2021). Göç ve Mülteci Çalışmalarında Büyük Veri Kullanımı, <https://bilimveaydinlanma.org/goc-ve-multeci-calismalarinda-buyuk-veri-kullanimi/>.
- Korkmaz, E. E. (2024). *Smart Borders, Digital Identity and Big Data: How Surveillance Technologies Are Used Against Migrants*. Bristol: Bristol University Press.
- Molnar, P. (2023). Digital Border Technologies, Techno-racism and Logics of Exclusion. *International Migration*, 61(5), 307-312.
- Oliveira M., B., Lidén, K. ve Jumbert, M. G. (2022). Border Security and the Digitalisation of Sovereignty: Insights from EU Borderwork. *European Security*, 31(3), 475-494.
- Pesch, P. J. ve Boehm, F. (2023). Smart Border is Watching You! Fundamental Rights Implications of Automated Data Processing and Decision-making at the EU Border, Law Research Paper Series, Indigo Working Papers no:11. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4561011 (Erişim Tarihi: 19.11.2024).
- Sari, A. (2023). Instrumentalized Migration and The Belarus Crisis. HybridCoEPaper 17, April 25, <https://www.hybridcoe.fi/publications/hybrid-coe-paper-17-instrumentalized-migration-and-the-belarus-crisis-strategies-of-legal-coercion/> (Erişim Tarihi: 11.10.2024).
- Scott, J. (2015). Bordering, Border Politics and Cross-Border Cooperation in Europe, F. Celata ve R. Coletti (Ed.), *Neighbourhood Policy and the Construction of the European External Borders*. Springer, 27-36.
- Sert, S. A. (2023). Sınır Güvenliği için Etkin ve Güvenli Bir Çözüm-Blok zincir Tabanlı Nesnelerin İnterneti. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 2(43), 493-517.
- Seuferling, P. (2024). Smart Ellis Island? Tracing Techniques of Automating Border Control. *New Media & Society*, 26(9), 5039-5058.
- Singh, R. & Singh, S. (2022). Smart Border Surveillance System Using Wireless Sensor Networks. *International Journal of System Assurance Engineering and Management*, 13, 880-894.
- Stracuk, J. (2024). Hybrid War, Military Humanitarianism, and Epistemic Friction. Framing Illegalised Migration on the Polish-Belarusian Border. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 50(16), 4234-4252.

- Surwillo, I. ve Slakaityte, V. (2022). Fortifying The EU's Eastern Border Countering Hybrid Attacks From Belarus: Surveillance Technology and Physical Barriers Secure EU's Eastern Border, DIIS Policy Brief March 2022. https://www.researchgate.net/publication/368881189_Fortifying_the_EU's_eastern_border_countering_hybrid_attacks_from_Belarus (Erişim Tarihi: 17.11.2024).
- The Diplomatic Service of the European Union (t.y.). The Information on ETIAS (European Travel Information and Authorisation System), 24.03.2023. https://www.eeas.europa.eu/eeas/coming-visa-free-country-and-travelling-europe_en#:~:text=It%20is%20expected%20to%20be%20launched%20in%20mid%2D2025.&text=ETIAS%20travel%20authorisation%20is%20an,passport%20expires%2C%20whichever%20comes%20first. (Erişim Tarihi: 13.10.2024).
- Topak, Ö. E. (2023). Drones: Robot Eyes on Racialized Migrant Bodies. *International Migration*, 61(5), 313-317.
- Trochu, S. ve Touret, O. (2013). Managing the Border, Smartly, *2013 European Intelligence and Security Informatics Conference*, Uppsala, Sweden, 281-284.
- Vallet, E. ve David, C. P. (2012). Introduction: The (Re)Building of the Wall in International Relations. *Journal of Borderlands Studies*, 27(2), 111-119.

31 MART 2024 YEREL SEÇİMLERİ; AK PARTİ NEDEN KAYBETTİ, CHP NEDEN KAZANDI? SOSYOLOJİK BİR ANALİZ

THE MARCH 31, 2024 LOCAL ELECTIONS; WHY DID THE AK PARTY LOSE,
WHY DID THE CHP WIN?
A SOCIOLOGICAL ANALYSIS

Öz

Alper MUMYAKMAZ*

*Doç. Dr., Yozgat Bozok
Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü

E-posta/E-mail:
alpermumyalmaz@gmail.com

Orcid: 0000-0002-3327-2374

Başvuru/Submitted: 25.08.2025

Kabul/Accepted: 24.09.2025

31 Mart 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimleri 22 yıllık AK Parti iktidarında ilk defa anamuhalefet partisi CHP'nin hem oy hem de kazanılan belediye başkanlıkları sayısı bakımından öne geçtiği bir seçim oldu. Bu sonuç 1994 yılında yapılan yerel seçimlerde Ankara ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlıklarını kazanan Refah Partisi'nin iktidara yürüyüşünün ön habercisi ve adımı olmuş, 2002 yılında Refah Partisi'nden ayrılarak Türk siyasetinin en uzun ömürlü siyasi hareketi olarak AK Parti iktidarının da halk nezdinde siyasi mevzi kazanmasının önünü açmıştır. Bu kapsamda 31 Mart 2024 yerel seçimlerinin hem yerel hem de merkezî yönetimde AK Parti iktidarının siyasi gücünün kırıldığı bir seçim olarak yorumlanıp yorumlanmayacağı bu çalışmanın temel sorusunu oluşturmaktadır. 14 Mayıs 2023'te yapılan genel seçimlerde Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turda sonuçlanması ile R. Tayyip Erdoğan'a verilen destekle AK Parti'ye verilen destek arasındaki fark ve on ay sonrasında yerel seçim sonuçlarının ortaya koyduğu tabloyu siyaset sosyolojisi açısından nasıl anlamak gerekir? Bu çerçevede çalışma 31 Mart 2024 seçimlerini hem AK Parti içinden hem de dışından yapılan yorum ve analizler üzerinden değerlendirerek tartışmayı amaçlamaktadır. Yüksek Seçim Kurulu verileri, ulusal basın haberleri, seçim sonuçları üzerine yapılan analizler ve literatür aramasına dayalı bu çalışmaya göre 31 Mart 2024 yerel seçimleri reel politik argümanlar, yakın siyasi tarih ve siyasal yapı ve kültürdeki değişim dinamikleri bakımından değerlendirilip yorumlanmadıkça anlaşılamayacak, sonraki seçimleri yorumlamada eksik yönler kalacaktır.

Anahtar Kelimeler: 31 Mart 2024 Seçimleri, AK Parti, CHP, Yerel Yönetim.

Abstract

On March 31, 2024, the local elections represented the inaugural occasion in the 22-year tenure of the AK Party where the principal opposition party, the CHP, exceeded it in both vote count and the quantity of mayoralities gained. This outcome was considered a precursor and a progression towards the ascendance of the Welfare Party, which secured the metropolitan mayoralities of Ankara and İstanbul in the 1994 local elections, thereby facilitating the AK Party's acquisition of political prominence as the most enduring political movement in Turkish politics, following its separation from the Welfare Party in 2002. This study's primary inquiry is if the local elections on March 31, 2024, signify a selection that diminishes the political authority of the AK Party government in both local and federal administration. How should the disparity in support for R. Tayyip

Erdoğan during the second round of the presidential elections on May 14, 2023, compared to the backing for the AK Party, be interpreted in light of the local election results ten months later, from a political sociology perspective? This study seeks to assess the March 31, 2024 elections based on observations and analyses from both internal and external perspectives of the AK Party. This study concludes that, based on data from the Supreme Election Council (YSK), national press reports, analyses of election results, and literature review, the local elections on March 31, 2024, cannot be comprehensively understood without evaluating and interpreting them through the lens of realpolitik arguments, recent political history, and the evolving dynamics of political structure and culture, which may result in interpretative gaps regarding future elections.

Keywords: March 31, 2024 Elections, AK Party, CHP, Local Government.

Giriş

Türk siyasal kültüründe seçimler, demokratik siyasetin ve katılımın en önemli kurumlarından birisidir. Çok partili hayata geçişle birlikte seçimlerin anlamı ve yorumu daha çok siyaset bilimi açısından tartışılan ve analiz edilen bir alan olmuştur. Oysa ki siyasetin ve toplumsal gelişmelerin giderek karmaşıklaşması ve giriftleşmesi seçimlerin rakamlar ve yüzdelerle tanımlanan nicel verilerle analiz edilmesinde boşlukları belirginleştirmiş nitel yöntem ve verilerinde bu yorumlarda kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Siyasetin sağ ve sol ekoller üzerinden kurgulandığı Türkiye’de toplumsal ve kültürel ayrımlaşma yakın siyasi tarihin seçimler üzerindeki izdüşümünün anlamı ve yorumlanmasını giderek daha da karmaşıklaştırmıştır. Bu seçimlerden birisi olan 31 Mart 2024 yerel seçimleri, 1994 yılında Refah Partisi’nin İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlıklarını kazandığı sonrasında AK Parti’nin kuruluşu ve 23 yıllık iktidarının başlangıç adımları olarak kabul edildiği bir dönüm noktası olarak değerlendirilmiş, sonrasında her seçim siyasal analistler tarafından bir kırılma noktası veya tarihi bir seçim süreci olarak yorumlanmıştır. Benzer şekilde 31 Mart 2019 yerel seçimleri de İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde CHP’nin az bir oy farkıyla seçimi kazanması ardından seçimin tekrar edilmesiyle sürecin CHP lehine kesinleşmesi ve sonrasında 2024 yerel seçimlerinde CHP’nin tekrar seçimi kazanması da aynı şekilde yorumlanmış tarihi bir seçim olarak değerlendirilmiştir. Nitekim seçimlerden sonra Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu, R. Tayyip Erdoğan karşısında CHP’nin Cumhurbaşkanı adaylarından birisi olarak zikredilmiş ancak Kemal Kılıçdaroğlu’nun aday gösterilmesi 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin CHP tarafından kaybedilmesiyle sonuçlanmıştır. Ancak Ekrem İmamoğlu’nun giderek siyasal bir aktör olarak sivrilmesi aynı şekilde 2024 yerel seçimlerinde belediye başkanlığını ciddi bir oyla tekrar kazanması muhtemel bir Cumhurbaşkanlığı seçiminde CHP tarafından resmen aday gösterilmesinin yolunu açtı. Ancak Ekrem İmamoğlu’nun CHP’nin Erdoğan karşısında giderek ciddi bir siyasal aktör olarak mevzi kazanması siyaset gündemini ısıtmış ilk önce diploma, sonrasında yolsuzluk iddialarıyla genişleyen görevden alma ve adli kovuşturma süreçleri söz konusu olmuştur. Bu gelişmelerin adli ve hukuki parametrelerin ötesinde toplumsal, dolayısıyla siyasal alanda sonraki süreçte yapılacak seçimler üzerindeki etkisi güncel siyasetin ve bu konuda çalışanların tartıştığı bir konuya dönüştü. Ancak bu etkinin boyutları ve yansıması ise toplumun nabzı ve buna yönelik saha çalışmalarından alınan verilerle yorumlanabilir. 2023 yılında gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili genel seçimlerinde hem Cumhurbaşkanlığını hem de meclis çoğunluğunu elinde bulundurmaya devam eden R. Tayyip Erdoğan ve AK Parti’nin istikrarı ise CHP açısından iktidar değişiminin kolay olmadığını ortaya koymaktadır. Bu açıdan seçimin seçimlerdeki davranış ve ortaya koyduğu iradenin siyaset açısından anlamı ve yorumu birçok unsurun karmaşık dinamikleri üzerine kurulu olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede çalışma kapsamında 31 Mart 2024 yerel seçimlerinin anlamı seçimin iki büyük partisi olan AK

Parti ve CHP üzerinden karşılaştırarak yorumlanmaya çalışılmış hem seçim sonuçları hem seçime dair yorumlar teorik bir çerçeveye üzerinden anlaşılmaya gayret edilmiştir. Bu sebeple 31 Mart 2024 yerel seçimleri beş yıl önce yapılan 31 Mart 2019 yerel seçimleriyle karşılaştırılmış bunun yanında 14 Mayıs 2023 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı ve milletvekilliği genel seçimleri de çalışmaya dahil edilmiştir.

1. Seçim ve Toplum

Seçimler kendi başına siyasi temsilin yeterli koşulu olmayabilir ancak gerekli koşul olduğu konusunda çok daha az şüphe vardır. Bazı düşünürler daha ileri giderek seçimleri demokrasinin kalbi olarak tanımlamışlardır. Bu konuyu Joseph Schumpeter *“Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi”* isimli kitabında, demokrasiyi halkın oyunu almak için girişilen mücadele yoluyla devlet makamına gelmenin bir aracı olarak “kurumsal bir düzenleme” anlamında tanımlamıştır. Bu yaklaşıma göre “demokrasi, halkın kendilerini yönetecek kişileri kabul veya reddetme olanağına sahip olması anlamına gelir”. Bu yorumla Schumpeter, demokrasiyi sadece siyasi bir yöntem olarak değerlendirmiş, özellikle de rekabete dayalı seçimlerle tanımlamıştır (Heywood, 2013:298). Gerçekten de Schumpeter’e¹ göre “demokrasi halkın yönetimi anlamına gelmez ve gelemez. Demokrasi sadece halkın yönetenleri kabul etmek ya da reddetmek fırsatına sahip olduğu anlamına gelir” demek suretiyle demokrasinin, gerçekte politikacılar ile üst kademe kamu görevlilerini kapsayan siyaset sınıfının yönetimi anlamına geldiğini belirtmiş olmaktadır (Schumpeter, 2012:372; Vergin, 2015:133). Yani seçimler siyasetçilerin hesap vermesi için bir mekanizma ve kamuoyunu yansıtan politikalar üretmesi için itici bir kuvvettir (Demirel-Durgun, 2015:366).

Oy verme bağlamında seçim, daha çok çoğunluk ilkesi üzerinde işlemekte, çoğunluğa uyumlu oy veren bir kimse, kazanan tarafta yer almakta, azınlığın tarafında kalan seçmen ise kaybeden tarafta yer almakta ve verdiği oy boşa gitmektedir. Çünkü her oy verme eylemi sınırlı ve tek atımlık bir eylemdir. Sonuçta oy verme bağlamında “azınlık”, sırf çoğunluğun (hatta basit bir çoğunluğun) iradesine boyun eğmek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle azınlık, haklara sahip imkânı elde edememekle birlikte oyu boşa gidenlerden olmaktadır. Sonuçta kazanan seçmen, adayını seçtiren seçmen olmaktadır (Sartori, 1996:146). Bu sebeple seçim sonuçlarını yorumlamak zorlaşmakta, seçmenlerin neden oy verdiklerini anlamak güçleşmektedir. Bu konuda siyaset bilimciler nesiller boyu seçim davranışı sorunuyla boğuşmuşlar, ancak evrensel olarak kabul gören bir oy kullanma teorisi geliştirememişlerdir. Çünkü seçimler yoluyla konuşan halkın seçimler üzerinden vermek istediği mesajlara bir “anlam” atfetme yönündeki her girişim büyük tehlikeler içerir. İnsanlar konuşabilir fakat ne dediklerini anlamak sıkıntılı ve zordur (Heywood, 2013:308).

Diğer taraftan seçim sonuçlarını belirleyen diğer bir belirleyici unsur ise o ülkenin toplumsal yapısıdır. Çünkü bir ülkedeki seçim sonuçları o ülkenin temellerini oluşturan toplumsal yapı ve bu yapının zaman içinde geçirdiği değişikliklerle olan ilişkisiyle ilintilidir. Kişilerin oy verme davranışlarının geniş ölçüde toplumsal/sınıfsal grup mensubiyeti ve sosyo-ekonomik yapılarla ilişkili olduğu gerçeği, toplumsal yapıların karmaşıklaşmasıyla birlikte daha ince çözümleme tekniklerinin geliştirilmesine de yol açmıştır. Toplumsal grup/sınıf mensubiyetinin yanı sıra çok yönlü çapraz ilişkinin (etnik, cinsel, dinsel, bölgesel vb.) siyasal tutum ve oy verme davranışları

---

¹Bu konuda Schumpeter, “demokratik metot” kavramından bahsederek bunu “halkın kendi iradesini gerçekleştirmek için toplanacak kişileri seçme yoluyla, sonuçlar üzerinde son sözü söyleyerek ortak iyiliği sağlayan politik kararlara varması bakımından gerekli organizasyon tekniği olarak” tanımlar (Schumpeter, 2012:321). Bu süreci baştan savma bir evet ya da baştan savma bir red ile cevaplandırılmaması gerektiğini ileri süren Schumpeter, verilecek cevabın ancak birbirine karşıt ve çelişmeli bir sürü iddia ve delilin dikkatle incelenmesinden sonra verilmesi gerektiğini belirtir (Schumpeter, 2012:327).

üzerindeki etkileri siyaset sosyolojisinin temel araştırma alanlarından birini oluşturmuştur (Sabuncu-Şeker, 1995:1142).

1970'li yılların başında toplumsal alanda yaşanan yapısal değişikliklerle birlikte Türkiye'deki siyasal iktidarın niteliği ve kaynakları da değişmeye başlamıştır. Bu değişen denge içinde merkezi hükümet-yerel yönetim ilişkilerinde yeni bir görev bölümü ve ilişkiler sisteminin kurulması gündeme gelmiş ve kentlerde yaşayan dinamik kesimleri inandırmadan ve belirli şekillerde karar ve süreçlere katılmalarını sağlamadan toplumu tepeden inme kararlarla yönetmek giderek zorlaşmıştır. Zamanla belediyeler gerekirse sürekli uğraş vererek yetki ve etki alanlarını genişletmek ve bu yeni çerçeve içinde edindikleri bazı yetkileri de katılımcı bir model içinde kentlilerle paylaşma talepleriyle karşı karşıya kalmışlardır. Bu durum zaman içinde iknaya, inandırmaya, çoğulculuğa ve katılımcılığa inanan; yönetim süreç ve kurumlarını paylaşan insana insan olduğu için değer veren, fakat toplum yararı gerektirdiğinde bireysel yaklaşım ve özgürlükleri sınırlandırabilen bir sivil toplum modeli inşa edilebileceği düşüncesinin güç kazanmasını da sağlamıştır. Öte yandan bu gelişmeler Türkiye'de yerel yönetimler için demokrasinin bir tercih sorununun ötesinde zorunluluk haline gelmesine neden olmuştur (Göymen, 1983:2843). Sonuçta yerel yönetimler, halkın ortak yerel gereksinmelerini karşılamak amacıyla oluşturulan ve halkın kendi eliyle seçtiği organlarca yönetilen bir sistem olarak şekillenmiş ve içselleştirilmiştir (Göymen, 1983:2838). Bu sayede hem genel hem de yerel yönetimlerde seçmenlerin tercihlerini belirleyen oy verme davranışının sınırlarını anlamak politik sistemin doğasıyla ilgili önemli bilgilerin edinilmesini, sosyal ve politik değişim süreçlerinin anlaşılabilmesini sağlayacak ve sürecin açıklanmasını kolaylaştıracaktır (Heywood, 2013:311).

2. 31 Mart 2019 Yerel Seçimlerinden 14 Mayıs 2023 Genel Seçimlerine; Seçmenin Mesajı

2.1. 2019 Yerel Seçim Sonuçlarının Anlamı

Tablo 1. 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

Parti	Aday	31 Mart 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları		23 Haziran 2019 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	
		Oy Sayısı	Oy Oranı	Oy Sayısı	Oy Oranı
CHP	Ekrem İmamoğlu	4.171.126	%48,8	4.742.082	%54,21
AK Parti	Binali Yıldırım	4.149.667	%48,55	3.936.068	%45

Kaynak: Hürriyet Gazetesi, 23 Haziran 2019 Yerel Seçimleri, İstanbul İli Yerel Seçim Sonuçları

31 Mart 2019 mahalli idareler genel seçimlerinde İstanbul'da AK Parti ve CHP arasında çok az bir oy farkıyla sonuçlanan bir seçim gerçekleşmiş CHP adayı Ekrem İmamoğlu %48,8 (4.171.126 oy) oyla AK Parti adayı Binali Yıldırım'ı %48,55 (4.149.667 oy) geçmiş ancak oy farkının az olması nedeniyle AK Parti tarafından yapılan itiraz sonucu seçim 23 Haziran 2019 tarihinde yenilenmiştir. Üç ay sonra yenilenen seçimde, bu defa CHP adayı Ekrem İmamoğlu aradaki farkı açarak ve %54,21 oranında (4.742.082 oy) oy almış, AK Parti adayı Binali Yıldırım ise %45 (3.936.068 oy) oy alarak ikinci olmuştur. İlk seçimde aradaki fark %0,25 iken yenilenen seçimle bu fark Ekrem İmamoğlu lehine açılarak %9,2'ye çıkmış, AK Parti'nin oyu 200 bin yani %3,5 civarında azalmış, CHP'nin oyu ise yaklaşık 600 bin yani %5,5 civarında artmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı özelinde yaşanan seçim tekrarı AK Parti aleyhine olmuş, bu durum beş yıl sonra yapılan 31 Mart 2024 seçimlerinde de devam etmiş ve söz konusu durum AK Parti tarafından tersine çevrilememiştir. Öyle ki 2024 seçimlerinde CHP adayı Ekrem İmamoğlu

%51,14 (4.432.862) oy alırken AK Parti adayı Murat Kurum ise %39,59 (3.431.588) oy almıştır. AK Parti ve CHP arasında yüzde olarak 2019'da tekrar eden %9,2'lik oy farkı 2024 seçimlerinde %11,55'e çıkmıştır (Hürriyet Gazetesi,31 Mart 2024 Yerel Seçimleri İstanbul İli Yerel Seçim Sonuçları).CHP adayı Ekrem İmamoğlu'nun İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığına ikinci kez kazanması AK Parti'nin siyasi tarihi ve hatta yolculuğunun başlangıç noktası olarak değerlendirilebilecek olan İstanbul'un siyasal anlamını daha da derinleştirmiş, süreç içerisinde siyaset gündeminin krizi haline gelmiştir. Nitekim 2024 yerel seçimleri sonrasında teröre destek verdiği gerekçesiyle bazı DEM Partili belediye başkanlarının görevden uzaklaştırılıp kayyum atamalarıyla başlayan sonrasında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu'nun görevden uzaklaştırılarak cezaevine konulmasıyla devam eden ardından İstanbul'daki diğer CHP'li ilçe belediye başkanlarının görevden alınmalarıyla genişleyen, sonrasında İstanbul dışındaki diğer CHP'li belediye başkanlıklarına uzanan yolsuzluk ve hırsızlık iddiaları neticesinde yaşanan görevden alma ve adli kovuşturma süreçleri siyasi gündemi şekillendirmiş ve belirlemiştir. Bu gelişmeler 31 Mart 2024 yerel seçimlerinden sonra yapılacak olan hem genel hem de yerel seçimlerini nasıl ve ne yönde etkileyeceği, siyaseti nasıl şekillendireceği sorusunu gündeme taşımıştır.

2.2. 2023 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimlerinin Anlamı

14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde R. Tayyip Erdoğan %49,52 (27.133.849), Kemal Kılıçdaroğlu ise %44,88 (24.595.178) oy almış buna göre seçim ikinci tura kalmış, iki hafta sonra 28 Mayıs 2023'te Cumhurbaşkanlığı seçimi tekrarlanmıştır. İkinci turda R. Tayyip Erdoğan %52,18 (27.834.589), Kemal Kılıçdaroğlu ise %47,82 (25.504.724) oy almış ve R. Tayyip Erdoğan yeniden Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bunun yanında aynı tarihte yapılan milletvekili genel seçimlerinde AK Parti %35,62, CHP ise %25,35 oranında oy almış, AK Parti ve MHP'nin oluşturduğu Cumhuriyet İttifakı yaklaşık %45,60 civarında oyla 318 milletvekili çıkarmıştır.

Tablo 2. 2023 Genel Seçim Sonuçları

Parti Adı	Alınan Oy (Yüzde)	Kazanılan Milletvekili Sayısı
AK Parti	%35,62	268
CHP	%25,35	169
Yeşillerve Sol Gelecek	%8,82	61
MHP	%10,07	50
İYİ Parti	%9,69	43
YRP	%2,80	5
TİP	%1,76	4

Kaynak: Yüksek Seçim Kurulu. Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları

Söz konusu 2023 Genel Seçimleri Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçildikten sonra yapılan ikinci seçim olmuş, Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan 2018 yılında yapılan seçimin ilk turunda Cumhurbaşkanlığına kazanmışken 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ikinci turda seçimi kazanmıştır. Bu sonucu iki yönlü yorumlamak mümkündür. Birincisi, seçmen seçimi ikinci tura taşıyarak Erdoğan'a ilk turda seçimi nihayete erdirmediğini ve bu konuda yetki verme imtiyazının kendisinde olduğunu, siyasal stratejisi ve çizgisinde daha dikkatli olması gerektiğini vurgulamıştır. İkincisi ise Erdoğan'ın karşısına millet ittifakının çıkarmayı düşündüğü Ekrem İmamoğlu veya Mansur Yavaş gibi isimlerin aday olması durumunda sonucun farklı olabileceği yönünde sıkça değerlendirmeler yapılsa da CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun aday gösterilmesi R. Tayyip Erdoğan'ın kazanma ihtimalini artırmış ve sonuç Erdoğan lehine gerçekleşmiştir. Ancak 2023'teki Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili genel seçimlerinden

yalnızca on ay sonra yapılan 31 Mart 2024 Yerel seçimlerinde AK Parti Ankara ve İstanbul'da yine başarı sağlayamamış, dahası AK Parti elinde bulunan birçok büyükşehir belediyesi başta olmak üzere önemli kentleri kaybetmiştir. Bunun yanında Türk siyasi tarihinde CHP'nin hiçbir zaman kazanamadığı iller CHP'ye geçmiş, yerel seçim sonuçları uzun yıllar sonra büyük bir kırılmanın yaşandığı neticeler ortaya koymuştur.

3. 31 Mart 2024 Yerel Seçimlerinin AK Parti ve CHP Üzerinden Analizi

31 Mart 2024 Mahalli idareler genel seçiminde belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı sonuçlarına yönelik yüksek seçim kurulunun iki verisi Tablo 3 ve Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 3. 31 Mart 2024 Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

Siyasi Parti	Geçerli Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazanılan Başkanlık Sayısı	Kazanılan Başkanlık (Oran)
AK Parti	14,2 milyon	%33,05	526	%38,79
CHP	15,4 milyon	%35,80	395	%29,13
YRP	2,9 milyon	%6,79	62	%4,57
MHP	2,5 milyon	%5,95	218	%16,08
HDP	2,3 milyon	%5,41	74	%5,46
İYİ Parti	1,9 milyon	%4,61	30	%2,21

Kaynak: Yüksek Seçim Kurulu. 31 Mart 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Sonuçları.

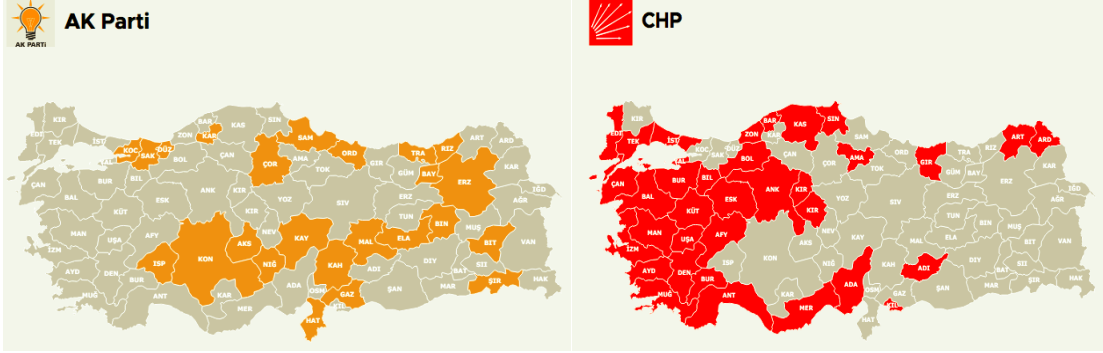
CHP %35,80, AK Parti ise %33,05 oy almış ilk defa CHP, AK Parti'yi oy sayısı ve seçim oranı bazında geçmiş ancak kazanılan başkanlık sayısı bunun aksine sonuçlanmıştır. Bunun sebebi bazı yerlerde seçimlerin az oy farkıyla sonuçlanmış olması ve il, ilçe, belde belediye başkanlıklarının da bu sayıların içinde yer almasından kaynaklanmaktadır. Ancak büyükşehir belediye başkanlıklarında CHP %42, AK Parti ise %36,44 oranında oy almış, oy oranıyla paralel olarak AK Parti 12, CHP ise 14 büyükşehir belediye başkanlığı kazanmıştır. Ancak CHP'nin kazandığı büyükşehir belediyeleri ülkenin batı kısmında yoğunlaşmış, Ankara ve İstanbul başta olmak üzere neredeyse tüm kıyı şeridi ve çevresindeki şehirler CHP'li adaylar tarafından kazanılmıştır.

Tablo 4. 31 Mart 2024 Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

Siyasi Parti	Geçerli Oy Sayısı	Geçerli Oy Oranı	Kazanılan Başkanlık Sayısı	Kazanılan Başkanlık (Oran)
AK Parti	13 milyon	%36,44	12	%40
CHP	15 milyon	%42	14	%46,67
YRP	2,1 milyon	%6,11	1	%3,33
MHP	0,6 milyon	%1,65	0	%0
HDP	1,8 milyon	%5,08	3	%10
İYİ Parti	1,2 milyon	%3,39	0	%0

Kaynak: Yüksek Seçim Kurulu. 31 Mart 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Sonuçları.

Şekil 1. AK Parti ve CHP 31 Mart 2024 Yerel Seçim Sonuçları

Kaynak: Hürriyet Gazetesi (1 Nisan 2024).

2024 yerel seçim sonuçlarının sadece AK Parti ve CHP'nin kazandığı iller üzerinden Türkiye genelinde haritada gösterildiğinde Türkiye'nin batı kesimi ve sahil şeritlerinde büyük oranında başarı sağladığı, AK Parti'nin ise kısmen İç Anadolu, Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu'nun belli şehirlerinde başarı sağladığını bariz bir şekilde göstermektedir. Ancak Türkiye'nin ilk büyük beş kenti olan Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya ve Adana CHP'nin olmuş, AK Parti'nin yönettiği Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı CHP'ye geçmiştir. Hatay Büyükşehir Belediye Başkanlığı ise CHP'den AK Parti'ye geçmiştir.

Şekil 2. 14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları

Kaynak: Hürriyet Gazetesi (17 Mayıs 2023).

31 Mart 2024 yerel seçimlerden on ay önce yapılan Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı Genel Seçimlerinde yani Ege, Akdeniz, Trakya ve Güneydoğu ve Doğu Anadolu'nun bazı bölgeleri haricinde kalan şehirlerde, seçmen neredeyse Türkiye haritasının üçte ikisine tekabül edecek oranda R. Tayyip Erdoğan'ı desteklemiş ancak bu harita on ay sonra bu defa yerel seçimlerde farklı şekilde bir sonuç ortaya koymuştur. Seçmenin merkezi yönetim ve yerel yönetim konusunda farklı davranışlar sergilemesinin ideolojik olduğu kadar sosyolojik ve rasyonel gerekçeleri de bulunmaktadır. Öyle ki 6 Şubat 2023 depreminden yaklaşık üç ay sonra 14 Mayıs 2023 tarihinde Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği Genel Seçimleri yapılmış R. Tayyip Erdoğan Cumhurbaşkanlığını kazanmış, Cumhuriyet İttifakı da mecliste çoğunluğu ele geçirmiştir. Ancak 14 Mayıs 2023 genel seçimlerinden sadece on ay sonra 31 Mart 2024 tarihinde yapılan yerel seçimlerde AK Parti lehine olan süreç tersine dönmüş ve CHP hem oy hem de büyükşehir belediye başkanlığı açısından birinci parti olmuştur.

Tablo 5. 2019 ve 2024 Seçimlerinde Büyükşehir Belediye Başkanlıklarının Partilere Göre Dağılımı

2019 Seçimlerinde Büyükşehir Belediye Başkanlıklarının Partilere Göre Dağılımı				2024 Seçimlerinde Büyükşehir Belediye Başkanlıklarının Partilere Göre Dağılımı			
AK PARTİ	CHP	DEM	MHP	AK PARTİ	CHP	DEM	YRP
Balıkesir	Adana	Diyarbakır	Manisa	Erzurum	Adana	Diyarbakır	Şanlıurfa
Bursa	Ankara	Mardin		Gaziantep	Ankara	Mardin	
Denizli	Antalya	Van		Hatay	Antalya	Van	
Erzurum	Aydın			K. Maraş	Aydın		
Gaziantep	Eskişehir			Kayseri	Balıkesir		
K. Maraş	Hatay			Kocaeli	Bursa		
Kayseri	İstanbul			Konya	Denizli		
Kocaeli	İzmir			Malatya	Eskişehir		
Konya	Mersin			Ordu	İstanbul		
Malatya	Muğla			Sakarya	İzmir		
Ordu	Tekirdağ			Samsun	Manisa		
Sakarya				Trabzon	Mersin		
Samsun					Muğla		
Ş. Urfa					Tekirdağ		
Trabzon							

Kaynak: NTV (1 Nisan 2019, 1 Nisan 2024).

2019 ve 2024 yerel seçim sonuçları büyükşehir belediye başkanlıkları bazında karşılaştırıldığında AK Parti Balıkesir, Bursa ve Denizli Büyükşehir Belediye Başkanlıklarını kaybetmiş, bu belediyeleri CHP kazanmış, Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığını ise YRP kazanmıştır. CHP'den ise sadece Hatay AK Parti'ye geçmiş, MHP'nin elindeki tek büyükşehir belediye başkanlığı olan Manisa ise CHP'ye geçmiştir. DEM Parti'de ise herhangi bir değişiklik olmamış, Diyarbakır, Mardin ve Van 2019'daki gibi yeniden kazanılan belediyeler olmuştur.

4. 31 Mart 2024 Yerel Seçimleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz

31 Mart 2024 seçimlerinin ardından AK Parti'ye yakın yayın yapan Kriter Dergisi'nden Baki Laleoğlu'nun tespitleri seçimin geniş çaplı bir analizini vermektedir. Laleoğlu'na göre (Sayı 89); AK Parti'nin ekonomi, enflasyon, emekliler, AK Partili seçmenlerin sandığa gitmeyerek gösterdiği tepki ve AK Parti teşkilatlarındaki problemler, yanlış aday ve kampanyaların seçim sonuçları üzerinde etkili olmuş ve bunları ortaya çıkaran dip dalganın bu sonuca neden olduğu ve bunun anlaşılması gerekliliği ifade edilmiştir. Bu konuda aynı derginin aynı sayısında seçimi değerlendiren Hamit Emrah Beriş'te seçim sonuçlarında doğru aday tercihi yapılamaması veya parti teşkilatlarının yeterince çalışmaması gibi yerel ölçekli etmenlerin de etkili olduğunu ancak sonuçlara bakınca AK Parti ile MHP'nin en güçlü oldukları yerlerde bile oy düşüşü yaşamalarının sorunun daha farklı dinamiklerden kaynaklandığını ileri sürmesi (Hamit Emrah Beriş, Kriter Dergisi, Sayı 89) bu seçimin daha derin ve geniş çaplı bir değerlendirmeye tabi tutulmasını ortaya koymaktadır. Beriş'le aynı noktalara değinen Laleoğlu ortaya çıkan dalgayı üçe ayırmaktadır. Bunlardan birincisi ittifak siyasetinin AK Parti ve CHP açısından ürettiği farklı çıktılardan, ikincisi AK Parti ve "gönül yorgunluğu" meselesinden, üçüncüsü ise CHP'nin dönüşen siyasetinden kaynaklanmaktadır. Birinci gerekçeyle göre; AK Parti cephesinden bakıldığında ittifak siyasetinin en önemli çıktısı, Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'ın liderliğinin pekişmesi olmuş ancak bu durum süreç içerisinde Erdoğan ve AK Parti ayrışmasına yol açmıştır. Bu süreçte CHP, normal şartlar altında ikna edemediği seçmenleri, en azından muhalif motivasyonlarla kendisine oy vermeye ikna etmiştir. İkinci gerekçe ise; Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından "metal

yorgunluğu”, bu seçimlerin ardından ise yine kendisi tarafından ifade edilen “kan ve ruh kaybı” olarak nitelendirildiği kurumsal sorundur. Ancak bu sorun teşkilatları suçlama kolaycılığı ile analiz etmenin ötesinde geçmişte AK Parti’ye oy vermiş, halen Erdoğan’ı destekleyen veya desteklemeye meyilli seçmenlerin, AK Parti’ye karşı hissettiği “gönül yorgunluğu” olarak ifade edilebilir. Nitekim söz konusu bu yorgunluk daha çok AK Parti’ye karşı hissedilen güven ve hayal kırıklığı neticesinde oluşan memnuniyetsizlik ve öfkeyle alakalı olup 2024 seçimlerinde AK Parti’ye ve dahil olduğu blok dışına oy geçişine neden olmuştur. Üçüncü gerekçe ise; CHP’nin AK Parti’den farklı olarak kendisine tepkili seçmenleri ikna ederek sandığa getirebilmesidir. Çünkü AK Partili seçmenlerin sandığa gitmeyerek tepki gösterdiği ortamda muhalif seçmenler, 2023 seçimleri sonrası yaşanan hayal kırıklığına ve tepkiye rağmen 2024 seçimlerinde de çok büyük oranda sandığa gidip CHP’ye oy vermiştir. Bu durum CHP’nin başarısını AK Parti’nin de seçim sonuçlarından memnuniyetsizliğini ortaya çıkarmıştır (Baki Laleoğlu, Kriter Dergisi, Sayı 89). Laleoğlu’nun bu tespitlerinde değindiği ve Erdoğan’ın ifade ettiği “kan ve ruh kaybı” meselesini köşesine taşıyan Taha Akyol, Erdoğan’ın AK Parti’nin CHP’nin gerisine düşme sebeplerini “hayat pahalılığı, kibir hastalığı, aday tespitinde hatalar” gibi faktörlere bağlamasını eleştirerek “sanki doğru politikalar izlenmiş de bu gibi davranış kusurları yüzünden seçim kaybedilmiş gibi...” bir hava verildiğini ileri sürmüştür. Bunlardan “hayat pahalılığı”nın kaynağı, “faiz sebeptir” denilerek uygulanan ve verimlilik yerine tüketim artışıyla büyümeyi sağlayan yanlış politikalar olduğunu, “kibir hastalığı” sözünün karşılığını da “güç zehirlenmesi” olduğunu söyleyerek açıklamıştır. Bu konuda David Owen’in “*Hubris Syndrome*” adlı kitabına atıf yapan Akyol, Bush ve Blair’deki güç zehirlenmesinin onları Irak savaşına sürüklediğini ancak güçlerinin hayallerindeki sonucu almaya yetmediğini söylemiştir (Taha Akyol, Karar Gazetesi, 4 Nisan 2024). Aynı köşesinde Taha Akyol, bir diğer yazısında kibir hastalığı konusuna yeniden değinmiş ve bugün, “elim CHP’ye gitmez” diyenlerin CHP’ye bir ölçüde oy vererek destekleyip onu birinci parti olmasının nedeni olarak “sırtını devlete dayayan siyaset”in kibir ve partizanlığına tepki duygusundan kaynaklandığını ifade etmiştir (Taha Akyol, Karar Gazetesi, 14 Nisan 2024).

Yine Kriter Dergisinde yazan Serdar Gülener şu yorumu yapmıştır. Seçmenler Cumhurbaşkanlığı seçiminde R. Tayyip Erdoğan’ı Cumhurbaşkanı, AK Parti’yi de birinci parti olarak meclise sokarken bu seçimlerin üzerinden on ay sonra AK Parti ikinci parti olmuş, seçmen yaşanan ekonomik sorunlar çerçevesinde yerel seçimleri özellikle de AK Parti’ye bir mesaj verme aracı olarak kullanmıştır (Serdar Gülener, Kriter Dergisi, Sayı 90). Dış İşleri Bakan Yardımcılığından İletişim Başkanlığına atanan Burhaneddin Duran dönüm noktası olarak nitelendirdiği 31 Mart 2024 seçimlerini, 2009 ve 2019 yerel seçimlerindeki oy kaybından farklı olduğunu 22 yıl ve 17 seçimden sonra AK Parti’nin birinciliği CHP’ye kaptırdığını dahası, Ege, Orta Anadolu ve Karadeniz’deki AK Parti kalelerinin CHP’li başkanlar tarafından yönetilecek olmasının yüzleşilmesi gereken meydan okumalar getirdiğini, CHP’li başkanların büyük farkla yeniden seçilmesinin “belediyelerde kalıcı olma sonra iktidara yürüme” motivasyonunu güçlendireceğini, CHP’nin Anadolu’da yeni kazandığı belediyeler vesilesiyle muhafazakâr seçmene yönelimini artırabileceğini ifade etmiş; CHP’nin henüz “yeni CHP” denilecek bir noktada değilse de geçmişte AK Parti’nin uyguladığı yöntem ve söylemleri kısmen de olsa takip ettiğine dikkati çekerek AK Parti’nin rakibini küçümsemesinin de gereksiz büyütmesinin de hata olacağını ifade etmiştir (Burhaneddin Duran, Sabah Gazetesi, 5 Nisan 2024). Duran’ın bu siyasi tarih içerikli ve siyasetteki yapısal ve ideolojik değişim süreçlerini dikkate alan analizi karşısında Cumhurbaşkanı Erdoğan; “*Henüz 10 ay önce yapılan seçimlerde bize ve ittifakımıza büyük teveccüh gösteren, yüzde 52,2 ile bizlere güçlü destek veren insanlarımızın önemli bir kısmının sandığa gitmekten imtina ettiğini görüyoruz. Bunun altında yatan nedenleri de en ince detayına kadar analiz ediyoruz*” diyerek yerel seçimleri kaybettiklerini kabul etmemiş ve iktidarını tartıştırmayı reddederek “*Bu ülkenin en dinamik partisiyiz, üye sayısı olarak Türkiye’nin en büyük partisiyiz. Biz seçmenin mesajını doğru okuruz, arızaları düzeltir tekrar yola koyuluruz. Gerekli değişimi yaparız. Biz bitti demeden bitmez*” diyerek Türkiye’de “*Tek iktidar [olduğunu]*” söylemiş ve “*O da milletin ülkeyi yönetme yetkisi verdiği Cumhurbaşkanı ve kabinesidir.*”

(Bianet,17 Nisan 2024) diyerek CHP'nin birçok önemli yerde yönetimi kazanması sonrasında "yerel iktidar-merkezi iktidar" ayrımı yapmaya çalıştığını söyleyerek "bu söylemler hayaldir" demiş ve "81 ilimizde tek bir iktidar vardır, o da 14-28 Mayıs seçimleriyle milletin ülkeyi yönetme vazifesi verdiği Cumhurbaşkanı ve kabinesidir" demiştir (BBC Türkçe, 17 Nisan 2024). 31 Mart 2024 seçimleri sonrasında Burhaneddin Duran'ın da eksileri ve artılarıyla yaptığı objektif yorumları karşısında yapılan siyasal analiz ve yorumlarda dahil olmak üzere seçimler sonucunda ortaya çıkan siyasal tablo farklı bir boyuta evrilmiş ve bundan sonraki sürecin nasıl şekilleneceği ve etkileneceği karmaşıklaşmıştır.

Halbuki seçim akşamı Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan AK Parti Genel Merkezinden yaptığı balkon konuşmasında "Kaybettiğimiz, geriye düştüğümüz her yerde, sebepleri çok iyi tespit edecek ve gerekli müdahalelerde bulunacağız. ... Ama hiçbir surette milletimizin kararına hürmetsizlik etmeyeceğiz. Milletle inatlaşmaktan, millî iradeye rağmen hareket etmekten, milletin takdirini sorgulamaktan, bugüne kadar olduğu gibi, yine uzak duracağız. Millettin sandıkta verdiği mesajları en isabetli, en objektif bir şekilde akıl ve vicdan terazimizde tartarak, gerekli adımları mutlaka atacağız. Bunun için önümüzde yaklaşık 4-5 yıllık bir süre var." (İletişim Başkanlığı, 1 Nisan 2024) ifadelerinde bulunmuş, ancak aradan geçen bir yıldan fazla zaman diliminde somut olarak seçimden çıkarılması beklenen sonuçlar ve adımlar yeteri kadar ortaya konulamamış bununla birlikte hırsızlık ve yolsuzluk iddialarıyla CHP'li belediyelere yönelik gerçekleşen operasyonlar ve adli kovuşturma süreçleri durumu daha farklı bir boyuta taşımıştır.

Sonuç

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı R. Tayyip Erdoğan'dan sonra onun siyasal ve karizmatik otoritesiyle uyumlu bir şekilde AK Parti iktidarı döneminde 2002'den 2019'a kadar devam etmiş, ancak hükümet sisteminde yaşanan değişimle birlikte Erdoğan ve AK Parti ayrımının seçmen nezdinde giderek artması, iktidar sürecinin uzun olmasının Erdoğan'ın deyimiyle bir "kan ve ruh kaybı", "gönül yorgunluğu"na dönüşmesi ve yerel yöneticilerin seçiminde adayların önem arzetmesi gibi unsurlar ilk önce 2019 yerel seçimlerinde sonrasında 2024 yerel seçimlerinin AK Parti aleyhine sonuçlanmasına neden olduğu söylenebilir. Özellikle 31 Mart 2024 yerel seçimlerinde AK Parti seçmeninin sandığa gitmekten imtina etmesi, bunun karşısında CHP seçmeninin sandığa teveccüh göstermesi ve CHP'ye oy vermem diyen seçmelerin AK Parti'ye olan tutum ve düşünceleri ile değişime yönelik isteğinin gerçekleşmesi için başka bir çaresinin kalmadığı yönündeki düşüncesi seçimin CHP lehine sonuçlanmasının yolunu açtı. Hayat pahalılığından, güç zehirlenmesine, metal yorgunluğundan yanlış aday tercihi ve siyaset anlayışına kadar önceki seçimlerde de eleştirilen AK Parti'ye yönelik seçmenlerin kerhen de olsa verdiği desteğin 31 Mart 2024 yerel seçimlerinde kırılıma uğradığı görülmekte, seçmen AK Parti'ye ciddi bir mesaj vermektedir. Ancak bu yaklaşım ve düşünce 31 Mart 2024 yerel seçimlerinden önce hem de 6 Şubat depreminden yalnızca üç ay sonra yapılan Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili genel seçimlerinde söz konusu olmamış, bundan on ay sonra yapılan yerel seçimlerde gerçekleşmiştir. Bu şekilde seçmen yerel yönetim ve merkezi yönetime ait seçimlerde ayrı davranış ve yaklaşım sergilemiştir.

31 Mart 2024 yerel seçimlerinin ardından DEM Partili belediyelerle başlayan görevden alma ve kayyum atamaları, ardından İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu ve diğer CHP'li il ve ilçe belediye başkanlarının yolsuzluk ve hırsızlık iddialarıyla görevden uzaklaştırma ve cezaevine konulmalarıyla genişleyen gelişmeler ise bundan sonraki siyasi süreç ve muhtemel seçimler üzerinde etkili olacaktır. R. Tayyip Erdoğan'ın dolayısıyla AK Parti'nin siyasal ikbalini doğrudan etkileyecek bu gelişmelerin sonuçları toplumun süreci ve yapılanları nasıl anlayıp yorumladığıyla şekillenecektir. Erdoğan ve AK Parti'nin siyasal hikayesinin başlangıç evrelerine benzer gelişmeler olarak düşünülen bu adli ve idari süreçler CHP ve yöneticilerinin mağdur, Erdoğan ve AK Parti'nin ise mağrur olduğu yorumlarına yol açmıştır. Ancak bu düşünce ve

algının ağırlığı ve etkisinin nasıl ve ne yönde siyaseti ve seçimleri etkileyeceği saha çalışmalarıyla daha doğru bir şekilde anlaşılıp, yorumlanabilecektir.

Kaynakça

- Akyol, T. (2024, 5 Nisan). Önümüzdeki 4 Yıl. *Karar Gazetesi*. <https://www.karar.com/yazarlar/taha-akyol/onumuzdeki-4-yil-1599474>. (Erişim Tarihi: 10.07.2025)
- Akyol, T. (2024, 14 Nisan). Güç Bozar. *Karar Gazetesi*. <https://www.karar.com/yazarlar/taha-akyol/guc-bozar-1599565>. (Erişim Tarihi: 10.07.2025)
- BBC Türkçe (2024, 17 Nisan). *Erdoğan: 81 İlimizde Tek Bir İktidar Var*. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c9ezyzp0ezvo>. (Erişim Tarihi: 10.07.2025)
- Beriş, H. E. (2024). Cumhur İttifakı İçin Yeni Bir Başlangıç Fırsatı. *Kriter Dergisi*, 8(89). <https://kriterdergi.com/siyaset/cumhur-ittifaki-icin-yeni-bir-baslangic-firsati> (Erişim Tarihi: 13.07.2025)
- Bianet (2024, 17 Nisan). *Erdoğan Yenilgiyi Kabul Etmedi*. <https://bianet.org/haber/erdogan-31-mart-secimleri-yuzde-40-5-oy-oraniyla-cumhur-ittifaki-nin-ustunlugu-ile-sonuclanmistir-294362>. (Erişim Tarihi: 10.07.2025)
- Demirel, A. -Durgun, S. (2015). Temsiliyet ve Seçimler. *Siyaset, Kavramlar, Kurumlar, Süreçler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Duran, B. (2024, 5 Nisan). Muhasebe ve Yol Haritası. *Sabah Gazetesi*, <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/duran/2024/04/05/muhasebe-ve-yol-haritasi>. (Erişim Tarihi: 13.07.2025)
- Göymen, K. (1983). Türkiye’de Yerel Yönetim. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. Cilt 10. (ss.2838-2844). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gülener, S. (2024). 31 Mart: Bir Dejavu mu? *Kriter Dergisi*. 9(90). <https://kriterdergi.com/yazar/serdargulener/31-mart-bir-dejavu-mu>. (Erişim Tarihi: 13.07.2025)
- Heywood, A. (2013). *Siyaset*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Hürriyet Gazetesi. *23 Haziran 2019 Yerel Seçimleri, İstanbul İli Yerel Seçim Sonuçları*. <https://secim.hurriyet.com.tr/23-haziran-2019-yerel-secimleri/istanbul-ili-yerel-secim-sonuclari/>. (Erişim Tarihi: 29.06.2025)
- Hürriyet Gazetesi. *31 Mart 2024 Yerel Seçimleri İstanbul İli Yerel Seçim Sonuçları*. <https://secim.hurriyet.com.tr/31-mart-2024-yerel-secimleri/istanbul-ili-yerel-secim-sonuclari/>. (Erişim Tarihi: 29.06.2025)
- Hürriyet Gazetesi. (2024, 1 Nisan). *31 Mart 2024 Yerel Seçimleri, AK Parti Yerel Seçim Sonuçları*. <https://secim.hurriyet.com.tr/31-mart-2024-yerel-secimleri/ak-parti-yerel-secim-sonuclari/>. (Erişim Tarihi: 29.06.2025)
- Hürriyet Gazetesi. (2024, 1 Nisan). *31 Mart 2024 Yerel Seçimleri, CHP Yerel Seçim Sonuçları*. <https://secim.hurriyet.com.tr/31-mart-2024-yerel-secimleri/chp-yerel-secim-sonuclari/>. (Erişim Tarihi: 29.06.2025)
- Hürriyet Gazetesi. (2023, 17 Mayıs). *14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanı Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları*. <https://secim.hurriyet.com.tr/14-mayis-2023-secimleri/secim-sonuclari/>, (Erişim Tarihi: 29.06.2025)
- İletişim Başkanlığı (2024, 1 Nisan). *Cumhurbaşkanı Erdoğan: “31 Mart bizim için bir bitiş değil, aslında bir dönüm noktasıdır”*. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/cumhurbaskani-erdogan-31-mart-bizim-icin-bir-bitis-degil-aslinda-bir-donum-noktasidir>. (Erişim Tarihi: 10.07.2025)
- Laleoğlu, B. (2024). 2024 Seçim Sonuçlarının Gerçek Anlamı. *Kriter Dergisi*. 8(89). <https://kriterdergi.com/siyaset/2024-secim-sonuclarinin-gercek-anlami>. (Erişim Tarihi: 13.07.2025)
- NTV (2019, 1 Nisan). *Büyükşehirlerde Kazanan Partiler (31 Mart 2019 Yerel Seçimleri)* <https://www.ntv.com.tr/2019-yerel-secim/buyuksehirlerde-kazanan-partiler-31-mart-2019-yerel-secimleri,z-dL7nRrMkqMAolasrTw7Q>. (Erişim Tarihi: 10.07.2025)
- NTV (2024, 1 Nisan). *Büyükşehirlerde Kim Kazandı? CHP 14, AK Parti 12 Büyükşehir Kazandı*. https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/buyuksehirlerde-kim-kazandichp-14-ak-parti-12-buyuksehiri-kazandi,Yi8VfGGTt0e7AuvBcwNLjQ/V61Szo7xYESD_Y69kDIygA (Erişim Tarihi: 10.07.2025).

- Sabuncu, Y. ve Şeker, M. (1995). *Yüzyıl Biterken Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. Cilt 14. İstanbul: İletişim Yayınları. 1142-1168.
- Sartori, G. (1996). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*. (Çev: Tunçer Karamustafaoğlu, Mehmet Turhan). Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Schumpeter, J. A. (2012). *Kapitalizm Sosyalizm ve Demokrasi*. (Çev. Hasan İlhan). Ankara: Alter Yayıncılık.
- Vergin, N. (2015). *Siyasetin Sosyolojisi*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Yüksek Seçim Kurulu. *Cumhurbaşkanı Seçimi ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları*. <https://www.ysk.gov.tr/tr/14-mayis-2023-secimleri/82491> (Erişim Tarihi: 12.05.2024).
- Yüksek Seçim Kurulu. “*31 Mart 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Sonuçları*”. <https://www.ysk.gov.tr/tr/31-mart-2024-secimi/46637316> (Erişim Tarihi: 12.05.2024).

TÜRKİYE'NİN 7552 SAYILI İKLİM KANUNU: KENTLER İLE YEREL YÖNETİMLERİN ROLÜ VE SORUMLULUKLARI ÜZERİNE AKADEMİK BİR DEĞERLENDİRME

TÜRKİYE'S CLIMATE LAW NO. 7552: AN ACADEMIC ASSESSMENT OF THE ROLE AND RESPONSIBILITIES OF CITIES AND LOCAL GOVERNMENTS

Öz

Berfin GÖKSOY SEVİNÇLİ*

* Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

E-posta/E-mail:
bgoksoy@beu.edu.tr

Orcid: 0000-0001-9686-509X

Başvuru/Submitted: 26.07.2025

Kabul/Accepted : 26.08.2025

Küresel iklim değişikliğinin yol açtığı ve etkileri giderek kentsel alanlarda yoğunlaşan kriz, çağımızın en temel sosyo-ekolojik sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentler hem yüksek sera gazı emisyonlarının aslı kaynakları olmaları hem de iklim risklerine karşı taşıdıkları yapısal kırılganlıklar nedeniyle, iklim eylemlerinin merkezi konumundadır. Türkiye'nin Paris Anlaşması'na taraf olması ve 2053 net sıfır emisyon hedefini benimsemesiyle birlikte, 7552 sayılı İklim Kanunu'nun 9 Temmuz 2025 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle ulusal iklim politikası yasal bir zemine kavuşmuştur. Bu çalışma, yürürlüğe giren İklim Kanunu'nu, getirdiği yasal yükümlülükler ve sunduğu fırsatlar ekseninde kentler ve yerel yönetimler perspektifinden bir değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Doküman analizi yöntemiyle desenlenen değerlendirme, uluslararası iklim hukuku, kent ve yerel yönetimler literatürüyle diyalog halinde, kanunun normatif çerçevesinin ötesine geçerek sahadaki potansiyel yansımalarını sorgulamaktadır. Değerlendirme, mekânsal planlama, enerji, ulaşım, atık yönetimi ve iklim finansmanı gibi kentsel yönetişimin kilit alanlarındaki yerel yönetim sorumluluklarına odaklanmakta, Türkiye'deki mevcut durumu akademik bulgular ışığında değerlendirmektedir. Özellikle kamu ve özel hukukun iklim krizine yanıt verme biçimlerindeki farklılıklar, iklim davacılığındaki son dönem yenilikler, finansman mekanizmalarının etkinliği ve iklim adaletinin kesişimsel boyutları gibi güncel akademik tartışmalar, bu makalenin temel eksenlerini oluşturmaktadır. Bulgular, Kanun'un yerel iklim eylemlerini yasal bir zorunluluk haline getirerek Türkiye için ileri bir adım teşkil ettiğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, Kanun'un sahadaki başarısının yalnızca metnin normatif gücüne değil, büyük ölçüde yerel yönetimlerin mali ve idari olarak güçlendirilmesine ve uygulama süreçlerine aktif katılımlarının sağlanmasına bağlı olduğu öne sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim Kanunu, İklim Hukuku, Kentsel Sürdürülebilirlik, İklim Davacılığı, Türkiye.

Abstract

The crisis caused by global climate change, with its impacts increasingly concentrated in urban areas, stands as one of the most fundamental socio-ecological problems of our time. Cities are central to climate action, both as primary sources of high greenhouse gas emissions and due to their structural vulnerabilities to climate risks. With Türkiye's ratification of the Paris Agreement and its adoption of a 2053 net-zero emission target, the national climate policy has gained a legal foundation with the entry into force of Climate Law No. 7552, published in the Official Gazette on July 9, 2025. This study evaluates the enacted Climate Law from the perspective of cities and local governments, focusing on the legal obligations it introduces and the opportunities it presents. Designed with

a document analysis method and in dialogue with international climate law and urban governance literature, the assessment moves beyond the law's normative framework to probe its potential on-the-ground implications. It focuses on local government responsibilities in key areas such as spatial planning, energy, transportation, waste management, and climate finance, evaluating the current situation in Türkiye in light of academic findings. Contemporary academic debates -including differences in public and private law responses to the climate crisis, recent innovations in climate litigation, the effectiveness of financing mechanisms, and the intersectional dimensions of climate justice- form the central axes of this article. The findings reveal that the Law constitutes a step forward for Türkiye by making local climate actions a legal obligation. In conclusion, it is argued that the Law's success in practice depends not only on the text's normative power but largely on the financial and administrative empowerment of local governments and ensuring their active participation in implementation processes.

Keywords: Climate Law, Climate Law, Urban Sustainability, Climate Litigation, Türkiye.

Giriş

Küresel ısınma ve iklim değişikliğinin olumsuz etkileri, son yirmi yılda ulusal ve uluslararası politika gündeminin üst sıralarında yer almaktadır (IPCC, 2023). Bu krizin hukuk sistemleri üzerindeki etkisi ve hukukun bir yanıt mekanizması olarak evrilen rolü giderek artan bir ilgi odağı haline gelmiştir (Sterett, Dias & Marshall, 2025; Farber, 2007; Gerrard & Kuh, 2012). Kentler, bu küresel krizin hem tetikleyicisi hem de birincil muhatabı konumundadır. Dünya nüfusunun büyük bir kısmına ev sahipliği yapan kentsel alanlar, yüksek enerji tüketimi ve yoğun insan faaliyetleri nedeniyle sera gazı emisyonlarının önemli bir bölümünden sorumludur (UN-Habitat, 2020). Aynı zamanda, artan sıcaklıklar, aşırı hava olayları, su kıtlığı ve deniz seviyesi yükselmesi gibi iklim değişikliğine bağlı tehlikelere karşı yapısal olarak oldukça savunmasızdırlar (Seto ve diğerleri, 2010). Bu kırılganlık, kentsel dokunun karmaşıklığı, yoğun nüfus ve altyapı sistemleri ile sosyal eşitsizliklerin birleşimiyle daha da artmaktadır (Revi ve diğerleri, 2014).

İfade edilen çerçevede, iklim değişikliğiyle mücadelede ulusal düzeyde yasal ve kurumsal mekanizmaların güçlendirilmesi, vazgeçilmez bir adım olarak görülmektedir (Mayer, 2021). Ancak, iklim hukuku söylemlerinde sıklıkla öne çıkan stratejik davaların rolüne aşırı odaklanmanın, Fisher'ın (2025) eleştirel bir yaklaşımla belirttiği gibi, entelektüel görüş alanını daralttığı ve kamu hukukunun, iklim değişikliğinin polisentrik doğasına yanıt vermek için gerekli kurumsal ve akıl yürütme kapasitesini sunan daha kapsayıcı anlatılara olanak tanınması gerektiği akademik çevrelerde giderek daha fazla kabul görmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Paris Anlaşması'nı onaylayıp 2053 net sıfır emisyon hedefini ilan etmesi (ÇŞİDB, 2023), ülkenin iklim politikasında retorik düzeyini aşan, somut adımlar atma iradesinin bir göstergesi olarak okunabilir. İşte bu iradenin kurumsal ve yasal bir bedene bürünmüş hali, 7552 sayılı İklim Kanunu'dur. Dolayısıyla bu Kanun, sadece teknik bir düzenleme değil, aynı zamanda Türkiye'nin yeşil dönüşüm anlatısının temel direği olma iddiasını taşımaktadır. Kanun'un temel amacı, birinci maddenin birinci fıkrasında net bir şekilde "yeşil büyüme vizyonu ve net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda iklim değişikliğiyle mücadele etmek" olarak tanımlanmaktadır. İkinci fıkrası ise Kanun'un kapsamını sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum faaliyetleri ile bunlara ilişkin planlama ve uygulama araçları, gelirler, izin ve denetim ile yasal ve kurumsal çerçevenin usul ve esaslarını içerecek şekilde belirlemiştir (7552 sayılı İklim Kanunu, Madde 1). Ayrıca, Kanun'un 2. maddesi, adil geçiş (Madde 2/a), iklim adaleti (Madde 2/k), iklim değişikliğine uyum (Madde 2/l), iklim finansmanı (Madde 2/m) ve net sıfır emisyon (Madde 2/s) gibi temel kavramlara açıklık getirerek, Kanun'un felsefi ve teknik temelini sağlamlaştırmaktadır. Ancak, bu yeni yasal çerçevenin kentsel alanlar ve yerel yönetimler üzerindeki derin etkileri,

akademik literatürde henüz yeterince tartışılmamıştır. Kaplan, Libson ve Parchomovsky (2025), kamusal düzenlemelerin yetersiz kaldığı güncel kriz dönemlerinde özel hukukun beklenmedik bir şekilde etkin çözümler sunabileceğini ve siyasi kutuplaşmaya karşı daha dirençli olduğunu iddia etmektedirler. Bu perspektif, Türkiye'nin İklim Kanunu'nun getireceği kamusal düzenlemelerin yanı sıra, özel hukukun da iklim krizine yanıt verme potansiyelini ve tamamlayıcı rolünü dikkate almanın önemini vurgulamaktadır. Ancak bunlardan önce 7552 sayılı İklim Kanunu'nun fırsat ve zorlukları anlaşılmalıdır.

Çalışma, yürürlüğe girmiş olan Türkiye'nin 7552 sayılı İklim Kanunu'nun (bundan sonra "Kanun" olarak anılacaktır) kentlere ve yerel yönetimlere getireceği temel yükümlülükleri ve açacağı fırsatları, kapsamlı uluslararası iklim hukuku literatürü bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma, kentlerin iklim değişikliğiyle mücadeledeki öncülüğünü vurgulayarak, Kanun'un yerel düzeyde nasıl bir dönüşüm başlatabileceğini çok boyutlu bir bakış açısıyla değerlendirilecektir.

1. 7552 Sayılı İklim Kanunu'nun Uluslararası İklim Rejimindeki Yeri

7552 Sayılı İklim Kanunu, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele stratejisini yasal bir zemine oturtma ve uluslararası taahhütlerini yerine getirme amacını taşımaktadır (7552 sayılı İklim Kanunu, 9/7/2025 tarihli ve 32951 sayılı Resmî Gazete). Kanun'un genel çerçevesi, Madde 1'de belirtildiği üzere, "yeşil büyüme vizyonu ve net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda iklim değişikliğiyle mücadele etmek" olarak tanımlanırken, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum faaliyetleri ile planlama ve uygulama araçlarını, gelirleri, izin ve denetimi kapsayan yasal ve kurumsal bir çerçeve sunmaktadır.

Kanunun 3. maddesi, iklim değişikliğiyle mücadelede genel ilkeleri belirlemiştir. Buna göre, "ülkemizin ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler ilkesi dikkate alınarak, eşitlik, iklim adaleti, ihtiyatlılık, katılım, entegrasyon, sürdürülebilirlik, şeffaflık, adil geçiş ve ilerleme yaklaşımları esas alınır" (M. 3/1-a). Bu prensipler, özellikle iklim adaleti ve adil geçiş gibi, yerel yönetimlerin politika ve uygulamalarında hassasiyet göstermesi gereken önemli etik ve sosyal boyutları işaret etmektedir. Ayrıca, kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerin Kanun doğrultusunda kamu yararı gözetilerek alınacak tedbirlere ve düzenlemelere süresinde uymakla ve bunları uygulamakla yükümlü olduğu belirtilmiştir (M. 3/1-b). Madde 4 ise, sera gazı emisyonlarının azaltımı ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerine ilişkin ilerlemelerin yıllık bazda Başkanlıkça izleneceğini, Başkanlığın kurumlar arası koordinasyonu sağlamak, faaliyet ve standartları belirlemek, karbon fiyatlandırmasına ilişkin piyasa mekanizmalarını düzenlemekle yetkili olduğunu ifade etmektedir.

Kanunun 5. maddesi ise, "Sera gazı emisyonlarının azaltım faaliyetleri" başlığı altında, Ulusal Katkı Beyanı ve net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda emisyonların azaltılmasına yönelik detaylı yükümlülükler getirmektedir. Bu madde, ilgili kurumların orta ve uzun dönemli planlama araçlarını azaltım faaliyetleri çerçevesinde uyarılma, uygulama, izleme ve güncelleme sorumluluklarını ortaya koymakta; enerji, su ve ham madde verimliliği, yenilenebilir enerji kullanımı ve sıfır atık gibi somut azaltım önlemlerini adreslemektedir. Ayrıca karbon yutak alanlarının korunması ve artırılması da bu kapsamda ele alınmaktadır. Kanunun genel hedefleri arasında yer alan iklim finansmanı mekanizmalarının oluşturulması ve karbon piyasalarının işleyişi gibi diğer önemli unsurlar ise Kanunun farklı maddeleriyle, örneğin ulusal Emisyon Ticaret Sistemi'nin (ETS) kurulmasını ve kapsamlı bir İzleme, Raporlama ve Doğrulama (MRV) sisteminin hayata geçirilmesini öngören 9. ve 12. maddeleri gibi hükümlerle detaylandırılmaktadır. Bu yapısal ayırım, Kanun'un farklı iklim politikası araçlarına özgü maddelerle yaklaştığını göstermektedir. Ancak Maboudi ve D'Amico (2025) tarafından Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri üzerinde yapılan ampirik bir çalışma, iklim yasalarının sera gazı emisyonları üzerinde belirgin bir etki yaratmasına rağmen, adaptasyon kapasitesini artırmada

henüz yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu başarısızlığın temel nedenleri olarak bölgedeki petrol politikaları ve temel kalkınma hedefleri arasındaki çelişkiler öne sürülmektedir. Bu bulgu, Türkiye'nin İklim Kanunu'nun adaptasyon hedeflerine ulaşmasında karşılaşılabileceği benzer zorluklara dair önemli bir uyarı niteliğindedir; zira sadece yasal düzenlemelerin varlığı değil, aynı zamanda siyasi ve ekonomik önceliklerle uyumu da hayati önem taşımaktadır.

Uluslararası iklim hukuku, başta Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) ve Paris Anlaşması olmak üzere, küresel iklim yönetişimini şekillendiren temel çerçeveyi sunar (Schneider, 2024). Paris Anlaşması, “aşağıdan yukarıya” bir yaklaşımı benimseyerek, her ülkenin kendi ulusal katkı beyanlarını (NDC'ler) sunmasını ve bunları zamanla artırmasını teşvik etmektedir (Boyle, 2018). Paris İklim Anlaşmasında varılan uzlaş, iklim değişikliğiyle mücadelede geleceğe yönelik ümitleri artırıcı niteliktedir (Köse, 2018). Savaresi (2024), uluslararası hukukun iklim değişikliği davalarında devletlere karşı ulusal ve uluslararası mercilerde nasıl kullanıldığını analiz ederek, uluslararası hukuki yükümlülüklerin ve yargılamaların bu dinamik alanda giderek daha önemli bir rol oynadığını ve gelecekteki potansiyel gelişmeleri vurgulamaktadır. Bu, Kanun'un uluslararası hukuki gelişmelerle sürekli bir etkileşim içinde olması gerektiğini düşündürmektedir.

Uluslararası iklim rejiminde merkezi hükümetlerin yanı sıra yerel yönetimlerin rolü giderek daha fazla kabul görmektedir (Bulkeley & Betsill, 2003). Avrupa Birliği'nin Belediye Başkanları Sözleşmesi (Covenant of Mayors) gibi girişimler, yerel düzeyde iklim eylem planlarının hazırlanmasını ve uygulanmasını teşvik ederek, merkezi ve yerel yönetimler arasında etkin bir işbirliği köprüsü kurmaktadır (EC, 2023). Türkiye'nin İklim Kanunu, bu uluslararası eğilimlere paralel olarak, Madde 7'de belirtildiği üzere “Yerel iklim değişikliği eylem planları”nın hazırlanması, onaylanması ve izlenmesine ilişkin somut hükümler içermekte ve ulusal iklim hedeflerine yerel katkının sağlanmasında belediyeleri merkezi bir aktör olarak konumlandırmaktadır (7552 sayılı İklim Kanunu, Madde 7/4). Kanun, bu planların en geç 31/12/2027 tarihine kadar hazırlanması gerektiğini de Geçici Madde 2/2 ile hükme bağlamıştır. Peki Kanun'un yerel yönetimlere getirdiği bu planlama zorunluluğu, istenen sonucu doğuracak mıdır? Aulagnier ve arkadaşlarının (2025) Fransa deneyimi üzerine yaptığı güncel çalışma, bu konuda ihtiyatlı bir iyimserliği salık vermektedir. Araştırma, merkezîyetçi bir vizyonla tasarlanan ve yerelin özgün koşullarını göz ardı eden tek tip planların, yerel siyasetin ve toplumsal direncin duvarına çarparak nasıl işlevsizleştiğini gözler önüne sermektedir. Fransa'dan alınan bu ders, Türkiye için de son derece anlamlıdır: Yerel İklim Eylem Planları, merkezi bir denetim aracı olarak kalırsa kâğıt üzerinde kalabilir. Başarı, ancak ve ancak yerel aktörlerin süreci samimiyetle sahiplendiği, katılımcı ve bağlama duyarlı bir yönetişim anlayışıyla mümkün olacaktır. Ayrıca Hall (2024), iklim kulüpleri gibi yönetişim düzenlemelerinin, ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve ilgili yetenekler (CBDR-RC) ilkesiyle uyumluluğunu değerlendirerek, uluslararası iklim politikasını ilerletme potansiyellerini ve tasarım özelliklerinin bu ilkeyle nasıl etkileşime girdiğini incelemektedir. Bu, Türkiye'nin uluslararası iklim diplomasisindeki konumunu ve Kanun'un küresel işbirlikleri açısından stratejik önemini vurgularken, bu tür yeni oluşumların adalet ve eşitlik ilkeleriyle ne kadar bağdaştığını sorgulamaktadır.

2. Kentlerin ve Yerel Yönetimlerin İklim Değişikliğiyle Mücadeledeki Önemi

Kentler, iklim değişikliğiyle mücadelede önemli bir konuma sahiptir. Bir yandan, kentsel alanlar, dünya genelindeki enerji tüketiminin ve sera gazı emisyonlarının yaklaşık %70'inden sorumludur (IEA, 2020). Bu durum, kentleri iklim değişikliğinin başlıca nedenlerinden biri haline getirmektedir. Diğer yandan, kentsel yoğunluk, karmaşık altyapılar ve sosyal eşitsizlikler, kentleri iklim değişikliğinin etkilerine karşı son derece kırılgan kılmaktadır (Revi ve diğerleri, 2014). Seller, sıcak hava dalgaları, kuraklık ve fırtınalar gibi aşırı hava olayları, kentsel yaşamı, ekonomiyi ve altyapıyı ciddi şekilde sekteye uğratma potansiyeline sahiptir (Solecki ve diğerleri, 2015).

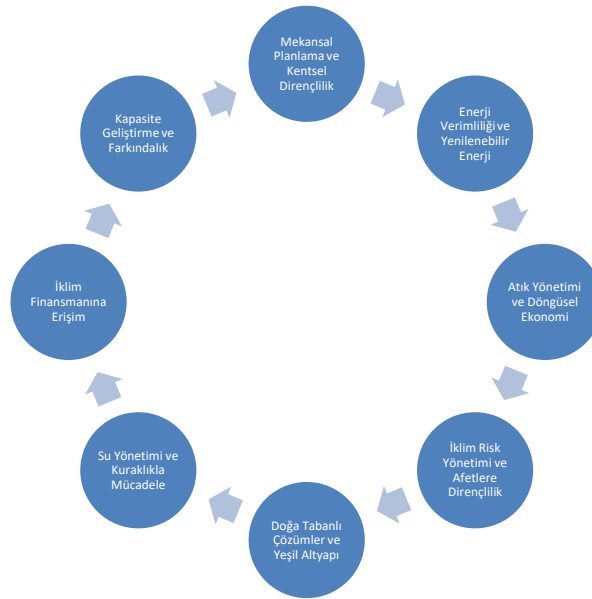
Yerel yönetimler, bu çifte rol nedeniyle iklim eylemlerinde vazgeçilmez aktörlerdir. Halkla doğrudan temas halinde olmaları, yerel ihtiyaçları ve koşulları en iyi şekilde bilmeleri, onlara iklim politikalarını uygulamada ve adapte etmede özel bir yetenek kazandırmaktadır (Betsill ve Bulkeley, 2007). Kentsel planlama, ulaşım, enerji dağıtımı, atık ve su yönetimi gibi temel belediye hizmetleri, doğrudan iklim azaltım ve adaptasyon potansiyeli taşımaktadır. Örneğin, toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi karbon emisyonlarını azaltırken (Newman & Kenworthy, 1999), yeşil altyapının yaygınlaştırılması kentsel ısı adası etkisini hafifletebilir ve su döngüsünü iyileştirebilir (Bowler ve diğerleri, 2010).

Uluslararası düzeyde, C40 Cities Climate Leadership Group, (ICLEI)- Local Governments for Sustainability ve Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler (UCLG) gibi kent ağları, kentlerin küresel iklim yönetimindeki sesini güçlendirmekte ve iklim eylemleri konusunda bilgi ve deneyim paylaşımını teşvik etmektedir (Amul & Sherestha, 2015). Bu ağlar aracılığıyla, kentler iddialı iklim eylem planları geliştirerek, yenilikçi çözümler uygulayarak ve küresel hedeflere yerel katkıda bulunarak önemli ilerlemeler kaydetmektedir. Türkiye'deki yerel yönetimlerin de bu uluslararası platformlarla entegrasyonu ve onların deneyimlerinden faydalanması, kentsel alanlarda iklim değişikliğine uyum sağlanmasında önemli bir araçtır (Parlak ve Partigöç, 2022). Baggio ve Tozer (2025), yerel iklim bütçelerinin, karbon kilitlenmesini aşmak için kültürel, ekonomik, politik ve teknolojik sistemlerde sistemik değişiklikleri katalize etme potansiyeline sahip olduğunu belirtmektedir. Ancak bu bütçelerin yetki eksikliği, yetersiz yasal çerçeveler ve diğer kamu hizmetleriyle kaynak rekabeti gibi engellerle karşılaştığını vurgulamaktadırlar. Bu bulgu, Türkiye'nin Kanunu'nun yerel yönetimlere yeterli yetki ve finansal araçlar sağlamasının, iklim bütçeleme mekanizmalarının etkinliği açısından yaşamsal olduğunu göstermektedir; zira sadece bütçelerin varlığı değil, onların uygulanabilirlik çerçevesi de başarıyı belirleyecektir.

3. İklim Kanununun Kentlere ve Yerel Yönetimlere Etkileri ve Yükümlülükleri

7552 sayılı İklim Kanunu'nun yerel yönetimlere bir dizi yeni yasal yükümlülük ve sorumluluk getirmesi, aynı zamanda iklimle ilişkili kentsel dönüşüm için önemli bir katalizör işlevi görmesi beklenmektedir. Bu yükümlülükler, kentsel sürdürülebilirlik ve dirençliliği çok boyutlu olarak ele almaktadır:

Şekil 1. İklim Kanununun Unsurları

Kaynak: Şekil yazar tarafından oluşturulmuştur.

Kanun'un genel yaklaşımı ve özellikle iklim değişikliğine uyum faaliyetlerini düzenleyen 6. maddesi uyarınca, kentsel sürdürülebilirlik ve dirençlilik hedefleri doğrultusunda mekânsal planlama süreçlerine, iklim risk değerlendirmelerinin entegrasyonu önem arz etmektedir. Madde 6'nın üçüncü fıkrası, "İlgili kamu kurum ve kuruluşları ulusal ve yerel ölçekte iklim değişikliğine uyumla ilgili planlama araçları ile etkilenebilirlik ve risk analizlerini; hazırlamak, hazırlatmak, hazırlanan bu araçları ve analizleri yatırım ve planlama faaliyetlerinde göz önünde bulundurmak ve bunları uygulamakla yükümlüdür" hükmüyle bu entegrasyonun yasal temelini oluşturmaktadır. Kanunun tanımlar bölümünde yer alan planlama araçları tanımı da bu kapsamda, "kurum ve kuruluşlarca hazırlanan ve iklim değişikliği ile mücadeleye doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlayan plan, program, strateji, eylem planı ve sair politika belgelerini" içermektedir (7552 sayılı İklim Kanunu, Madde 2/v). Bu doğrultuda, yerel yönetimlerin imar planlarını hazırlarken sel, heyelan, orman yangını ve sıcak hava dalgası gibi iklim değişikliğine bağlı riskleri dikkate alması, riskli alanlarda yapılaşmayı sınırlaması ve iklime dirençli altyapı prensiplerini benimsemesi gerekecektir (UNISDR, 2015). Kentsel dönüşüm projelerinde de iklim adaptasyon ve azaltım kriterlerinin esas alınması, enerji verimli binalar ve yeşil altyapı entegrasyonu gibi unsurların ön plana çıkması muhtemeldir (Kapucu ve diğerleri, 2024). Hilson ve Arnall'ın (2025) Galler'deki Fairbourne vakası üzerinden yönetilen geri çekilme süreçlerinde yaşanan sosyal ve politik çatışmaları inceleyen çalışması, Türkiye'de Kanun'un mekânsal planlama hükümlerinin uygulanması sırasında, özellikle riskli kıyı bölgelerinde, ortaya çıkabilecek toplumsal direnç ve adalet sorunlarına karşı hazırlıklı olunması gerektiğini göstermektedir.

Kanun'un 5. maddesi, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kullanımı gibi azaltım önlemlerini kurum ve kuruluşların yükümlülükleri arasında saymaktadır. Buna göre, yerel yönetimlere, kendi binalarında ve hizmetlerinde enerji verimliliğini artırmaya yönelik somut hedefler belirlemede yükümlülük verilebilir (M. 5/4). Toplu taşıma filosunun elektrikli veya hibrit araçlara dönüştürülmesi, belediye hizmetlerinde yenilenebilir enerji kullanımının yaygınlaştırılması (örn. belediye binalarına güneş panelleri kurulumu) ve yerel düzeyde enerji denetimlerinin artırılması (OECD, 2008) Kanun'un getireceği temel değişikliklerdendir.

Kanun'un 5. maddesi, "sıfır atık sisteminin kurulması, uygulanması ve izlenmesiyle" ilgili de yükümlülük getirmektedir. Dolayısıyla, atık azaltımı, geri dönüşüm oranlarının artırılması ve atık enerjisi üretimini teşvik etmeye yönelik yerel hedefler koymak da yerel yönetimlerin sorumluluğundadır (Madde 5/4). Yerel yönetimler, dögüsel ekonomi prensiplerini benimseyerek atıkların bir kaynak olarak değerlendirilmesini sağlayacak, atık hiyerarşisi uygulamalarını ve yenilikçi geri kazanım projelerini hayata geçirmek durumunda kalacaktır (Ellen MacArthur Foundation, 2015).

Artan kuraklık riski ve düzensiz yağış rejimleri karşısında su yönetimi, yerel yönetimlerin kritik sorumluluklarından biri haline gelmektedir (UN-Water, 2021). Kanun'un 6. maddesi, "iklim değişikliğinin etkilerine karşı su kaynaklarının etkin yönetimini sağlamak üzere planlama araçları, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca hazırlanır ve uygulanır" hükmünü içermektedir (Madde 6/4). Bu bağlamda, su tasarrufu uygulamalarını, yağmur suyu hasadını, atık su arıtma ve geri kazanımını ve su altyapısının iklim değişikliğine karşı güçlendirilmesini zorunlu kılabilir. Bu tedbirler, kentsel su güvenliğinin sağlanmasında merkezi rol oynayacaktır. Ancak Owen (2024), Amerika Birleşik Devletleri'nde su yönetimi bölgelerinin sıklıkla demokratik olmayan yapılarla işlediğini ve eyalet politikalarını engelleyebildiğini göstermektedir. Bu bulgu, Türkiye'deki yerel su yönetimi yapılarının Kanun'un hedefleri doğrultusunda yeniden düzenlenmesi gerekliliğine, daha katılımcı ve şeffaf yönetim mekanizmalarına ihtiyaç olduğuna işaret edebilir. Ayrıca Eakin ve Shearing (2025) tarafından Cape Town'daki "Day Zero" kuraklığına verilen yanıt üzerine yapılan çalışma, iklim şokları nedeniyle hizmet arzı tehdidinin, kamu ve özel aktörler arasında rol ve sorumlulukların yeniden müzakere edilmesini ve daha çok merkezli düzenlemelere geçişi

tetiklediğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, Türkiye'nin Kanunu'nun kentsel su yönetimi gibi kritik alanlarda farklı aktörlerin katılımını ve koordinasyonunu desteklemesi, hatta teşvik etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Kentlerde yeşil alanların artırılması, kent ormanlarının oluşturulması, yeşil çatılar ve dikey bahçeler gibi doğa tabanlı çözümler (Nature-based Solutions- NBS), hem karbon yutak alanı oluşturarak emisyonları azaltacak hem de kentsel ısı adası etkisini azaltarak adaptasyona katkı sağlayacaktır (European Commission, 2020). Kanun'un 5. maddesi, orman, tarım, mera ve sulak alanlarda "karbon yutağı kayıplarını engellemek üzere tedbirler alınmasını, yutak alanların ve korunan alanların korunarak artırılmasını" öngörerek bu konuya vurgu yapmaktadır (Madde 5/5). Ayrıca Madde 6'da da "iklim değişikliğinin ekosistemlere ve biyolojik çeşitliliğe etkilerinin azaltılması ve sürdürülebilir ekosistem yönetimi için tedbirler alınması" gerektiği belirtilmektedir. Ancak Venuti, Heinilae ve Davids (2025) Finlandiya örneğinde, doğa tabanlı yağmur suyu yönetimi (NBS) uygulamalarının yaygınlaşmasında, arazi mülkiyeti dışında da hukuki engellerin (düzenleme eksikliği, parçalanmış sorumluluklar) bulunduğunu ve bu engellerin giderilmesi için daha kolaylaştırıcı ve düzenleyici bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedirler. Bu, Türkiye'nin Kanunu'nun NBS'leri teşvik ederken, mevzuattaki potansiyel boşlukları ve sorumluluk karmaşasını netleştirmesi, hatta bu alanda özel teşvik mekanizmaları geliştirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yerel yönetimler, iklim değişikliğinden kaynaklanan afet risklerini değerlendirmek, risk haritaları oluşturmak, erken uyarı sistemleri kurmak ve afet yönetim planlarını iklim senaryolarına göre güncellemekle yükümlü olabilir. Kanun'un 6. maddesi, "İklim değişikliğine bağlı afetlerin neden olduğu kayıp ve zararların azaltılması amacıyla risk değerlendirme, izleme, bilgilendirme ve erken uyarı sistemleri; bütünsel afet yönetimi esas alınarak geliştirilir" hükmüyle bu sorumluluğu desteklemektedir (Madde 6/7). Bu, Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesi (UNISDR, 2015) gibi uluslararası taahhütlerle de uyumlu olacaktır.

Kanun, yerel yönetimlerin iklim projeleri için ulusal ve uluslararası fonlara erişimini kolaylaştıracak mekanizmalar sunabilir. Kanun'un 8. maddesi, "finansal araçlara ilişkin esaslar" başlığı altında, "iklim finansmanı ve iklim değişikliğiyle mücadele teşviki kaynaklarının geliştirilmesi, kullanılması" ve "yeşil ve sürdürülebilir sermaye piyasası araçlarının, banka finansmanının ve diğer finansman araçlarının teşvik edilmesi" gibi unsurları içermektedir (Madde 8/1). Yeşil tahviller, uluslararası kalkınma bankalarından krediler, hibe programları ve karbon piyasalarından elde edilecek gelirler, yerel yönetimlerin iklim eylemlerini finanse etmelerinde önemli rol oynayabilir (World Bank, 2025). Bu bağlamda, Küresel Çevre Fonu (GEF) veya Yeşil İklim Fonu (GCF) gibi uluslararası finansman mekanizmalarına erişimde yerel projelerin önceliklendirilmesi önem taşıyacaktır. Ancak Turkamani (2024), Kayıp ve Zarar Fonu'nun kurulmasına rağmen iklim değişikliği sorumluluğuna ilişkin çelişkili yorumların devam ettiğini ve fonun finansman alıcıları ile katkıda bulunanlar arasındaki çelişkili yorumların çözümünü zorlaştırdığını belirtmektedir. Bu durum, Türkiye'nin yerel iklim projeleri için uluslararası finansmana erişimde karşılaşılabileceği bürokratik ve politik zorluklara işaret edebilir. Bryson ve Keener (2024) de, uluslararası iklim finansmanı mekanizmalarının, özellikle adaptasyon için artmasına rağmen, fon boşluklarının devam ettiğini ve bölgesel ölçekte daha iyi koordinasyonun gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bu bulgular, Türkiye'nin İklim Kanunu'nun yerel yönetimlerin uluslararası iklim finansmanına erişimini kolaylaştıracak net stratejiler ve işbirliği mekanizmaları sunması gerektiğini göstermektedir.

Kanun, yerel yönetim personelinin iklim değişikliği, iklim hukuku ve iklim finansmanı konularında eğitimini ve kapasite gelişimini teşvik edebilir. Kanun'un 8. maddesi, "kapasite geliştirme araçlarına ilişkin esaslar" başlığı altında, kamuoyu farkındalığının artırılması, eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini ve yeşil iş gücünün yetiştirilmesi için çalışmalar yapılmasını hükme bağlamaktadır (Madde 8/3). Ayrıca, halkın iklim değişikliği

konusunda bilinçlendirilmesi, iklim dostu davranışların teşvik edilmesi ve yerel iklim eylemlerine katılımının sağlanması da yerel yönetimlerin sorumluluğunda olacaktır (IPCC, 2014).

4. Uluslararası İklim Hukuku Çalışmaları Işığında Değerlendirme

Türkiye'nin İklim Kanunu, küresel iklim yönetişimi çerçevesinde yer alırken, uluslararası literatürde tartışılan çeşitli dinamiklerle derinlemesine bir etkileşim içindedir ve bu tartışmalardan önemli dersler çıkarmaktadır. Cheong (2025), dünya genelindeki iklim davalarının hızlanmasıyla tetiklenen, nesiller arası adaletin ahlaki zorunlulukları ile pozitivist hukuki çerçevelerin operasyonel kısıtlamaları arasındaki karmaşık gerilimi incelemektedir. Avrupa iklim yargılamalarından yola çıkarak, mevcut hakların dinamik yorumu, anayasal gelecek nesil maddelerinin uygulanması ve gelecekteki çıkarları temsil eden mekanizmaların pozitivist hukuk ilkelerini nasıl zorladığını analiz etmektedir. Bu bakış açısı, Türkiye'nin İklim Kanunu'nun uzun vadeli hedeflerini belirlerken ve gelecekteki nesillerin haklarını güvence altına alırken hukuki yorumlama ve doktrinsel yeniliklere ne kadar açık olması gerektiği konusunda önemli çıkarımlar sunmaktadır. Kanun, bu tür geleceğe dönük yaklaşımları desteklemelidir.

Mohanty (2025), iklim değişikliği müzakerelerinin yapısal olarak Küresel Güney ülkelerini dezavantajlı kıldığını ve iklim adaleti konusundaki Kuzey-Güney ayrımını TWAIL (Third World Approaches to International Law) yaklaşımıyla tartışmaktadır. Özellikle iklim finansmanı ve kayıp ve zarar konularındaki müzakerelerin Küresel Güney'in beklentilerini karşılamakta yetersiz kaldığını vurgulamaktadır. Bu durum, Türkiye'nin Kanun'unun uluslararası işbirlikleri ve finansmana erişim stratejilerini belirlerken, adalet ve eşitlik ilkelerini sadece içeriğe değil, aynı zamanda müzakere süreçlerine de yansıtma ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Murcott ve Tigre (2024), Küresel Güney'deki iklim davalarının sayısının ve derinliğinin, bu bölgenin iklim adaleti arayışına önemli katkılar sunduğunu belirtmektedirler. Bu durum, Türkiye'nin de içinde bulunduğu Küresel Güney ülkelerinin iklim hukuku alanındaki deneyimlerini ve başarılarını daha görünür kılmamanın önemini vurgulamaktadır. Kanun'un, ulusal düzeyde iklim adaleti mekanizmalarını güçlendirmesi ve savunmasız toplulukların hukuk sistemine erişimini kolaylaştırması, bu küresel eğilimle uyumlu olacaktır. Ancak Brink, Falla ve Boyd (2025), formal iklim adaptasyon yasalarının dışlayıcı olabileceğini ve savunmasız nüfusların, örneğin Kolombiya'da informal yerleşimlerdeki sel mağdurlarının, yerel kural sistemleriyle devletin yasallığına meydan okuyarak siyasi seslerini nasıl yükselttiğini göstermektedir. Bu bulgu, Türkiye'nin Kanunu'nu uygularken, hukuki düzenlemelerin toplumsal eşitsizlikleri derinleştirmemesi, aksine yerel ve informal mekanizmaları da kapsayarak toplumsal katılımı ve adaleti sağlaması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Zahar (2024) ise, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin iklim davalarındaki kararlarını eleştirel bir gözle inceleyerek, insan hakları çerçevesinin iklim değişikliği gibi karmaşık bir sorun için çok dar olduğunu ve her bireyin emisyonlara katkıda bulunduğu gerçeğini göz ardı ettiğini savunmaktadır. Bu eleştiri, Türkiye'nin İklim Kanunu'nun insan hakları boyutuyla ele alınırken, bu tür argümanların ve hukuki çerçevenin sınırlılıklarının da farkında olunması gerektiğini göstermektedir.

Kaptan (2023), şirketlere karşı iklim davalarının arttığını ve şirketlerin iklim değişikliği ve yeşil aklama ile ilgili hukuki riskleri nasıl yönetecekleri konusunda zorluklar yaşadığını vurgulamaktadır. Bu durum, Türkiye'nin İklim Kanunu'nun sadece kamu otoritelerine değil, özel sektöre de getireceği yükümlülüklerin ve potansiyel dava risklerinin iyi tanımlanması gerektiğini göstermektedir. Kanun, şirketlerin karbon emisyonlarını azaltma, şeffaf raporlama yapma ve "yeşil aklama"dan kaçınma konularında net standartlar belirleyerek hukuki belirsizliği azaltabilir.

5. Karşılaşılabilecek Zorluklar ve Fırsatlar

Türkiye'nin İklim Kanunu'nun yerel düzeyde etkin bir şekilde uygulanmasında bir dizi zorlukla karşılaşılması muhtemeldir. En belirgin zorluklardan biri, yerel yönetimlerin yeterli finansman kaynaklarına ve teknik kapasiteye sahip olmamasıdır (UNDP, 2015). Özellikle küçük ve orta ölçekli belediyeler, iklim değişikliğiyle mücadele için gerekli insan kaynağı, uzmanlık ve bütçe yetersizliği çekebilirler. Ayrıca, mevcut yerel mevzuat ile Kanun arasındaki uyumun sağlanması ve farklı sektörlerdeki (enerji, ulaştırma, kentleşme) yerel düzenlemelerin entegrasyonu zaman alıcı olabilir (ICLEI, 2025). Merkezi ve yerel yönetimler arasındaki koordinasyon eksikliği de ulusal hedeflerin yerel düzeyde tutarlı bir şekilde uygulanmasını engelleyebilir (Bulkeley ve diğerleri, 2010). Tüm bunlarla birlikte planlama sürecinde yönetişimin önemi de açıktır. Kanun'un başarısı için kent konseyleri ve sivil toplum gibi aktörlerin planlama süreçlerine dahil edilmesi kritik öneme sahipken, Türkiye'deki yerel yönetimlerin bu konuda yapısal zorluklar yaşadığı bilinmektedir. Nitekim Sadioğlu ve Ezin'in (2022) vurguladığı üzere, vizyonunda katılımcılığı vurgulayan bir büyükşehir belediyesinin dahi stratejik planlama süreçlerine kent konseyi gibi mekanizmaları yeterince dahil edememiştir. Kanun, Madde 3'te katılım ilkesini benimseyerek bu soruna teorik düzeyde bir yanıt verme iradesi gösterse de bu ilkenin pratikte nasıl hayata geçirileceğine dair somut ve zorlayıcı mekanizmalar sunmakta yetersiz kalmaktadır. Kanun, belediyeleri belirli katılım yöntemlerini kullanmaya mecbur bırakmamakta ve katılım eksikliğini doğrudan bir idari yaptırıma bağlamamaktadır. Bu durum, Kanun'un en temel hedeflerinden birinin başarısını, yerel yönetimlerin kendi inisiyatifine bırakması gibi önemli bir risk doğurmaktadır.

Ancak, İklim Kanunu yerel yönetimler için önemli fırsatlar da sunmaktadır. Kanun, yerel iklim eylemlerine yasal bir temel sağlayarak, bu eylemleri ulusal politikanın ayrılmaz bir parçası haline getirecektir. Bu durum, yerel iklim eylem planlarının hazırlanmasını hızlandırabilir ve projeler için yeni finansman kaynaklarına erişimi kolaylaştırabilir (IEA, 2018). Yeşil teknolojilere ve altyapıya yapılacak yatırımlar, yerel ekonomileri canlandırabilir, yeni yeşil istihdam alanları yaratabilir ve kentsel yaşam kalitesini artırabilir (World Bank, 2010). Ayrıca, Kanun, yerel yönetimlerin uluslararası iklim işbirliklerine daha aktif katılımını teşvik edebilir ve uluslararası fonlara erişim kapılarını aralayabilir. Kentlerin iklim lideri rolünü üstlenmesi, uluslararası platformlarda Türkiye'nin görünürlüğünü artırabilir ve bilgi alışverişi için yeni kapılar açabilir (C40 Cities, 2023).

Sonuç

7552 sayılı İklim Kanunu, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelesinde önemli bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Bu kanunun başarısı, büyük ölçüde kentsel alanlarda ve yerel yönetim düzeyinde sergilenen etkinliğe bağlı olacaktır. Zira kentler, iklim değişikliğinin hem nedenleri hem de çözüm odakları olarak kritik bir role sahiptir. Kanun, yerel yönetimlere iklim uyumu ve azaltım konusunda somut yükümlülükler getirecek, ancak aynı zamanda sürdürülebilir kentsel gelişim için önemli fırsatlar da sunacaktır.

Taylor (2024) tarafından tanımlanan anayasal yerleştirme kavramı üzerinden düşünüldüğünde Kanun; iklim hakları ve sorumluluklarına -anayasal haklara- ilişkin anlayışın günlük yaşamda kök salmasına, kâğıt üzerindeki sözcüklerden beklentileri ve davranışları şekillendiren bir dönüşüme neden olabilir. Türkiye'nin İklim Kanunu'nun uzun vadeli başarısı, yalnızca yasal zorunlulukların getirilmesiyle değil, aynı zamanda bu hak ve sorumlulukların toplumsal düzeyde içselleştirilmesi ve bir yaşam biçimi haline gelmesiyle mümkün olacaktır.

Kanunun mevcut durumda kapsamı ve yerel düzeyde tam potansiyeline ulaşabilmesi için geliştirilen öneriler aşağıda yer almaktadır:

- Kanun, yerel yönetimlerin iklimle ilgili görev ve yetkilerini net bir şekilde tanımlamalı ve bu görevleri yerine getirmeleri için yeterli mali ve teknik kaynakların (özel iklim fonları, proje bazlı hibeler) merkezi bütçeden veya uluslararası kaynaklardan tahsis edilmesini sağlamalıdır (World Bank, 2025). Özellikle Bryson ve Keener (2024), adaptasyon finansmanındaki fon boşluklarını ve uluslararası fonların koordinasyon ihtiyacını vurgulamaktadırlar; bu da Kanunun yerel yönetimlere bu fonlara erişimde net bir yol haritası sunmasını gerektirmektedir. Zira yeterli ve sürdürülebilir finansman olmaksızın en iddialı hedefler dahi kâğıt üzerinde kalma riski taşımaktadır. Ayrıca, Madde 12’de belirtilen ETS gelirleri, emisyon izni gelirleri ve idari para cezalarının yüzde 50’si gibi Kanun kapsamındaki gelirlerin “yeşil dönüşüm ve iklim değişikliğiyle mücadele amacı dışında kullanılamayacağı” hükmü (Madde 12/6) ile Madde 13’teki yeşil dönüşüm ve iklim değişikliği desteklerinin kullanım esasları finansal taahhüdü güçlendirmektedir. Ancak bu gelirlerin yerel yönetimlere doğrudan nasıl aktarılacağına dair mekanizmaların alt düzenlemelerle netleştirilmesi önemli olacaktır.

- Yerel yönetim personelinin iklim değişikliği, iklim hukuku, karbon muhasebesi, iklim finansmanına erişim ve proje yönetimi konularında sürekli eğitim ve kapasite geliştirme programlarına tabi tutulması elzemdir (UNDP, 2015). Hefti (2024) tarafından ele alınan kesimsel eşitsizliklerin (cinsiyet, yaş, engellilik) iklim değişikliğinden doğrudan etkilenen gruplar oluşturduğu ve onların karar alma süreçlerine katılımının iklim adaleti açısından önemini vurguladığı düşünüldüğünde, kapasite geliştirme programlarının bu grupları da kapsayıcı olması ve onların seslerinin duyulmasını sağlaması önem taşımaktadır. Kanun’un 8. maddesinin üçüncü fıkrası, kamuoyu farkındalığının artırılması ve toplumun iklim değişikliğinin etkileri konusunda duyarlı hale getirilmesi için eğitim, bilinçlendirme ve kapasite geliştirme faaliyetlerinin yanı sıra, yeşil iş gücünün yetiştirilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu tarafından çalışmalar yapılmasını hükme bağlamaktadır.

- Merkezi-Yerel Koordinasyon Mekanizmaları: Ulusal iklim hedeflerinin yerel ölçekte tutarlı bir şekilde uygulanabilmesi için merkezi hükümet ile yerel yönetimler arasında güçlü, düzenli ve şeffaf bir koordinasyon ve bilgi paylaşımı mekanizması kurulmalıdır (Betsill ve Bulkeley, 2007). Aulagnier ve diğerleri (2025)’nin bulguları, merkezi zorlamanın tek başına yeterli olmadığını, yerel sahiplenme ve siyasi katılımın önemini göstermektedir; bu da güçlü koordinasyon mekanizmalarının sadece idari değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasi boyutunu da vurgulamaktadır. Bu koordinasyon, bürokratik engelleri aşmanın ve yerel inisiyatifleri teşvik etmenin anahtarıdır. Kanun’un 7. maddesinde İl İklim Değişikliği Koordinasyon Kurulları’nın kurulması ve bu kurullarda yerel yönetim temsilcilerinin yer alması öngörülerek bu koordinasyonun ilk adımları atılmıştır (Madde 7/3).

- Kanun, tüm belediyelerin kapsamlı, bilimsel temelli ve periyodik olarak güncellenecek Yerel İklim Eylem Planları (YİEP) hazırlamasını zorunlu kılmaktadır. Kanun’un 7. maddesi, yerel iklim değişikliği eylem planlarının hazırlanması ve ilgili kurula sunulması yükümlülüğünü net bir şekilde belirtmektedir (Madde 7/4). Ayrıca, bu planların en geç 31/12/2027 tarihine kadar hazırlanması gerektiği de Geçici Madde 2/2 ile hükme bağlanmıştır. Bu planlar, uluslararası standartlara uygun olarak emisyon envanteri, azaltım hedefleri, adaptasyon stratejileri, izleme ve raporlama mekanizmalarını içermelidir (ICLEI, 2025). Baggio ve Tozer (2025) tarafından vurgulanan iklim bütçelemesinin yerel yönetimlerdeki dönüştürücü potansiyeli ve karşılaştığı engeller (yetersiz yasal çerçeveler gibi), bu planların yasal dayanağının ve uygulanabilirliğinin denli kritik olduğunu ortaya koymaktadır.

- Yerel yönetimlerin uluslararası kent ağlarına aktif katılımı ve küresel ölçekteki iyi uygulamaların yerelleştirilmesi teşvik edilmelidir. Bu hem bilgi transferini hızlandıracak hem de uluslararası finansman kaynaklarına erişim imkanlarını artıracaktır (C40 Cities, 2023). Mohanty (2025)’nin Küresel Güney ülkelerinin iklim müzakerelerindeki yapısal dezavantajlarına dair eleştirileri göz önüne alındığında, Türkiye’deki yerel yönetimlerin uluslararası işbirlikleri, sadece

finansal kazanımlar için değil, aynı zamanda adil ve eşitlikçi bir küresel iklim yönetişiminin gelişimine katkı sağlamak için de önemlidir.

- Kanun, iklim hedeflerine uyumu sağlamak adına idari yaptırımlar ve denetim mekanizmaları içermektedir. Madde 14, sera gazı emisyonlarının takibine ilişkin yasaklara veya sınırlamalara aykırı davranışlara, ETS kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmeyen işletmelere ve ozon tabakasını incelten maddeler ile florlu sera gazlarına ilişkin ihlallerde idari para cezaları öngörmektedir. Denetim yetkisi Başkanlığa ait olup (7552 sayılı İklim Kanunu, Madde 15), idari yaptırım kararları Başkanlık tarafından verilmektedir (7552 sayılı İklim Kanunu, Madde 16). Bu yaptırımlar, Kanun'un uygulanabilirliğini güçlendiren önemli caydırıcılık unsurlarıdır. Özellikle Kanun'un 18. maddesiyle Çevre Kanunu, Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ve Elektrik Piyasası Kanunu'nda yapılan değişiklikler, iklim mevzuatının diğer ilgili hukuki çerçevelerle entegrasyonundaki kararlılığı göstermektedir. Kaptan (2023)'ün şirketlere karşı iklim davalarının artışı ve hukuki riskler hakkındaki tespiti göz önüne alındığında, Kanun'un bu yaptırım hükümleri, özel sektörün ve yerel yönetim iştiraklerinin iklim uyumunu ciddiye almasını teşvik edecektir. Ancak, idari para cezalarının uygulanmasında adil geçiş ilkelerinin gözetilmesi ve hukuki süreçlerin şeffaflığı büyük önem taşımaktadır.

- İklim eylemlerinde geniş bir toplumsal destek sağlamak amacıyla yerel düzeyde bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmeli ve halkın karar alma süreçlerine katılımını sağlayacak mekanizmalar oluşturulmalıdır (IPCC, 2014). Brink, Falla ve Boyd (2025) gibi çalışmaların gösterdiği üzere, marjinalize edilmiş toplulukların formal hukukun dışındaki kendi kurallarıyla iklim adaptasyonu politikalarına direnişi, Kanun'un yerel düzeydeki uygulamalarının katılımcı, kapsayıcı ve hak temelli olması gerektiğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Toplumsal kabullenme ve katılım olmadan, iyi niyetli yasal düzenlemeler bile istenilen etkiyi oluşturamayacaktır.

7552 Sayılı İklim Kanunu, sadece bir yasal düzenleme olmanın ötesinde, Türkiye kentlerinin geleceğini şekillendirme ve küresel iklim mücadelesine anlamlı bir katkı sunma potansiyeline sahiptir. Bu potansiyelin tam olarak gerçekleşmesi, merkezi ve yerel yönetimlerin kararlılığı ve iş birliği sürecinin benimsenmesiyle mümkün olacaktır.

Kaynakça

- 7552 Sayılı İklim Kanunu. (2025). *Resmî Gazete (9 Temmuz 2025, Sayı: 32951)*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/07/20250709-1.htm> (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- Amul, G. G. H. ve Shrestha, M. (2015). City diplomacy and urban climate governance. *Cities and Climate Diplomacy*, 2(6).
- Aulagnier, A., Compagnon, D., Mazeaud, A. ve Smith, A. (2024). Local climate change action plans in France: between formal compliance and grassroots appropriation. *Critical Policy Studies*, 19(1), 97–113.
- Betsill, M. M. ve Bulkeley, H. (2007). Looking back, thinking ahead: A decade of urban climate governance research. *Local Environment*, 12(5), 447-456.
- Bowler, D. E., Buyung-Ali, L., Knight, T. M. ve Pullin, A. S. (2010). Urban greening to cool towns and cities: A systematic review of the empirical evidence. *Landscape and Urban Planning*, 97(3), 147-155.
- Boyle, A. (2018). Climate change, the Paris Agreement and human rights. *The International and Comparative Law Quarterly*, 67(4), 759–777.
- Brink, E., Vargas Falla, A. M. ve Boyd, E. (2025). The law of the four poles: legal pluralism and resistance in climate adaptation. *Law & Society Review*, 59(1), 50–81.
- Bryson, C. ve Keener, V. W. (2024). Climate finance in the Pacific: Opportunities and challenges for increasing coordination and collaboration in Green Climate Fund projects. *Asia-Pacific Journal of Ocean Law and Policy*, 9(2), 212-220.
- Bulkeley, H., Castán Broto, V., Hodson, M. ve Marvin, S. (2010). *Cities and the low carbon transitions*. Routledge.
- Bulkeley, H., Betsill, M.H. (2003). *Cities and climate change: Urban sustainability and global environmental governance*. London: Routledge.
- C40 Cities. (2023). *C40 cities strategy*. https://www.c40knowledgehub.org/s/article/C40-strategic-recommendations-guidelines?language=en_US (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- Cheong, B. C. (2024). Climate volatility, foundational freedoms, and the Environment Act 2021: The transformative potential of the principle of legality. *Statute Law Review*, 45(2).
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (ÇŞİDB). (2023). *2053 yılı itibarıyla net sıfır emisyon hedefini gerçekleştirmeyi öngörüyoruz*. <https://iklim.gov.tr/2053-yili-itibariyla-net-sifir-emisyon-hedefini-gerceklestirmeyi-ongoruyoruz-haber-4173> (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- Eakin, H. ve Shearing, C. (2025). Emergent polycentric governance in response to drought: Motivations, transaction costs, and feedback in corporate and city collaboration. *Environmental Policy and Governance*, 35(2), 262-275.
- EC (European Commission). (2020). *Nature-based solutions*. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/environment/nature-based-solutions_en (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- EC (European Commission). (2023). *Global covenant of mayors for climate & energy*. <https://www.globalcovenantofmayors.org/> (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- Ellen MacArthur Foundation. (2015). *Towards a circular economy: Business rationale for an accelerated transition*. https://kidv.nl/media/rapportages/towards_a_circular_economy.pdf?1.2.1 (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- Farber, D. A. (2007). Adapting to climate change: Who should pay. *Journal of Land Use & Environmental Law*, 23(1), 1–37.
- Fisher, E. (2025). Telling meaningful stories about climate change and public law. *Journal of Environmental Law*, 37(1), 1-22.
- Gerrard, M. B. ve Kuh, K. (Eds.). (2012). *The law of adaptation to climate change: US and international aspects*. American Bar Association.
- Hall, C. (2024). Towards minilateral climate governance? Analysing climate club design options through the lens of common but differentiated responsibilities and respective capabilities. *Review of European, Comparative & International Environmental Law*, 33(3), 604-618.

- Hefti, A. (2024). Intersectional victims as agents of change in international human rights-based climate litigation. *Transnational Environmental Law*, 13(3), 610-635.
- Hilson, C. ve Arnall, A. (2024). Sea level rise, claims-making and managed retreat in Fairbourne, North Wales. *Climate Policy*, 1-14.
- ICLEI. (2025). *Green climate change cities program*. <https://iclei.org/greenclimatecities/> (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- IEA (International Energy Agency). (2018). *The future of urban cooling*. OECD/IEA. <https://www.iea.org/reports/the-future-of-cooling> (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- IEA (International Energy Agency). (2020). *World energy outlook 2020*. IEA. <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2020> (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change). (2014). *Climate change 2014: Mitigation of climate change. Contribution of Working Group III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge University Press.
- IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change). (2023). *AR6 synthesis report: Climate change 2023*. <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-cycle/> (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- Kaplan, Y., Libson, A. ve Parchomovsky, G. (2024). The renaissance of private law. *Northwestern University Law Review*, 119, 1427.
- Kapucu, N., Ge, Y., Rott, E. ve Isgandar, H. (2024). Urban resilience: Multidimensional perspectives, challenges and prospects for future research. *Urban Governance*, 4(3), 162-179.
- Köse, İ. (2018). İklim değişikliği müzakereleri: Türkiye'nin Paris Anlaşması'nı imza süreci. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 55-81.
- Maboudi, T. ve D'Amico, E. (2025). Vulnerability, climate laws, and adaptation in the Middle East and North Africa. *Environmental Policy and Governance*, 35(1), 145-158.
- Mayer, B. (2024). The 'highest possible ambition' on climate change mitigation as a legal standard. *International & Comparative Law Quarterly*, 73(2), 285-317.
- Mayer, D. (2021). *The international law on climate change*. Cambridge University Press.
- Mohanty, R. (2025). Need for fairness in climate change negotiations: A third world perspective. *Asian Journal of International Law*, 15(1), 157-189.
- Murcott, M. J. ve Tigre, M. A. (2024). Developments, opportunities, and complexities in Global South climate litigation: Introduction to the special collection. *Journal of Human Rights Practice*, 16(1), 1-24.
- Newman, P. ve Kenworthy, J. (1999). *Sustainability and cities: Overcoming automobile dependence*. Island Press.
- OECD. (2008). *Climate change mitigation*. https://www.oecd.org/en/publications/climate-change-mitigation_9789264059610-en.html (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- Owen, D. (2024). The water district and the state. *Yale Law Journal*, 134, 1.
- Parlak, C. ve Partigöç, N. S. (2022). İklim değişikliği ile mücadelede yerel yönetimlerin rolü: Yetki ve sorumluluklar üzerinden bir inceleme. *Dirençlilik Dergisi*, 6(2), 321-334.
- Revi, A., Satterthwaite, D., Aragón-Durand, F., Corfee-Morlot, J., Kiunsi, R. B., Pelling, M., ... & Solecki, W. (2014). Urban areas. In *Climate change 2014: Impacts, adaptation, and vulnerability. Part A: Global and sectoral aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* (pp. 535-612). Cambridge University Press.
- Sadioğlu, U. ve Ezin, E. (2022). Sürdürülebilir kent politikaları bağlamında yerel yönetimlerde kent planlaması ve kırsal kalkınma: Konya Büyükşehir Belediyesi örneği. S. Gürbüz (Ed.), Sosyal ve beşeri bilimler ekseninde sürdürülebilirlik (ss. 167-182). Orion Akademi.
- Savaresi, A. (2025). Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v Switzerland: Making climate change litigation history. *Review of European, Comparative & International Environmental Law*, 34(1), 279-287.
- Schneider, H. (2024). "Common but differentiated responsibilities" in the Paris Agreement. Florida International University, FIU Law Review.

- Seto, K. C., Sánchez-Rodríguez, R. ve Fragkias, M. (2010). The new geography of contemporary urbanization and the environment. *Annual Review of Environment and Resources*, 35, 167–194.
- Solecki, W., Seto, K. C. ve Dhakal, S. (2015). A conceptual framework for understanding the urban landscape in terms of climate change. *Urban Climate*, 14(1), 116-137.
- Sterett, S. M., Dias, V. M. ve Marshall, A.-M. (2025). Introduction: Law in a changing climate. *Law & Society Review*, 59(1), 9–16.
- Taylor, W. K. (2024). Embedding constitutional rights. *Global Constitutionalism*, 13(1), 1-23.
- Turkamani, S. H. (2024). The Loss and Damage Fund: A solution to interpretive conflicts of responsibility for climate change? *Netherlands International Law Review*, 71(2), 327-352.
- UN-Habitat. (2020). *The new urban agenda*. <https://unhabitat.org/the-new-urban-agenda-illustrated> (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- UN-Water. (2021). *The United Nations world water development report 2021: Valuing water*. UNESCO. <https://digitallibrary.un.org/record/3905489?v=pdf> (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- UNDP (United Nations Development Programme). (2015). *Advancing CCA in developing countries: The UNDP-GEF adaptation portfolio*. UNDP. <https://www.undp.org/publications/advancing-cca-developing-countries-undp-gef-adaptation-portfolio> (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- UNISDR (United Nations Office for Disaster Risk Reduction). (2015). *Sendai framework for disaster risk reduction 2015-2030*. <https://www.undrr.org/publication/sendai-framework-disaster-risk-reduction-2015-2030> (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- Venuti, F., Heinilä, A. ve Davids, P. R. (2025). Regulations ‘under the weather’: Legal factors of stability and change for the implementation of natural stormwater management in Finland. *Environmental Policy and Governance*, 35(3), 431-449.
- World Bank. (2025). *Financing climate action for transportation in developing countries*. <https://www.worldbank.org/en/topic/transport/publication/financing-climate-action-for-transportation-in-developing-countries> (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- World Bank. (2010). *Cities and climate change: An urgent agenda*. World Bank Publications. <https://documents.worldbank.org/pt/publication/documents-reports/documentdetail/194831468325262572/cities-and-climate-change-an-urgent-agenda> (Erişim Tarihi: 10/07/2025).
- Zahar, A. (2024). With Swiss seniors the climate-litigation movement chalks up another hollow victory. *Climate Law*, 14(3-4), 285-316.

GÖÇMEN VE SİĞINMACI KADINLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ TEMELİNDE TÜRKİYE VE AVRUPA'DA İŞ YAŞAMINDAKİ YERİ

THE PLACE OF IMMIGRANT AND ASYLUM SEEKING WOMEN IN LABOR LIFE IN TURKIYE AND EUROPE ON THE BASIS OF GENDER INEQUALITY

Öz

Silahlı çatışmaların, iç savaşın, baskıcı yönetimlerin veya insan hakları ihlallerinin yoğun ve sistematik olduğu veya salgın hastalıkların, doğal afetlerin, yoksulluğun veya çevresel faktörlerin etkilediği ülkelerdeki birçok insan daha iyi yaşama ve güvende olma isteğiyle yaşadıkları ülkeleri terk ederek diğer ülkelere göç etmektedir. Göç edenler arasında yer alan kadınların da hem göçmen veya sığınmacı olarak hem de cinsiyete dayalı ayrımcılıklar dolayısıyla gittikleri ülkelerde iş yaşamına uyum sağlamada bazı olumsuzluklarla karşılaştıkları görülmektedir. Kültürel farklılıklar, mesleki ve teknik eğitim eksikliği, gidilen ülkenin diline hakim olamama gibi genel sorunların yanı sıra iş gücü piyasasında kadınların cinsiyete dayalı olarak yaşadıkları özel sorunlar da bu kadınların hedef ülkeye ve topluma entegre olmalarını engellemektedir. Bu çalışmanın amacı da Türkiye ve Avrupa'daki bu kadınların toplumsal cinsiyet temelli iş yaşamındaki sorunlarını ele almaktır. Erkek göçmen-sığınmacılarla kıyaslandığında daha düşük ücretle çalıştırılma, hukuki haklardan daha sınırlı yararlanma, sigortasız çalıştırılma baskısı ve topluma entegre olamama nedeniyle yoksulluktan kurtulamama gibi sorunlar, kadın göçmen ve sığınmacıların karşı karşıya kaldığı sorunlara örnek olarak verilebilir. İşgücü piyasasında bu gruptaki kadınların yaşadıkları zorluklar, "kadın yoksulluğu" veya diğer bir deyişle "yoksulluğun kadınlaşması" olgusunun da ele alınmasını gerektirmektedir. Bu çalışmada kadın göçmen ve sığınmacıların iş yaşamındaki bu gibi sorunlarının çözümüne ilişkin öneriler de ele alınmaktadır. Çalışmada yöntem olarak yabancı ve yerli literatüre dayalı olarak makale, kitap, rapor ve saha çalışmalarını içeren bir yöntemle konuyla ilgili Türkiye ve Avrupa örnekleri karşılaştırmalı bir şekilde incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen/Sığınmacı Kadınlar, Cinsiyet Eşitsizliği, Türkiye, Avrupa.

Abstract

Many people in countries where armed conflicts, civil wars, oppressive governments, or human rights violations are intense and systematic, or they are affected by epidemics, natural disasters, poverty, or environmental factors, leave their countries and migrate to other countries with the desire to live better and be safer. It is seen that women who are among the immigrants also face some problems in adapting to labor life in the destination countries, both as immigrants or asylum seekers and due to gender-based discrimination. In addition issues like cultural differences, lack of vocational and technical education, and unfamiliarity with the destination country's language, specific gender-based challenges in the labor market also hinder women's integration into both the destination country and its society. The aim of this study is to address the gender-based problems of these women in business life in Türkiye and Europe. Compared to male immigrants/asylum-seekers,

Umut KEDİKLİ*

Mehmet Ali YÜKSEL**

Gülay GÜNAY***

*Prof. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

E-posta: umut.kedikli@cbu.edu.tr

Orcid: 0000-0002-1697-5879

** Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

E-posta: mehmetali.yuksel@cbu.edu.tr

Orcid: 0000-0002-4187-2695

*** Prof. Dr., Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

E-posta: ggunay@karabuk.edu.tr

Orcid: 0000-0002-8234-6683

Başvuru/Submitted: 10.08.2025

Kabul/Accepted: 18.09.2025

problems such as lower wages, more limited enjoyment of legal rights, pressure to work without insurance, and not being able to escape from poverty due to not being able to integrate into society can be given as examples of the problems faced by female immigrants and asylum seekers. The difficulties experienced by this group of women in the labor market necessitate addressing the phenomenon of "women's poverty" or, in other words, "feminization of poverty." This study will also examine suggestions for solving the problems faced by women immigrants and asylum seekers in the labor market. In the study, Turkish and European examples on the subject are examined comparatively, using a method that includes articles, books, reports, and field studies based on foreign and domestic literature.

Keywords: *Immigrant/Asylum-seeking Women, Gender Inequality, Türkiye, Europe.*

Giriş

Kadın - erkek arasında var olan egemenlik savaşı kadınların aleyhine süregitmektedir. Kadın her alanda her daim altta sıralanmakta ve ötekileştirilmektedir. Dünya nüfusunun yaklaşık yarısını kadınlar oluşturmasına rağmen kadınların karşı karşıya kaldıkları baskı, ayrımcılık ve eşitsizlikler hem toplumsal hem de özel yaşamın içinde güçlü bir şekilde varlığını devam ettirmektedir. Kadınlara yönelik bu eşitsizlikler toplumsal cinsiyet eşitsizliği olarak sosyal sorunların da önemli bir ayağını oluşturmaktadır.

Cinsiyet eşitsizliği çoğu toplumda kültürel olarak erkeklerin kadınlara göre sosyal, ekonomik ve politik hiyerarşilerde daha avantajlı olduğu bir yapı olarak belirmektedir (UNDP, 2013:162). Çağdaş olarak tanımlanan yirmi birinci yüzyılın toplumlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği ne yazık ki toplumsal hayatın her alanında varlığını korumaya ve sürdürmeye devam etmektedir (Günay ve diğerleri, 2016:273). Bu kısır döngü içerisinde üretim güçleri, doğurganlıkları, cinsellikleri, özgürlükleri ve mülkiyet hakları ataerkil toplumsal düzen tarafından sürekli denetim ve kontrol altına alınmakta, sömürülmekte, güçsüzleştirilmekte ve sindirilmektedir (Günay ve diğerleri, 2016:273, Bertay ve diğerleri, 2020; Saygılıgöl, 2015:9). Bu koşullar altında kadın ev yaşamından – iş yaşamına kadar birçok alanda fırsatlardan ve olanaklardan erkeklerle eşit bir şekilde yararlanma şansı elde edememenin yanı sıra birçok engel ve zorluklarla da mücadele etmek zorunda kalmaktadır (Ponthieux ve Meurs, 2015:983). Bu yaşam mücadelesi içerisinde özellikle son dönemde artış gösteren göç ve bu göçe dahil olan kadının sayısının giderek yükselmesi, kadınların toplumsal cinsiyet ekseninde yüzleşmek zorunda oldukları sorunlara bir yenisinin eklenmesine neden olmuştur. Ne yazık ki göçmen kadınlar zaman ve mekan farkı gözetmeksizin çoklu ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır (IOM, 2014:103).

Uluslararası göçmenlerin yaklaşık yarısını oluşturan kadınlar, incelenmesi gereken bir olgu olarak nitelendirilmektedir (Aksoy ve Kabasakal, 2023; Ferrant ve Tuccio, 2015:5; Pessar, 2005; Biehl ve Danış, 2020:8). Yaşanan göç olgusunun kadınlar ve erkekler üzerindeki etkileri birbirinden farklıdır. Dolayısıyla, göçü toplumsal cinsiyet açısından incelemek, erkekler ve kadınlar arasındaki göç davranışındaki farklılıkların ötesine bakmayı ve bu farklılıkların altında yatan eşitsizlikleri daha ayrıntılı incelemeyi gerektirmektedir (Ferrant ve Tuccio, 2015: 5). Bu bağlamda çalışmada öncelikle cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsiyet eşitliği-eşitsizliği, göçmen ve sığınmacı kavramları açıklanarak, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin göçmen-sığınmacı kadınların iş yaşamına yansımaları incelenecektir. Çalışmada karşılaştırmalı bir yöntemle göçmen-sığınmacı kadınların Türkiye ve Avrupa’da iş yaşamında yaşadıkları cinsiyete dayalı sorunlar çeşitli saha çalışmalarının ve raporların sonuçları da dikkate alınarak irdelenmektedir. Çalışmanın temel varsayımı, Türkiye ve Avrupa’daki kadın göçmen ve sığınmacıların cinsiyet temelli çifte ayrımcılığa maruz kaldığıdır. Alt hipotezler olarak da özellikle göçmen ve sığınmacı kadınlar

bakımından kadın yoksulluğunun arttığı ve eğitimli kadınların dahi kendi mesleklerine uygun işlerde çalışmadıkları ya da daha düşük ücretlerle çalışmaya zorlandığı ileri sürülmektedir.

1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları

Bir toplumda değer verilen ve önemli olarak nitelendirilen kaynaklara ve güçlere, erkekler her zaman kadınlardan daha fazla sahip olmuşlardır. Bunun temel nedeni ise erkekler tarafından yaratılmış olan kültürde, yaşamın en ince ayrıntılarını düzenleyen sosyal normları işleyen kodların temelinde toplumsal cinsiyetin ve buna bağlı eşitsizlik ve ayrımcılığın var olmasıdır.

Cinsiyet kavramı, kadın (dişi) ve erkeğin (eril) fizyolojik ve anatomik olarak birbirinden ayrı olan karakteristiklerini ifade ederken, toplumsal cinsiyet kadın ve erkekler için yaşanan kültür tarafından oluşturulan roller, sorumluluklar ve beklentileri ifade eden bir kavramdır. Öğrenilen davranışlar bütünü olarak karşımıza çıkan toplumsal cinsiyet (gender) bu nedenle biyolojik farklılıklara işaret eden cinsiyet (sex) kavramından oldukça farklıdır (Ecevit, 2003; Günayve diğerleri, 2016:273). Bakış açısına bağlı olarak biyolojik cinsiyet (erkek-kadın olma durumu), cinsiyete dayalı sosyal yapıları (toplumsal cinsiyet rollerini) veya cinsiyet kimliğini içerebilir. Cinsiyet sadece biyolojik ve fizyolojik farklılaşmalara atıfta bulunurken; toplumsal cinsiyet aynı zamanda kültürel, tarihsel, psikolojik ve sosyal etkileri, rolleri, değerleri ve beklentileri de hesaba katar (Mikkola, 2016).

Cinsiyet, 1950-60'lı yıllara kadar 'kadın' - 'erkek' ve 'eril' - 'dişil' gibi biyolojik unsurlara göre tanımlanmıştır. Bu yıllar içerisinde ve sonrasında cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının yeniden ele alınması psikiyatri ve feminizm alanındaki çalışmalarla ortaya çıkmıştır. 1955 yılında Money ve meslektaşları biyolojik cinsiyet özelliklerinden farklı olan tutum ve davranışları ayırt etmek için 'cinsiyet rolü' kavramını ortaya atmışlardır. Money ve arkadaşları cinsiyet rolü kavramının tanımlanması ve değerlendirmesinde bazı göstergelerin varlığına dikkat çekmişlerdir. Sekiz farklı alanda yer alan bu göstergeler; genel tavırlar, oyun tercihleri ve eğlence ilgi alanları, sorulmadan yapılan sohbetlerde ve gelişigüzel yorumlarda spontane konuşma konuları, rüyaların, hayallerin ve fantezilerin içeriği, dolaylı sorgulamalara ve projektif testlere cevaplar, erotik uygulamaların kanıtı ve son olarak kişinin cinsiyetini doğrudan sorgulamaya ilişkin kendi yanıtlarıdır (Pryzgodna ve Chrisler, 2000:555). Robert Stoller (1968:9-10), 'Ben bir erkeğim.' veya 'Ben bir kadıyım.' anlayışını açıklığa kavuşturmak için "toplumsal cinsiyet kimliği" kavramını ortaya atmıştır. Stoller ve diğer psikologların çabaları "toplumsal cinsiyet" kavramının biyolojik bir kavramdan çok psikolojik bir kavram olarak ele alınmasına yol açmıştır. Biyolojik cinsiyet ile psikolojik cinsiyet arasında bir ayırım yapmak, kadınlara yönelik ayrımcılığı haklı çıkarmak için kullanılan biyolojik özcülük mirasına meydan okuyan feministler için önemli bir adım olmuştur (Bem, 1993:135).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında 'cinsiyet' biyolojik bir kategori olarak tanımlanırken, 'toplumsal cinsiyet' kültürel olarak bağımlı sosyal veya psikolojik bir kategori olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının en klasik tanımları 1972 yılında Ann Oakley tarafından yazılan "Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum" adlı kitapta yer almaktadır. Oakley (1972), cinsiyet kavramı ile erkek ve kadın arasındaki biyolojik farklılıklara atıfta bulunurken; toplumsal cinsiyet kavramının bir kültür ürünü olduğunu ileri sürmüştür (Oakley, 1972:158). Bu noktada yüzyıllar boyunca ikincil konumda olan kadın, toplumsal hayatın içerisinde kültürel açıdan erkekle eşit midir? Yoksa toplumsal yaşam kendi içerisinde birtakım eşitsizlikler mi doğurmaktadır? sorusu akla gelmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliği de irdelenmesi gereken bir olgudur.

2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği mi? Yoksa Eşitsizliği mi?

Toplumsal cinsiyet, kadın-erkeklerin, kız-oğlan çocuklarının yapabilecekleri ve yapamayacaklarının sınırlarını çizen kültürel olarak inşa edilen ve sosyal yapıda yaşatılan

özellikleri ifade eden bir kavramdır. Bu yönüyle toplumsal cinsiyet zamana, mekana ve topluma göre değişebilir. Hiyerarşik bir yapı olan toplumsal cinsiyet var olan etnik köken, sosyoekonomik durum, engellilik, yaş, coğrafi konum, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim gibi diğer sosyal ve ekonomik eşitsizliklerle kesişen eşitsizlikler üretir (WHO, 2022). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, insanların nasıl doğduğunu, büyüdüğünü, yaşadığını, çalıştığını, yaşlandığını ve öldüğünü şekillendiren sosyal hiyerarşinin temel yapıları arasındadır. Diğer sosyal ilişkiler gibi toplumsal cinsiyet ilişkileri, gücün sosyal hiyerarşiye nasıl yerleştirildiğini yöneten temel yapılara dayanır. Toplumsal cinsiyet sistemlerini yöneten yapıların, inançlarda, normlarda, organizasyonlarda, davranışlarda ve uygulamalarda nasıl tezahür ettiği değişebilse de farklı toplumlarda temel ortaklıklara ve benzerliklere sahip olduğu söylenebilir. (Stamarski ve Son Hing, 2015; Sen ve diğerleri, 2007).

Toplumsal cinsiyet eşitliği UNICEF'in (2017) sözlüğünde "Kadınların ve erkeklerin, kız ve oğlan çocuklarının, tüm potansiyellerini, insan haklarını ve onurlarını gerçekleştirmeleri ve ekonomik, sosyal, kültürel ve politik kalkınmaya katkıda bulunmaları ve bundan yararlanmaları için eşit koşullara, muameleye ve fırsatlara sahip olmaları" olarak tanımlanmıştır. Cinsiyet eşitliği bir insan hakları meselesidir ve sürdürülebilir insan merkezli kalkınmanın önkoşulu ve göstergesi olarak kabul edilmektedir (UNICEF, 2017).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ise, kadın ve erkek arasında farklı cinsiyet rollerine dayalı eşitsiz haklar anlamına gelir ve bu da sosyal hayatta eşitsiz muamelelere yol açar. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramı yirminci yüzyılın başlarına kadar erkek egemen yapıların görmezden geldiği bir konu olmuştur. Yirminci yüzyıldan itibaren "hızlı ve derin toplumsal değişimlerin" yaşanması toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dönüşümü ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortaya koyduğu sorunların da su yüzüne çıkmasına zemin hazırlamıştır (Leacock, 1983:263; Jayachandran, 2015:75). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği birçok toplumda var olan görünmez bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulusal düzeyde de pek çok ülke toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaratmış olduğu dezavantajları ortadan kaldırmak, kadınların ve kız çocuklarının toplumsal kaynak ve fırsatlara erişimlerini sağlamak amacıyla politika, plan ve projeleri uygulamayı kendilerine hedef edinmişlerdir (UNDP, 2013:162).

Her ne kadar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden bahsetsek de benzer konumdaki erkekler göre dezavantajlı konumda olanlar genellikle kadınlardır (Lorber, 2010:4). Patriyarka adı verilen toplumsal yapı içerisinde erkeklerin kadınlardan üstün tutulması ve erkeklerin kadınlar üzerinde ekonomik, toplumsal, cinsel, baskı, kontrol ve sömürü ilişkilerine dayalı şekilde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sürdürülmesi söz konusudur (Amasyalı, 2021:57). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların çalışma koşulları kötü olan işlerde düşük ücretle çalışması ve çalışma yaşamında erkeklerle eşit fırsatlara sahip olmaması, eğitim olanaklarından tam ve eşit yararlanamaması, sağlık hizmetlerinden aynı şekilde yararlanamaması, karar alma mekanizmalarına dahil olmaması, şiddet ve yoksullukla karşı karşıya kalması gibi yaşamın her alanında daha dezavantajlı konumda olması olarak değerlendirilebilir (Günay, Aksoy, Bener, 2016:280, 286, 297; Lorber, 2010:4-6; Quffa, 2016:144).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gündemde yer alması, bunun önemli sosyal ve ekonomik sonuçlarından kaynaklanmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği her şeyden önce bir adalet meselesidir ve kadınların refahını ilgilendirmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, cinsiyet yanlılığının ve kadınların haklarını ve fırsatlarını kısıtlayan sosyal normların bir sonucu olduğundan, kadınların refahının düşmesine yol açmaktadır. Son dönemdeki çalışmalar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasının ve cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının, üretkenliği ve ekonomik büyümeyi destekleyeceğine, makroekonomik ve finansal istikrarı güçlendirerek gelir eşitsizliğini azaltacağına, hane halkı karar alma sürecini teşvik edeceğine, çeşitli organizasyonların performanslarının iyileştirilmesine katkıda bulunarak makroekonomik faydalar sağlamaya yardımcı olacağını göstermektedir (Shang, 2022; Kochhar ve diğerleri, 2017;

Sahay ve diğerleri, 2018; Čihák ve Sahay, 2020; Duflo, 2012:1053). Kadınların toplumsal kaynaklara ve fırsatlara göreceli erişiminin yolunun açılması sadece bireysel olarak değil çevresindekilerin de bundan faydalanma olanağını arttırmakta, bu da ekonomik gelişme ve kalkınmaya olumlu yansımaktadır (Dilli, 2019:33).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı kırılmalıkları göçmen ve sığınmacı kadınların daha fazla yaşamaları kaçınılmazdır. Göçmen ve sığınmacı kadınlar, erkeklerle benzer ancak muhtemelen daha büyük entegrasyon zorluklarıyla karşı karşıyadır. Dil, kültür, iş ve eğitim sistemlerinin farklılığının yanı sıra geldikleri kültürdeki toplumsal cinsiyet normları ev ve çocuk bakımı yine göçmen ve sığınmacı kadınların sorumluluğundadır. Dolayısıyla karşılaştıkları sorunlar hem çok boyutlu hem de çok kültürlü bir özellik göstermektedir (Albrecht ve diğerleri, 2021). Göçe dahil olma nedenleri farklılık gösteren göçmen ve sığınmacı kadınlar, göç ettikleri ülkelerin yaşam koşulları, dil, yasal süreçleri, çalışma koşulları, barınma gibi konularda farklı sorunlarla başa çıkmak zorunda olmalarının yanı sıra toplumsal cinsiyet normlarının engellemeleri ile mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Bu karşılıklı çıkmazlarda göçmen ve sığınmacı kadınların yüzleştikleri en önemli sorunların başında yoksulluk gelmektedir. Yirmi birinci yüzyılın başlarından itibaren değişen ekonomik yapılarla birlikte yoksulluğun küreselleşmesi ve derinleşmesi kadınların çalışma yaşamına entegre olmasını gittikçe güçleştirmekte ve özellikle dezavantajlı olan göçmen ve sığınmacı kadınların mücadelesini olumsuz etkilemektedir (Kawar, 2016:73-80). Yoksulluğun cinsiyetle ilişkisi ve kadınların yoksulluğu nasıl deneyimlediği sorunsalı son yıllarda önemli bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların, kadın oldukları için karşılaştıkları toplumsal dezavantajlar ve eşitsizlikler onları erkeklerden daha fazla zorlamakta ve yoksulluklarını arttırmaktadır (Günay, Aksoy ve Bener, 2016:277).

3. Göçmen ve Sığınmacı Kadınlar

İnsanların bir ülkeden başka bir ülkeye yer değiştirmesi isteğe bağlı veya zorunlu nedenlerle gerçekleşebilmektedir. Ekonomik olarak bulunduğu ülkedeki yaşam koşullarından daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak ve gittiği ülkeye yerleşmek amacıyla hareket edenlere genel olarak göçmen denilmektedir (Dalar, 2019:41). Öte yandan bir kişinin uyrukluğunu taşıdığı veya yaşadığı devlet de bazı politik baskılar veya ayrımcı yasal soruşturmalar nedeniyle bu ülkeden ayrılması ve diğer bir devletin ülkesine, diplomatik ya da konsolosluk binalarına, savaş veya devlet gemilerine veya uçaklarına girmesi ve bu devletten koruma talep etmesi durumunda sığınmacı¹ statüsü ortaya çıkmaktadır (Pazarcı, 2005:185-186). Ancak bu statü, sığınma arayanlara otomatik olarak tanınan bir statü olmayıp mülteci olmanın şartlarını taşımaları ve sığınılan devletin de 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme²'ye taraf olması gerekmektedir. Bu çalışmada da dünyanın farklı coğrafyalarındaki ülkelerde yaşayan kadınların gerek kendi isteğiyle gerekse zorunlu olarak başka bir ülkeye göç etmesine bağlı olarak göçmen veya sığınmacı statüsü altında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin de gölgesinde iş yaşamındaki yeri incelenmektedir.

Dünya Bankası'nın 2023 yılı verilerine göre (The World Bank, 2023) dünyada 184 milyon göçmen olup bunların 37 milyonu mülteci statüsündedir. Yaklaşık 64 milyon göçmen ile 10 milyon mülteci ise Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi ülkeler içerisinde yüksek gelir seviyesine sahip olan ülkelerde yaşamaktadır. Bu kişiler, yüksek ve düşük becerili işçiler ile aileleri, geçici işçiler, öğrenciler ve kayıtsız göçmenler ve uluslararası koruma arayan kişilerden oluşmaktadır. Dünya Bankası'nın Mart 2023 yılı verilerine göre Afrika kıtasının genelinden ve Meksika ile Güney Amerika kıtasının batı ve güney bölgelerinden ve Orta Asya ülkelerinden göç edenlerin %41-54'lük kısmını kadınlar oluştururken, Rusya'dan göç eden

¹ Sığınmacı ile Mültecilerin hukuki statüleri ve sahip oldukları haklarla ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Dalar, M. (2019). Uluslararası Hukuksal ve Kurumsal Düzenlemeler Çerçevesinde Göç Olgusu. Uluslararası Göç ve Güvenlik içinde, Edit. Gökhan Telatar & Umud Kedikli. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. ss.40-46.

kadınların oranı ise %55'in üzerine çıkmaktadır (The World Bank, 2023:120). En çok kadın göçü alan ülke ve bölgeler ise aynı rapora göre %41-54 arasında oranla Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Rusya Federasyonu, Avustralya, Güney ve Orta Afrika bölgesi ile Güney Amerika kıtasının kuzey ve güneybatı bölgeleridir.

Öte yandan Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ)'nün 2022 Raporu'na göre ise 2020 yılında dünyada 281 milyon göçmen olup bunların 135 milyonunu kadınlar oluşturmaktadır. Rapora göre 2019 yılındaki kadın göçmen sayısı 130 milyon iken bu sayı 2020 yılında 135 milyona yükselmiştir (International Organization for Migration, 2021a:3). UGÖ'nün verilerine göre ise 2020 yılında dünyada 26,4 milyon mülteci ve 4,1 milyon sığınmacı bulunmaktaydı. Raporda Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun verilerinden derlenerek hazırlanan tablolar incelendiğinde 2021 yılında göçmen çalışanlar arasında erkeklerin 98,9 milyon, kadınların ise 70,1 milyon kişi olduğu ve toplam çalışan göçmen işçilerin %41,5'inin kadınlardan oluştuğu anlaşılmaktadır. (International Organization for Migration, 2021a:37) Ayrıca Dünya Bankası Raporundaki verilere benzer şekilde bu Raporda da kadınların çoğunlukla Kuzey Amerika kıtası, Rusya ve Orta Asya, Güneydoğu Asya, Batı Afrika, Pasifik ile Latin Amerika bölgelerine göç ettiği görülmektedir. Kadınların erken yaşta evlendirilmeleri, zorla evlendirilmek istenmeleri, kadın sünnetine maruz kalmaları, cinsiyete dayalı uğradıkları şiddet ve damgalanma gibi ağır baskılar, kadınları göçe zorlayabilmektedir (Kaya, 2020:31). Sonuç olarak ataerkil toplumsal yapı, farklı coğrafyalarda yaşayan kadınları göçe itmektedir. Bu veriler ışığında toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı olarak ayrımcılıkla karşılaşan kadınların göçmen-sığınmacı olmasına göre uğrayabileceği muameleler de değişkenlik gösterebilmektedir (Başkan, 2022:118). Öncelikle göçmen-sığınmacı kadınların gittikleri hedef ülkedeki hakim ataerkil yapının neden olacağı cinsiyete dayalı fiziksel, zihinsel veya cinsel şiddet ve ayrımcılığa maruz kalması söz konusudur (Başkan, 2022:119). Bununla birlikte küreselleşmenin getirdiği karmaşık ilişkiler ağı nitelikli ve iyi eğitim almış bireylerin de göç eğilimlerini pekiştirmiş ve bu bireyler içerisinde kadınların da daha görünür olması durumu ortaya çıkmıştır (Dedeoğlu ve Ekiz Gökmen, 2020:25). Dolayısıyla göçmenler içerisinde gerek vasıfsız gerekse vasıflı kadın sayısındaki artış, göçün toplumsal cinsiyet temelli sonuçlarının da irdelenmesini gerektirmektedir.

3.1. Göçmen ve Sığınmacı Kadınların Çalışma Hayatı

1990'lı yılların başlarından itibaren işgücü piyasasındaki değişime paralel olarak kadınların görünürlüğündeki artış, göçün de kadınlaşmasını beraberinde getirmiştir (Doğangün ve Keysan, 2022:127). Küreselleşmeye çabuk uyum sağlayan sermaye sahipleri, sömürülmeye daha açık olan, zor şartlara dayanan ve işverene karşı örgütlenme bilinci erkek çalışanlara göre daha zayıf olan kadın emeğini özellikle tercih edebilmektedir (Yalçın, 2015:52). İsteğe bağlı veya zorunlu sebeplerle göç etmek durumunda kalan özellikle alt gelir grubundaki kadınlar ise, gittikleri ülkelerde hem göçmen-sığınmacı oldukları için hem de cinsiyetlerinden dolayı dezavantajlı konuma düşmekte ve haksızlıklara uğramaktadır (Tavukçu ve Şahin, 2021:80). Vasıfsız olan veya eğitim seviyesi düşük olan göçmen-sığınmacı kadınların yaygın olarak ev hizmetlerinde, bakım işlerinde, temizlik, turizm ve yiyecek-içecek hizmetleri ile sekse dayalı işlerde çalıştığı görülmektedir (Dedeoğlu ve Ekiz Gökmen, 2020:27-28). Bu işlerde çalışan kadınların ise çoğunlukla kayıt dışı ve güvencesiz şekilde ekonomik faaliyetlerini yürüttüğü, uzun çalışma sürelerine mazur kaldığı, erkeklere nazaran daha düşük statüde çalıştırıldığı ve daha az ücretler aldığı anlaşılmaktadır. Ev içi hizmetlerin günümüzde çoğunlukla göçmen-sığınmacı kadınlar tarafından yapılması, aslında hem cinsiyetçiliğin bu işlerde ne kadar yoğun olduğunu hem de özellikle yasal olmayan yollardan bir ülkede bulunan kadın göçmenlerin sınır dışı edilme korkusuyla ekonomik sömürüye ve istismara maruz kalabildiklerini göstermektedir (Dedeoğlu ve Ekiz Gökmen, 2020:27; Tavukçu ve Şahin, 2021:80). Bu bağlamda emeğinin karşılığını alamayan kadınlar piyasada ücret ayrımcılığına uğramakta ve düşük ücretlere çalışmasının sonucu olarak kadın yoksulluğu da tırmanmaktadır (Tansü ve Canbolat, 2022:22). Öte yandan iyi eğitilmiş ve vasıflı dahi olsa göçmen-sığınmacı kadınlar kimi zaman gittikleri ülkelerde nitelikleri dışında

işlerde çalışmak zorunda kalabilmekte ve bu durum, ekonomik-sosyal statülerine uygun bir yaşam kuramamalarına neden olmaktadır (Üste, 2021:158; Tansü ve Canbolat, 2022:26). Göçmen kadınlar gerek aile içerisindeki gerekse çocuk sahibi iseler onun yetiştirilmesi konusundaki sorumlulukları nedeniyle erkeklerle kıyaslandığında hem iş gücüne katılımında hem de iş hayatında tutunabilme konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır (Doğangün ve Keysan, 2022:134). Dolayısıyla ataerkil ilişkilerin, çalışma hayatında devam ettiği ve sermayenin çıkarlarının erkek egemen yapısını kadın emeği üzerinde de hissettirdiği görülmektedir (Amasyalı, 2021:58).

Göçmen-sığınmacı kadınlar çifte ayrımcılıkla da karşı karşıya kalmaktadır. Genel olarak yerleşik çalışanlarla aynı işi yapsalar da çalışma şartları ve ücretlendirme bakımından ikincil konumda kalan göçmen-sığınmacı kadınlar, nitelik ve becerileri daha yüksek olsa da göçmen erkeklere göre de daha düşük ücretlerle çalışmak zorunda bırakılmaktadır (Körükmez, Karakılıç ve Danış, 2020:32). Dolayısıyla göçmenler içerisinde hedef ülkedeki ötekini de ötekisi konumundaki kitle, kadınlar olmaktadır. Gittikleri ülkede uğradıkları ayrımcılık, dışlanma ve görmezden gelinme durumu, (Üste, 2021:159) kadın göçmen ve sığınmacıların o toplumun ötekini de ötekisi olmalarına neden olmakta ve ekonomik, sosyal ve kültürel uyumlarını sekteye uğratmaktadır. Bazı feminist çalışmalar, göç eden kadınların daha hassas bir gruba dönüştüğünü, artan şekilde şiddete ve tacize maruz kaldığını ve dolayısıyla daha fazla korunmaya ihtiyaç duyduğunu göstermektedir (Doğangün ve Keysan, 2022:127-128). Aslında olması gereken öteki olan kadın göçmen ve sığınmacı yerine yabancı-yerleşik veya erkek-kadın ayrımı olmaksızın herkesin eşit haklara sahip şekilde çalışıp yaşayabildiği güvenli bir ortam inşa edebilmektir.

3.1.1. Türkiye’de Göçmen-Sığınmacı Kadınların İş Yaşamındaki Yeri

1980’lerden itibaren ekonominin dışa açılması, sanayi ve hizmet sektöründe erkek yoğun bir emek gücü ortaya çıkarırken daha çok tarım sektöründe yoğunlaşan kadın emeğinin ise diğer sektörlerdeki payının istenen düzeyde artmaması nedeniyle istihdamda ataerkil bir yapı ortaya çıkarmıştır (Körükmez, 2021:20). Bunun sonucunda düşük eğitilmiş ve vasıfsız olan kadınlar, çalışma hayatında yer alabilmek için kötü çalışma koşullarını dayatan ataerkil iş sözleşmelerini kabul etmek ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik alanda da yeniden üretilmesine rıza göstermek zorunda kaldılar. Bu noktada Türkiye’deki benzer niteliklere sahip göçmen-sığınmacı kadınların da iş yaşamında yer alan yerleşik kadınlarla ortak sorunlara sahip olduğu söylenebilir (Doğangün ve Keysan, 2022:136-137). Ancak göçmen-sığınmacı olarak taşıdıkları ayrı özellikler nedeniyle yabancı kadınların sorunlarının arttığı da bir gerçektir.

Özellikle Suriyeli kadın sığınmacılar üzerine yapılan çalışmalarda kendi toplumsal yapıları ve kültürel şartlanmalar nedeniyle kadının çocuk bakımını ve gündelik ev işlerini yerine getirmesi ve aileye karşı sorumluluklar üstlenmesi gerektiği için çalışmasının hoş karşılanmadığı anlaşılmaktadır (Körükmez, Karakılıç ve Danış, 2020:18; Körükmez, 2021:19-20; Doğangün ve Keysan, 2022:131). Türkiye’ye geldikten sonra çalışmak zorunda kalan veya çalışmak isteyen Suriyeli evli kadınların eşlerini ikna etmek zorunda kaldıkları ve ciddi tartışmalar yaşadıkları yapılan saha çalışmalarında görülmektedir. Kadının aile içerisindeki geleneksel görevlerini aksatmaması için kimi Suriyeli kadınlar, ucuz ve güvencesiz şekilde evde parça başı işler olarak çalışmaktadır. Ev dışında çalışmak isteyen kadınların ise kadın ve erkeğin bir arada çalıştığı yerlerde çalışabilmek konusunda zaman zaman ailesini ikna etmek zorunda kaldıkları anlaşılmaktadır (Körükmez, Karakılıç ve Danış, 2020:19). Ancak ataerkil yapıların ekonomik ve sosyal hayattaki baskın karakteri, kadınların iş yaşamında yaşadıkları eşitsizlikleri ve ayrımcılığı körüklediğinden göçmen kadınların çalışma hayatına katılmadaki motivasyonlarını da olumsuz etkilemekte ve dolayısıyla bazı Suriyeli kadınlar çalışmamayı tercih etmektedir (Doğangün ve Keysan, 2022:136). Bu çalışmama durumunun arkasında Türkiye’ye gelmeden önce Suriye’de herhangi bir iş deneyiminin olmamasının etkisi olduğu kadar Suriye’de kadınların toplumsal olarak ikincil konumda olmasının getirdiği cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan baskılar da yer almaktadır (Körükmez ve diğerleri, 2022:205). Ulusötesi Kalkınma ve İşbirliği Merkezi ile İnsan

Hakları İzleme Örgütü raporlarına göre de kötü çalışma koşulları ve emek sömürüsünün önüne geçilememesi de geçici koruma statüsü altındaki sığınmacı Suriyeli kadınları düşük ücretlerle, taciz edilme korkusuyla, çocuk bakımının olmayışıyla ve işverenler tarafından ayrımcılığa uğramayla karşı karşıya bırakmaktadır (Yalim ve Critelli, 2023:102670). Öte yandan Suriyeli kadınlar, ülkemizde karşılaştıkları yoksullukla mücadele edebilmek için işgücüne katılma mecburiyetinde kalmaktadır (Doğangün ve Keysan, 2022:13; Körükmez ve diğerleri, 2022:210). Bununla birlikte Suriyeli kadınların iş gücüne katılımı sonrasında alışıl gelmiş toplumsal cinsiyet rollerini değerlendirmeye başladıkları ve eşlerine daha az bağımlı oldukça da kendilerini daha güçlü hissettiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Ancak bu durumun çalışan kadınlar için ailenin reisi olan erkeklerin aile içerisindeki hakim konumunu sarsacak bir güç alanı oluşturmadığı ve elde edilen gelirin aile için ikincil-destekleyici bir gelir olarak görüldüğü de vurgulanmalıdır (Doğangün ve Keysan, 2022:133). Aslında Suriyeli kadınların çalışmak zorunda kalması, içselleştirilmiş olan toplumsal cinsiyet düzeninin ve eşitsizliklerin de sorgulanmasını beraberinde getirmektedir. (Körükmez ve diğerleri, 2022:212).

Türkiye’de göçmen-sığınmacı kadınlar, genellikle evde bakım hizmetleri, eğlence, tekstil sektörü ve sekse dayalı alanlarda çalışmaktadır. Kadınların ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet rollerine uygun şekilde emek yoğun olan çocuk - yaşlı bakımında, temizlik işlerinde, evcil hayvan bakımında, imalat sektöründe kayıt dışı ve ucuz işçi olarak çalıştırıldığı anlaşılmaktadır (Doğangün ve Keysan, 2022:127; Tavukçu ve Şahin, 2021:80; Tansü ve Canbolat, 2022:23). Suriyeli kadınlar üzerine yapılan çalışmalarda ortaya çıkan önemli bir husus da doktorluk, sigorta uzmanlığı ve devlette üst düzey yöneticilik gibi meslekleri olan vasıflı kadınların Türkiye’ye geldikten sonra yukarıda ifade edilen düşük gelirli işlerde çalışmak zorunda kaldıklarıdır (Tavukçu ve Şahin, 2021:81). Ayrıca diplomalarının Türkiye’de geçerliliğinin olmaması, sahip oldukları meslekleri yasal olarak yapmalarının önünde engel oluşturduğundan daha düşük ücretli ve güvencesiz işlerde çalışmayı kabul etmek zorunda da kalmaktadırlar (Tansü ve Canbolat, 2022:26-27). Uğranılan vasıf kaybı ve körelme aslında göçmen-sığınmacı kadınlar için bir ekonomik şiddet türü olmaktadır (Yalçın, 2015:54). Ayrıca uzun çalışma süreleri, ücretlerin verilmemesi veya eksik ödeme, işverenin kayıt dışı çalışan kadınları polise şikayet etmekle tehdit ederek zorla çalıştırması (Tansü ve Canbolat, 2022:26) gibi durumlar da ekonomik şiddet içerisinde değerlendirilmektedir (Yalçın, 2015:54). 2016 yılının başında Suriyelilerin kayıt dışı çalışmasının önüne geçmek için yapılan yasal düzenlemeye rağmen çalışan Suriyeli kadınların önemli bir kısmı hala kayıt dışı çalışmaktadır (Körükmez ve diğerleri, 2022:205). Kayıtlı çalışanlar ise eğitim ve sağlıkla ilgili kamu kurumlarında AB projelerinin desteğiyle öğretmen, sağlık personeli ya da tercüman olarak sözleşmeli veya geçici statüde çalışmaktadır. Suriyeli kadınların dışında yasal yollardan Türkiye’ye gelen diğer ülke uyrukluğunu taşıyan kadınların vize süresince geçici işlerde çalıştıkları ve vizelerinin sona ermesiyle birlikte kazançlarını kaybetmemek için kayıt dışına yönelerek ülkede kalmaya devam ettikleri görülmektedir (Tansü ve Canbolat, 2022:23). Özellikle ev hizmetlerinde güvencesiz ve kayıt dışı çalışma, yabancı kadınların istismar edilmelerine ve kötü muamele görmelerine de neden olmaktadır (Akgün, 2022:63). Yabancı kadınların çalıştıkları evlerde psikolojik ve cinsel şiddete maruz kaldıkları ve yasal kalış süreleri dışında ülkede buldukları durumlarda da işini kaybetme ve sınır dışı edilme korkusuyla uğradıkları itibarsızlaştırıcı ve kötü muamelelere boyun eğmek zorunda kaldıkları görülmektedir.

Kayıt dışı ve güvencesiz çalışmak zorunda kalan ve çalışma yaşamında çeşitli baskı ve ayrımcı muamelelere maruz kalan Suriyeli kadınlar, ayrıca toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak ailesine, eşine ve çocuklarına karşı sorumluluklar üstlenmek zorunda kalmakta, ataerkil baskıyı hem iş hem de sosyal hayatında derinden hissetmektedir (Körükmez ve diğerleri, 2022:208). Ülkemizdeki göçmen-sığınmacı kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğini de körükleyen şekilde çalışma hayatındaki yaşadıkları olumsuzluklar bu şekilde iken Avrupa

coğrafyasında da gelir ve yaşam seviyesinin yüksek olmasına rağmen göçmen – sığınmacı kadınların benzer sorunlar yaşadığı görülmektedir.

3.1.2. Avrupa'da Göçmen ve Sığınmacı Kadınların İş Yaşamındaki Yeri

Normalde Batılı ülkelerde kadınlar için çalışma sürelerinin esnek düzenlenmesi, çocuklu kadınlara sağlanan kolaylıklar ve yardımlar ile çalışma ve özel hayatın dengelenmesine yönelik programlar, kadınların iş gücüne katılımını kolaylaştırmaktadır (Aydın, 2019:178). Avrupa coğrafyası 2015-2019 yılları arasında özellikle Asya ve Afrika kıtasından yoğun göçmen akınına uğramıştır. Son dönemde özellikle Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa'ya gelen göçmenlerin ve Ukrayna'daki çatışmalardan kaynaklı mültecilerin işgücü piyasasında yer aldıkları görülmektedir. Avrupa'ya gelen göçmenler sınır dışı edilme endişesiyle kötü çalışma koşullarını kabul etmek ve güvencesiz şekilde çalışmak durumunda kalmakta ve dolayısıyla enformel alanlarda iş gücü piyasasında yer almaktadır (Beyaz, 2020:78). Dil ve kültürel farklılıklardan dolayı da göçmenler, iş yaşamında zorluklarla karşılaşmaktadır. Geldikleri ülkenin diline hâkim olamama iletişim zorluklarına neden olabilmekte ve işyerine uyumda sorunlar yaratabilmektedir (Vasic ve diğerleri, 2022:67). Diğer taraftan kültürel farklılık diğer çalışanlarla ve müşterilerle günlük ilişkilerde örgüt içerisinde göçmenlerin uyumunu etkileyebilmektedir. Ayrıca göçmen çalışanlar işyerlerinde sık sık sosyal dışlamaya da maruz kalmaktadır. Özellikle farklı gelişmişlik düzeylerine sahip ülkeler arasında gerçekleşen göçlerde kadınlar, ataerkil yapının getirdiği baskılara ilaveten ekonomik ve siyasi kurumların da göçmenlere karşı olumsuz bakışından etkilenmektedir (Aydın, 2019:180).

Göçmen-sığınmacı kadınların hem cinsiyet açısından hem de yabancı kökenli olmaları nedeniyle Avrupa'da işgücü piyasasında çifte olumsuzlukla karşı karşıya kaldıkları söylenebilir. Pio ve Essers'in 2014 yılında elli göçmen kadın üzerinden yaptığı saha çalışmasına göre de işyerinde aynı işi yapan yerleşik kadınlara göre göçmen kadınların ötekileştirmeye maruz kaldıkları ve buna bir tepki olarak da kendi etnik kökenlerini simgeleyen elbiselerle çalıştıkları gözlemlenmiştir (aktaran Aydın, 2019:181). Yapılan saha çalışmalarına göre erkek göçmenlerle ve yerleşik kadın çalışanlarla kıyaslandığında kadın göçmenlerin daha düşük istihdam oranlarına ve daha yüksek oranda da vasıfsız işlere sahip oldukları görülmektedir (Irastorza, 2020:8). Ayrıca AB düzenlemelerine göre evlenerek aile birleşmeleriyle AB coğrafyasına gelen kadınların yasal çalışabilmeleri için bir yıl bekleme şartına takılması da kadın göçmenlerin istihdam oranlarını düşürmektedir. Örneğin Fransa gibi ülkelerde (Gürün Karatepe ve Dinler Kısaçıtutan, 2023:85) kadınların oturma izinleri sığınmacıların aile birleşimine bağlı olarak verilmekte ve evliliğin sona ermesi halinde kadınların oturma izinleri de iptal edilmektedir (Irastorza, 2020:10). Bu durum, aslında kadın yoksulluğunun artmasına ve hane içi gelirin düşmesine de neden olmaktadır. Avrupa ülkeleri önemli turizm destinasyonlarına sahip olduğundan bu sektörde de ciddi bir göçmen-sığınmacı kadın istihdamı söz konusudur. Turizm sektöründeki ön büro, yeme – içme, servis yapma ve kat hizmetleri gibi işlerin büyük çoğunluğu toplumsal cinsiyete dayalı şekilde kadına yüklenen roller olduğundan bu sektörde kadın istihdamı öncelikli tercih edilmektedir (Beyaz, 2020:80). Turizm sektöründe göçmen kadınlar, düşük ücretle, geçici ve kayıt dışı şekilde çalıştırıldığı için bu alandaki istihdam piramidinin en altında buldukları ifade edilebilir. Sektörde erkeklerle aynı işi yapsalar ve aynı sürelerde çalışsalar dahi daha düşük ücret aldıkları bilinmektedir (Beyaz, 2020:83).

Bununla birlikte Avrupa Sosyal Fonu aracılığıyla AB, göçmen kadınların çalışma hayatına uyumunu teşvik etmek için çeşitli projelere finansal destek vermektedir. Örneğin Almanya, Avusturya, Belçika, İsveç ve Norveç gibi ülkelerin de birbirinden ayrılan yönleri olmakla birlikte farklı uyum programlarıyla göçmen kadınların iş piyasasına uyumunu ve geldikleri ülkelerin kültürünü, tarihini ve hukuk sistemini öğrenmelerini sağlamak amacıyla çeşitli programlar yürüttükleri görülmektedir (Irastorza, 2020:14). Finlandiya'da da göçmen kadınların genellikle geçici ve kısmi zamanlı işlerde çalıştığı ve aynı işi yapan erkeklere kıyasla daha düşük ücretler

aldığı görülmektedir (Lehtovaara ve Jyrkinen, 2021:12). Çocuk sahibi olan göçmen kadınların ise Finlandiya’da işgücü piyasasından uzak kaldıkları anlaşılmaktadır. Kuzey Afrika ve Orta doğudan gelen göçmen kadınlar da Kuzey Amerika, Asya ve diğer Avrupa ülkelerinden gelenlere kıyasla güvenceli iş bulmakta zorlanmaktadırlar (Lehtovaara ve Jyrkinen, 2021:13). Hatta vasıflı göçmen kadınlar dahi eğitimlerine ve iş tecrübelerine uygun işler bulmakta sıkıntı çekmektedir. Göçmen kadınların iş başvurusu sırasında Finlandiyalı ismine sahip olmaması da iş görüşmelerine çağrılmamalarında karşılaştıkları kanıtlanması zor bir ayrımcılık olarak değerlendirilmektedir (Lehtovaara ve Jyrkinen, 2021:18, 23). Avrupa Sosyal Fonu’ndan göçmen kadınların işyerlerinde uğradıkları ayrımcılıkla mücadeleye yönelik projeler de desteklenmektedir. Örneğin Fransa’da “Kadın Göçmenlerin ve Göçmen Soyundan Gelenlerin İstihdamının Arttırılması” programı kapsamında işverenler dahil kadın göçmenlerin katıldığı tematik toplantılar yapılmıştır. Bu programa 700 kadın katılmış, 320’si istihdam edilmiş ve 125’i de eğitim programını tamamlamıştır (Irastorza, 2020:17). Fransa’da göçmen kadınların genellikle de cinsiyet rollerine uygun işlerde istihdam edildikleri anlaşılmaktadır. Özellikle evlenme ve aile birleşimi yoluyla Fransa’ya gelen kadınların dil sorunu yaşamaları da işgücüne katılımlarını olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla göçmen kadınların kendi kültürel yapılarının içerisinde ve toplumun genelinden izole bir şekilde yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir. Aile birleşimiyle gelen göçmen kadınlar oturma izinlerini ancak eşleri üzerinden alabildikleri için ya kısmı zamanlı işlerde ya da enformel sektörde iş bulabilmektedir. Bunun sonucu olarak göçmen kadınların genellikle tekstil sektörü ile ev hizmetlerinde çalıştıkları anlaşılmaktadır (Karatepe ve Kısaçtutan, 2023:84-85). Karatepe ve Kısaçtutan’ın Fransa’daki Türk kökenli göçmen kadınlar üzerine yaptığı çalışmada da elde ettiği verilerden anlaşıldığı üzere Türk kökenli göçmen kadınların da Fransa’da işgücüne katılım noktasında vasıfsız işlerde çalışmak zorunda kaldıkları görülmektedir (Karatepe&Kısaçtutan, 2023:90). Vasıflı işlerde çalışabilmek için Fransa’da doğup büyümenin ve eğitilmiş olmanın önemli bir avantaj sağladığı da anlaşılmaktadır. Çalışmada Türk kökenli göçmen kadınlar, iş başvurularında ayrımcılık yaşadıklarını da ifade etmişlerdir. Başörtülü olma ve cinsiyetçi yaklaşımlar, işe girmede önemli engeller olarak belirtilmiştir. Ayrıca eşlerinin aile yapılarından kaynaklanan cinsiyetçi yaklaşımlarını Fransa’da da sürdürdüğünü belirten kadınlar, bu durumun iş seçmede ve işgücüne katılımında olumsuz bir etki yarattığını da vurgulamışlardır (Karatepe ve Kısaçtutan, 2023:92-93).

Almanya’daki sığınmacı kadınların durumuna bakıldığında işgücü piyasasında sığınmacı erkeklere göre sığınmacı kadınların hem istihdam edilme oranlarının daha düşük seviyelerde olduğu hem de erkeklere göre daha düşük ücretlere çalıştıkları anlaşılmaktadır. Çalışan kadınların sadece %44’ü kendi vasıflarına uygun pozisyonlarda çalışabilmektedir (Brücker ve diğerleri, 2019:14-15). Ayrıca sığınmacı kadınların yaklaşık yarıya yakını 3 yaş ve altı çocuk sahibi olduğundan çalışma imkanı bakımından daha dezavantajlı konumda bulunmaktadır. Çocuk bakımı konusunda sığınmacı kadınlara sağlanacak imkanlar ve maddi yardımlar, kadınların işgücü piyasasına girmesini kolaylaştırabilecektir (Brücker ve diğerleri, 2019:26). İsveç, Norveç ve Danimarka’nın yer aldığı İskandinav ülkelerindeki sığınmacı kadınların istihdam oranlarının da erkek sığınmacılara oranla düşük olduğu görülmektedir. Bu oranın düşük olmasının arkasında hem eğitim düzeylerinin düşüklüğü hem de çocuk sahibi olmanın getirdiği olumsuz durumların olduğu gözlenmektedir (Joyce, 2015:5). İsveç’te düşük eğitilmiş göçmen kadınların iş gücü piyasasının gereklerine uyum sağlayabilmesi için kişisel koçluk ve denetime ihtiyaç olduğu düşünülmektedir (Nanchemson-Ekwall, 2023:237). İsveç Kamu Yönetimi Ajansı’nın 2018 yılı raporuna göre kültürel ve etnik mirastan kaynaklanan sorunlar kadar ayrımcılıktan, ebeveyn sigortasından ve sosyal güvenlik sisteminden kaynaklanan sorunlar da bulunmaktadır. Danimarka Mülteci Konseyi’nin 2019 tarihli raporuna göre de mülteci kadınlar sınırlı hukuki haklara sahip olduğundan ücretli işlere sınırlı şekilde girmekte, evde bakım hizmetlerinde çalışmak zorunda kalmakta, Danimarka dilini öğrenmekte engellerle karşılaşmakta ve sosyal ağlar kurmakta zorlanmaktadır (Pace ve Bennetzen, 2023:30). Pace ve Bennetzen (2023:39) mülteci statüsü kazanmış kadınlarla yaptıkları saha çalışmada tüm mülteci kadınların işyerinde ayrımcılık ve

yabancı düşmanlığı ile karşı karşıya kaldığını gözlemlemiştir. Mülteci kadınlar, çalışma yaşamında kendilerine Danimarkalı veya Avrupalı olmadıklarının veya Danimarka'ya ait olmadıklarının hissettirildiğini ifade etmiştir. Danimarka'daki yaygın siyasi görüş, batılı olmayan göçmen kadınların çalışmaması veya kültürel farklılıklar nedeniyle çalışma yaşamından uzak tutulmaları yönündedir. İyi eğitilmiş olsalar bile dil problemleri nedeniyle vasıflı iş bulmakta zorlanan kadınların çoğu, vasıfsız işlerde veya düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır (Pace ve Bennetzen, 2023:42-43). Bu sorunlara ek olarak Danimarka'nın mülteci-göçmen hukukunun cinsiyetçi yapısı da özellikle evli mülteci kadınları eşlerine bağlı değerlendirmekte ve yalnız veya eşinden ayrılmış mülteci kadınlara daha alt düzeyde bir sığınma statüsü tanımaktadır. Dolayısıyla mülteci erkeklerle kıyaslandığında mülteci kadınların aynı haklara sahip olmadığı da görülmektedir (Pace ve Bennetzen, 2023:46). İrlanda'daki AB coğrafyası dışından gelen göçmen kadınların yerleşik İrlandalı kadınlara göre işsizlik oranlarının da diğer Avrupa ülkelerine benzer şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca göçmen kadınların göçmen erkeklere oranla daha yüksek işsizlik oranına da sahip olduğu anlaşılmaktadır (Stapleton ve diğerleri, 2022:7-8). Kadınların istihdamda karşılaştıkları en yaygın sorunlar ise çalışma izinlerinin olmayışı, çocuk bakımından sorumlu olma, dil bilmeme ve işe uygun niteliklere sahip olmamalarıdır. Özellikle Afrika kökenli göçmen kadınlar, ırk, cinsiyet ve din temelli çoklu ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. İrlanda Göçmen Hakları Merkezi'nin göçmen kadınların işgücüne katılımında vurguladığı bir diğer engel ise göçmen kadınların genel çalışma izinlerini eşleri üzerinden kazanmalarına neden olan uygulamadır. Gerçi 2019 yılındaki düzenleme ile kritik beceri gerektiren işlerde bu izin değiştirilmiştir ancak eş üzerinden işleyen genel çalışma izni ile ilgili düzenleme devam etmektedir (Stapleton ve diğerleri, 2022:16-17).

Sonuç

Bir toplumda değer verilen kaynaklara ve güçlere, erkekler her daim kadınlardan daha fazla sahip olmuşlardır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında bir dizi etkili feminist metinde 'cinsiyet' biyolojik bir kategori olarak tanımlanırken, 'toplumsal cinsiyet' kültürel olarak bağımlı sosyal veya psikolojik bir kategori olarak anlaşılmaya başlanmıştır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeğin benzerliklerine ve farklılıklarına ve oynadıkları rollere toplum tarafından eşit değer verilmesini ifade ederken, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ise, kadın ve erkek arasında farklı cinsiyet rollerine dayalı eşitsiz haklar anlamına gelir ve bu da sosyal hayatta eşitsiz muamelelere yol açar. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği birçok toplumda var olan görünmez bir engel olarak kadınların önüne çıkmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların çalışma koşulları kötü olan işlerde düşük ücretle çalışması ve çalışma yaşamında erkeklere eşit fırsatlara sahip olmaması, karar alma mekanizmalarına dahil olmaması, şiddet ve yoksullukla karşı karşıya kalması gibi yaşamın her alanında daha dezavantajlı konumda olması olarak değerlendirilebilir. Kadın göçmen-sığınmacılar, erkeklerle benzer ancak muhtemelen daha büyük entegrasyon zorluklarıyla karşı karşıyadır. Dil, kültür, iş ve eğitim sistemlerinin farklılığının yanı sıra geldikleri kültürdeki toplumsal cinsiyet normları, ev ve çocuk bakımı yine göçmen-sığınmacı kadınların sorumluluğundadır. Bu kadınların karşı karşıya kaldıkları en önemli sorunlardan biri de yoksulluktur. Değişen ekonomik yapılarla birlikte yoksulluğun küreselleşmesi ve derinleşmesi kadınların çalışma yaşamına entegre olmasını gittikçe güçleştirmekte ve özellikle dezavantajlı olan göçmen-sığınmacı kadınların mücadelesini olumsuz etkilemektedir.

Alt gelir grubunda yer alan kadınlar, gittikleri ülkelerde hem göçmen-sığınmacı olmaktan hem de cinsiyetlerinden dolayı dezavantajlı konuma düşmekte ve çeşitli haksızlıklara uğramaktadır. Emeginin karşılığını alamayan kadınlar, piyasada ücret ayrımcılığına uğramakta ve bu kadınların düşük ücretlere çalıştırılmasının sonucu olarak da kadın yoksulluğu artmaktadır. Öte yandan iyi eğitilmiş ve vasıflı dahi olsa göçmen-sığınmacı kadınlar, kimi zaman gittikleri

ülkelerde nitelikleri dışında işlerde çalışmak zorunda kalabilmektedir. Göçmen-sığınmacı kadınlar çifte ayrımcılıkla da karşı karşıya kalmaktadır. Genel olarak yerleşik çalışanlarla aynı işi yapsalar da çalışma şartları ve ücretlendirme bakımından ikincil konumda kalan bu kadınlar, nitelik ve becerileri daha yüksek olsa da göçmen erkeklere göre de daha düşük ücretlere çalışmak zorunda bırakılmaktadır.

Bu noktada Türkiye'deki benzer niteliklere sahip göçmen-sığınmacı kadınların da iş yaşamında yer alan yerleşik kadınlarla ortak sorunlara sahip olduğu söylenebilir. Türkiye'de göçmen-sığınmacı kadınlar, genellikle evde bakım hizmetleri, eğlence, tekstil sektörü ve sekse dayalı alanlarda çalışmaktadır. Kadınların ağırlıklı olarak toplumsal cinsiyet rollerine uygun şekilde emek yoğun olan çocuk-yaşlı bakımında, temizlik işlerinde, evcil hayvan bakımında, imalat sektöründe kayıt dışı ve ucuz işçi olarak çalıştırıldığı anlaşılmaktadır. Türkiye'ye geldikten sonra çalışmak zorunda kalan veya çalışmayı isteyen Suriyeli evli kadınların eşlerini ikna etmek zorunda kaldıkları ve ciddi tartışmalar yaşadıkları yapılan saha çalışmalarından görülmektedir.

Avrupa coğrafyasında ise göçmen-sığınmacı kadınların işgücü piyasasında çifte olumsuzlukla karşı karşıya kaldıkları söylenebilir. Erkek göçmenlere ve yerleşik kadın çalışanlara göre göçmen kadınların düşük vasıflı işlerde ve uzun dönemli işsiz kalma riskiyle çalıştıkları anlaşılmaktadır. Avrupa'da turizm sektöründe toplumsal cinsiyete dayalı şekilde kadına yüklenen roller olduğundan bu sektörde kadın istihdamı öncelikli tercih edilmektedir. Turizm sektöründe göçmen kadınlar, düşük ücretle, geçici ve kayıt dışı şekilde çalıştırıldığı için bu alandaki istihdam piramidinin en altında buldukları ifade edilebilir.

Yapılan saha çalışmaları göstermektedir ki gerek Türkiye'ye gerekse Avrupa coğrafyasına gelen göçmen-sığınmacı kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde çalışma hayatında farklı düzeylerde de olsa ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. Türkiye ve Avrupa ülkelerinin göçmenlere ve sığınmacılara yönelik düzenlediği uyum programlarına ve yasal mevzuatlarına rağmen sosyal, kültürel ve siyasal temelli erkek ve kadına yönelik toplumsal rollere dayalı farklı bakış açıları bu ayrımcı yaklaşımları körüklemeye de devam etmektedir. Dolayısıyla göçmen – sığınmacılara ilişkin yönetsel, hukuksal ve akademik çalışmalarda bir alt kategori olarak kadın odaklı çalışmaların da yapılması kaçınılmazdır.

Kaynakça

- Akgün, P. (2022). *Türkiye'de Prekaryanın Yükselişi: Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadın Göçmenler*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara.
- Aksoy, Ş., Kabasakal, Z. (2023). Afet Sonrası Durumlara Yönelik Hazırlanan Psikososyal Destek Uygulamalarının ve Çalışmalarının İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(15), 80-91.
- Albrecht, C., Hofbauer Pérez, M. and Stitteneder, T. (2021). The Integration Challenges of Female Refugees and Migrants: Where do We Stand? *CESifo Forum*, 2(22), 39–46.
- Amasyalı, G. N. (2021). *Patriyarkal Kapitalizm Kısırcasında Göçmen Kadın Olmak: Şanlıurfa'daki Suriyeli Kadınların Deneyimleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Aydın, E. (2019). Göçmen Kadın Çalışanların İş Yaşam Dengesine Kavramsal Bir Yaklaşım. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 4(2), 175-187.
- Başkan, B. (2022). Zorunlu Göç, Toplumsal Cinsiyet ve Mülteci Kadınlar. B. Başkan ve M. E. Kula (Ed.). *Uluslararası Göç ve Mültecilik*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bem, S. L. (1993). The Construction of Gender Identity. In *The Lenses of Gender: Transforming the Debate on Sexual Inequality* (s. 133–175). Yale University Press.
- Bertay, A.C., Dordevic, L. ve Sever, C. (2020). Gender Inequality and Economic Growth: Evidence from Industry-level Data. Working Paper WP/20/119. International Monetary Fund, <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WP/2020/English/wpia2020119-print-pdf.ashx> (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- Beyaz, Z. (2020). Turizm Endüstrisinde İşçiliğin Farklı Görünümleri: Göçmenler, Kadınlar ve Çocuklar. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 6(10), 65-101.
- Biehl, K ve Danış, D. (2020). Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları. İstanbul: SU Gender ve GAR.
- Brücker, H., Jaschke, P. ve Kosyakova, Y. (2019). Integrating Refugees and Asylum Seekers into the German Economy and Society: Empirical Evidence and Policy Objectives. Washington: Migration Policy Institute.
- Čihák, M. ve Sahay, R. (2020). Finance and Inequality, IMF Staff Discussion Notes 2020/001, International Monetary Fund.
- Dalar, M. (2019). Uluslararası Hukuksal ve Kurumsal Düzenlemeler Çerçevesinde Göç Olgusu. G. Telatar ve U. Kedikli (Ed.). *Uluslararası Göç ve Güvenlik* (s.39-60). Ankara: Nobel Kitabevi.
- Dedeoğlu, S. ve Ekiz Gökmen, Ç. (2020). Göç Teorileri, Göçmen Emeği ve Entegrasyon: Kadınların Yeri. K. Biehl ve D. Danış (Ed.). *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları* (s. 18-37). İstanbul: Sabancı Üniversitesi ve Göç Araştırmaları Derneği.
- Dilli, D., Carmichael, S.G. and Rijpma, A. (2018): Introducing the Historical Gender Equality Index, *Feminist Economics*, 25(1),31–57.
- Doğangün, G. ve Keysan, A. Ö. (2022). Göçün Suriyeli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Pratikleri Üzerindeki Etkisi: İmknalar ve Zorluklar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 77(1),125-150.
- Duflo, E. (2012). Women Empowerment and Economic Development. *Journal of Economic Literature*, 50(4),1051–1079.
- Ecevit, Yıldız (2003) Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir? *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi* 25(4),83-88.
- Ferrant, G. ve Tuccio M. (2015). South–South Migration and Discrimination Against Women in Social Institutions: A Two-way Relationship. *World Development*, 72(c),240-254.
- Geneviève C. (2016). Women and Migrations: Those Who Stay. *EchoGéo [Online]*, 37,1- 17.
- Günay, G., Demirci Aksoy ve A.; Bener, Ö. (2016). Dünyada Kadın Sorunları. F. Aydın (Ed.). *Günümüz Dünya Sorunları* (s.272-321). Ankara, Pegem Akademi.
- Gürün Karatepe, S. ve Dinler Kısacıtutan, E. (2023). Fransa'da Yaşayan Göçmen Türk Kadın İşgücünün, İşgücü Piyasalarına Entegrasyon Süreci Üzerine Bir Araştırma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1),79-96.

- IOM – International Organization of Migration (2014). Harnessing Knowledge on the Migration of Highly Skilled Women. Publisher IOM, Genova
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iom_oecd_gender.pdf (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- IOM, (2021a). World Migration Report 2022. Switzerland: IOM.
- Irastorza, N. (2020). The Labour Market Integration of Migrant Women. M.V. Desider (Ed.). *Canada-EU Migration Platform on the Integration of Migrant Women* (s. 6-28). Brussels: European Commission.
- Jayachandran, S. (2015). The Roots of Gender Inequality in Developing Countries. Annual Review of Economics, Vol. 7;63–88. [hsph.harvard.edu/wp-content/uploads/sites/134/2017/06/For-Klugman-annurev-economics-080614-115404.pdf](https://www.hsph.harvard.edu/wp-content/uploads/sites/134/2017/06/For-Klugman-annurev-economics-080614-115404.pdf) (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- Joyce, P. (2015). Labor Market Integration of Refugees in Scandinavia after 2015. *Ratio Working Paper No. 319*. Stockholm: Forskningsinstitut.
- Kaya, S.B. (2020). *Türkiye’de Çalışan Göçmen Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet ve Benlik Algısı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kawar, M. (2016). Gender and Migration: Why are Women More Vulnerable? In: Femmes en mouvement: Genre, migrations et nouvelle division internationale du travail [online]. Genève: Graduate Institute Publications, doi: <https://doi.org/10.4000/books.iheid.6256>.
- Kochhar, K., Jain-Chandra, S. and Newiak, M. (2017). Women, Work, and Economic Growth: Leveling the Playing Field. International Monetary Fund, Washington, DC. <https://www.imf.org/en/Publications/Books/Issues/2017/03/17/Women-Work-and-Economic-Growth-Leveling-the-Playing-Field-43640> (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- Körükmez, L., Karakılıç, İ.Z. ve Daniş, D. (2020). Mecburiyet, Müzakere, Değişim: Suriyeli Kadınların Çalışma Deneyimleri ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri. İstanbul: Göç Araştırmaları Derneği.
- Körükmez, L., Karakılıç, İ.Z. ve Daniş, D. (2022). Zorunlu Göç Bağlamında Suriyeli Kadınların Ücretli İşgücüne Katılımında Toplumsal Cinsiyet Müzakeresi. *Alternatif Politika*. 14(2), 201-228.
- Körükmez, L. (2021). Piyasa, Politika ve Toplumsal Cinsiyet Kısılcığında Kadın Emegi. Gaziantep: Kırkayak Kültür.
- Leacock, E. (2008). Interpreting the Origins of Gender Inequality: Conceptual and Historical Problems. R. J. McGee ve R. L. Warms (Ed.). *Anthropological Theory*. New York: McGraw-Hill Companies, Inc.
- Lehtovaara, H. ve Jyrkinen, M. (2021). Skilled Migrant Women’s Experiences of the Job. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 11(7),11-30.
- Lorber, J. (2010). Gender Inequality: Feminist Theories and Politics (4nd ed.). New York: Oxford University Press.
- McAuliffe, M. (2021a). Report Overview: Technological, Geopolitical and Environmental Transformations Shaping Our Migration and Mobility Futures. M. McAuliffe ve Triandafyllidou (Ed.). *World Migration Report 2022*. Geneva: International Migration for Migration.
- McAuliffe, M., Lee, T. ve Abel, G. (2021). Migration and Migrants: A global Overview. M. McAuliffe ve Triandafyllidou (Ed.) *World Migration Report 2022*. Geneva: International Migration for Migration.
- Mikkola M (2016) Feminist Perspectives on Sex and Gender. In: Zalta EN (ed), The Stanford Encyclopedia of Philosophy. <http://plato.stanford.edu/entries/feminism-gender/>. (Erişim Tarihi: 21.08.2023)
- Nachemson-Ekwall, S. (2023). Unemployed Marginalised Immigrant Women: Work Integrating Social Enterprises as a Possible Solution. L. Lerpold, Ö. Sjöbergve K. Wennberg (Ed.). *Migration and Integration in a Post-Pandemic World* (s. 233-262). Switzerland: Palgrave Macmillan.
- Oakley, A., (1972), Sex, Gender and Society, London: Maurice Temple Smith.
- Pace, M.ve Bennetzen Bruun K. S. (2023). Female Migrants’ Experiences of Labour Market ‘Integration’ in Denmark. Isaakyan, A. Triandafyllidouve S. Baglioni (Ed.). *Immigrant and Asylum Seekers Labour Market Integration upon Arrival: NowHere Land* (s. 29-54). Switzerland: Springer.
- Pazarıcı, H. (2005). Uluslararası Hukuk Dersleri 2. Kitap. 8. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Pessar, P.R. (2005). Women, Gender, and International Migration Across and Beyond the Americas: Inequalities and Limited Empowerment, Expert Group Meeting On International Migration and Development in Latin America And the Caribbean, Mexico City, Mexica.

- https://www.un.org/en/development/desa/population/events/pdf/expert/10/P08_PPessar.pdf (Erişim Tarihi: 05.08.2023).
- Ponthieux, S. ve Meurs, D. (2015). Gender Inequality. *Handbook of Income Distribution*. 2, 981-1146. Elsevier.
- Pryzgoda, J. ve Chrisler, J. C. (2000). Definitions of Gender and Sex: The Subtleties of Meaning. *Sex Roles*, 43(7/8),553–569.
- Quffa, W. A. (2016). A Review of the History of Gender Equality in the United States of America. *Social Sciences and Education Research Review*, 3(2),143–149.
- Sahay, R., Čihák, M. and other IMF Staff (2018). Women in Finance: A Case for Closing Gaps. IMF Staff Discussion Note, SDN/18/05, International Monetary Fund, Washington DC. <https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2018/09/17/women-in-finance-a-case-for-closing-gaps-45136> (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- Saygılıgöl, F. (2015). Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Schiappa, E. (2021). The Transgender Exigency: Defining Sex & Gender in the 21st. London: Routledge.
- Sen, G., Östlin, P. Co-coordinators of the WGEKN (2007). Unequal, Unfair, Ineffective and Inefficient Gender Inequity in Health: Why it Exists and How We Can Change it. WHO Commission on Social Determinants of Health. <https://eurohealth.ie/wp-content/uploads/2012/02/Unequal-Unfair-Ineffective-and-Inefficient-Gender-Inequity-in-Health.pdf> (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- Shang, B. (2022). Tackling Gender Inequality: Definitions, Trends, and Policy Designs. IMF Working Paper International Monetary Fund, Washington, DC. <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2022/12/02/Tackling-Gender-Inequality-Definitions-Trends-and-Policy-Designs-525751> (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- Stamarski, C.S. and Son Hing, L.S. (2015). Gender Inequalities in the Workplace: The Effects of Organizational Structures, Processes, Practices, and Decision Makers' Sexism. *Frontiers in Psychology*. 6,1400.
- Stapleton, A., Polakowski, M. ve Quinn, E. (2022). The Integration of Non-EU Migrant Women in Ireland. Research Series, No. 148. Dublin: The Economic and Social Research Institute (ESRI).
- Stoller, Robert. (1968). Sex and Gender, London: Routledge.
- Tansü, Y.E. ve Canbolat, N. (2022). Türkiye'de Bulunan Göçmen Kadınların İstihdama Erişim Durumlarının İncelendiği Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme. *Türk Dünyası Kadın Araştırmaları Dergisi*. 1(1), 21-32.
- Tavukçu, E. ve Şahin, E. (2021). Türkiye'de Göçün Kadın Yaşamına Olan Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*. 3(2), 75-88.
- The World Bank (2023). World Development Report 2023: Migrants, Refugees and Societies. Washington D.C.: World Bank.
- UNDP – United Nations Development Programme (2013). Gender Inequality. In *Humanity Divided: Confronting Inequality in Developing Countries* (pp. 161-194). Poverty Practice in the Bureau for Development Policy, UNDP. <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/poverty-reduction/humanity-divided--confronting-inequality-in-developing-countries> (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- UNDP (2013). *Humanity Divided: Confronting Inequality in Developing Countries*. United Nations Development Programme Bureau for Development Policy. NY: USA. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/HumanityDivided_Full-Report.pdf (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- UNICEF (2017). Gender equality: glossary of terms and concepts. UNICEF Regional Office for SouthAsia.<https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Genderglossarytermsandconcepts.pdf> (Erişim Tarihi:21.08.2023).
- Üste, R. B. (2021). Göçün Cinsiyeti ve Göçte Öteki Olanlar: Kadınlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 23, 151-165.
- Vasic, M., Duica, M. C., Berber, N., Enukidze, N., Vasic, S., and Weis, L. (2022). Migrant Workers and Workforce Integration: Challenges for Managers in European Companies. *Strategic Management*, 28(2), 64-77.

- WHO (World Health Organization) (2022). Gender and health. https://www.who.int/health-topics/gender#tab=tab_1 (Erişim Tarihi: 21.08.2023).
- Yalçın, Ç. (2015). Türkiye’de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınlar ve Ekonomik Şiddet. *Fe Dergisi*, 7(1), 50-60.
- Yalim, A.C. ve Ciritelli, F. (2023). Gender Roles among Syrian Refugees in Resettlement Contexts: Revisiting Empowerment of Refugee Women and Needs of Refugee Men. *Women’s Studies International Forum*. 96,1-10.

Yazım Kuralları

1. Dergiyle ilgili yazım kuralları <https://dergipark.org.tr/tsbder> adresindeki [şablonda](#) yer almaktadır. Şablona uygun olarak gönderilmeyen çalışmalar değerlendirmeye alınmayacaktır.
2. Makalenin başında en az 150 en fazla 250 kelimedenden oluşan, çalışmanın hazırlandığı dilde ve ardından ikinci dilde Öz (Özet değil) yer almalıdır.
3. Makaleler, özetler, dipnotlar ve kaynakça dâhil 4500 kelimedenden az 7500 kelimedenden fazla olmamalıdır. Kitap tahlilleri 1500-2000 kelime aralığında olmalıdır.
4. Makalelerde, yararlanılan kaynakların alfabetik olarak sıralandığı, metin içinde yer verilen atıfların eksiksiz ve birebir (yıl, baskı vb.) yer aldığı bir kaynakça yer almalıdır.
5. Basılı ve elektronik yayınlanan makalelerin tüm telif hakları, Yozgat Bozok Üniversitesi'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Üniversitenin önceden alınmış yazılı izni olmadan çoğaltılamaz.
6. Makalelerin hazırlanmasında kullanılan kaynaklara yapılacak atıflarda APA Stili (APA style reference, <http://www.apastyle.org/learn/quick-guide-on-references.aspx>) kullanılması gerekmektedir.
7. Makaleler DergiPark üzerinden <https://dergipark.org.tr/tsbder> gönderilecektir.
8. İletişim adresi: siyasetdergisi@yobu.edu.tr

Writing Guidelines

1. The journal's writing guidelines are available in the template at <https://dergipark.org.tr/tsbder>. Submissions that do not comply with the template will not be reviewed.
2. An abstract of at least 150 and a maximum of 250 words in the language of the paper, must be included in each article, followed by a second abstract in a different language.
3. The length of articles, which includes abstracts, appendices, and references, must be between 4500 and 7500 words. The length of book reviews should fall within the range of 1500 to 2000 words.
4. The bibliography of articles must contain an alphabetical list of referenced sources and comprehensive, precise in text citations (year, edition, etc.).
5. All copyright for articles published in print and electronically is held by Yozgat Bozok University. All rights reserved. Reproduction without prior written authorization prohibited by the university.
6. The APA style reference (<http://www.apastyle.org/learn/quick-guide-on-references.aspx>) must be adhered to when referencing sources that were used in the preparation of the articles.
7. DergiPark is the platform through which articles may be submitted: <https://dergipark.org.tr/tsbder>.
8. Contact information: siyasetdergisi@yobu.edu.tr

E-ISSN:2667-775X
siyasetdergisi@yobu.edu.tr

